

पेरकी समाज

माहिती, इतिहास आणि जनजागृती !

www.Perki.in

विवाह विशेषांक

‘समाजात विवाह करा ! समाजाला संघटित ठेवा !’

‘समाजाचे खरे समाजसेवक बना ! !’

● संकलनकर्ता ●

प्रकाश पारो गणपतराव गोविंदवार

अॅडमिन - पेरकी समाज बिजनेस ग्रुप

www.climatecooler.in

शहीदों की चिताओं पर लगेगे हर बरस मेले,
वतन पर मरने वालों का यही बाकी निशां होगा

मानव जन्मात दोन प्रकारचे लोक येतात.

काहीं चांगलें करून नावे करतात. लोक त्यांना आठवतात.

दुसरे, अज्ञाताच्या अंधारात असंख्य लोक मरतात.

तुम्ही करोडपती, अब्जाधीश किंवा पदाधिकारी ,

नेता असलात तरीही रस्त्यावरचा कुत्राही तुम्हाला ओळखत नाही.

मानव जन्मात दोन प्रकारचे लोक येतात. खूप नावे कमवतात. चांगलें काम करतात. लोक त्याला आठवतात. त्यापैकीच एक म्हणजे पांढरकवडा येथील अमर हुतात्मा नागेश्वर विठ्ठलराव जिडेवार. जो सीमेवर गोळ्या खावून देशासाठी शहीद झाला.

त्याच पांढरकवडा स्मशानभूमीत त्यांचे छोटेसे पण सुंदर स्मारक बांधले आहे. ज्या ठिकाणी त्यांचे अंत्यसंस्कार करण्यात आले. त्यांचा जन्म 1967 मध्ये झाला आणि 24/1/1992 रोजी मृत्यू झाला. आज तो जिवंत असता तर तो माझ्या वयाचा, 57 वर्षांचा असता. 32 वर्षांपूर्वी देशसेवेत ते शहीद झाले. त्यांचे दुसरे स्मारकही पंचायत भवनात बांधले आहे. खुल्या सभागृहाला अमर शहीद नागेश्वर विठ्ठलराव जिडेवार यांचे नाव देण्यात आले आहे.

पेरकी समाजाच्या दोन्ही लोकांचे स्मारक होण्याचे कारण देखील पदाधिकारी आणि समाज सेवक श्री मदन जी जिडेवार यांच्या काळात समाजाच्या संघटित प्रयत्नांमुळे आहे. त्यामुळे हुतात्मा नागेश्वर विठ्ठलराव जिडेवार यांचे स्मारक बांधण्यात आले. त्यामुळे पेरकी समाजाने एकत्र येऊन काम करणे गरजेचे आहे.

पेरकी समाज बिजनेस ग्रुप देश के सभी शहीदों की अभिवादन करता है।

विनम्र आदरांजली अर्पित करता है

लवकरच
येत आहे...

SHRI RAJ
VENKATESHWARA

साई लोचन रेसिडेन्सी

१ बीएचके आणि २ बीएचके आलिशान फ्लॅट्स

प्रकल्पाची वैशिष्ट्ये

- * एकूण २१ आलिशान फ्लॅट्स
- * सुंदर टेरेस गार्डन
- * ७ मजली इमारत
- * फिनिक्स मॉल व खराडी आयटी पार्कपासून अत्यंत जवळ
- * १ बीएचके व २ बीएचके फ्लॅट्स
- * वैयक्तिक सुसज्ज पार्किंगची व्यवस्था
- * ओपन टेरेस जिम
- * सर्व सामाईक लॉबीसाठी सोलार, Generator बॅकअप
- * सीसीटीव्ही कॅमेरे
- * दोन बाजूंनी १२ मीटर डीपी रस्ता
- * कॉर्नर प्लॉट

आमचे संचालक

साईटचा पता :

साई लोचन रेसिडेन्सी

सर्व्हे नं. १, नवरत्न सोसायटी,
वडगांवशेरी, पुणे ४११०१४

ऑफिसचा पता :

श्री राजव्यंकटेश्वरा इन्फ्रा एलएलपी

ऑफिस नं. १५०८ व १५०९, ब्रह्मा बिझनेस पार्क,
छत्रपती शिवाजी महाराज गार्डनच्या समोर,
वडगांवशेरी, पुणे ४११०१४

श्री. राजेश नारायणराव कदमवार

M.B.A.

(Sales & Marketing)

Mob.: +91 9272012345

श्री. प्रमोद हनुमंताचारी दुरेशी

M.Tech.

(Construction Management)

Mob.: +91 973956955

भारत सरकार मान्यता

स्वर्णसमृद्धि निधि लिमिटेड

CIN No. : U65990MH2021PLN363932

प्लॉट नं. 96, दुर्गा माता मंदिर, मिलींद नगर, बालाभाऊ पेठ, नागपूर - 440017.

Recurring Deposits Scheme (Monthly Deposits)

Sr. No.	Monthly Deposits Amount	Amount to be Paid on Maturity				
		1 Years	2 Years	3 Years	4 Years	5 Years
1.	500/-	10% 6,325/-	10% 13,250/-	10% 20,775/-	10% 28,900/-	10% 37,625/-
2.	1,000/-	11% 12,715/-	11% 26,750/-	11% 42,105/-	11% 58,780/-	11% 76,775/-
3.	2,000/-	11% 25,430/-	11% 53,500/-	11% 84,210/-	11% 1,17,560/-	11% 1,53,550/-
4.	3,000/-	11% 38,145/-	11% 80,250/-	11% 1,26,315/-	11% 1,76,340/-	11% 2,30,325/-
5.	5,000/-	11% 63,575/-	11% 1,34,375/-	11% 2,11,912/-	11% 2,96,350/-	11% 3,87,688/-
6.	10,000/-	12% 1,27,800/-	12% 2,70,000/-	12% 4,26,600/-	12% 5,97,600/-	12% 7,90,625/-
7.	20,000/-	13% 2,56,900/-	13% 5,45,000/-	13% 8,64,300/-	13% 12,14,800/-	13% 15,96,500/-

Fixed Deposits Scheme

Sr. No.	Period of Deposits	Rate of Interest	
		General	Sr. Citizen
1.	91 Days to 180 Days	3 %	3 %
2.	181 Days to 270 Days	6 %	6 %
3.	271 Days to 12 Months	9 %	9 %
4.	13 Months to 2 Years	12 %	12 %
5.	2 Years to 7 Years	12.5 %	12.5 %

संपर्क

प्रकाश गोविंदवार

(डायरेक्टर)

9096170712

रविकुमार काले

(डायरेक्टर)

8928472234, 7769000116

टिक टॉक चाय

Parlour Franchise Business

तिरंगा स्क्वेयर, सक्करदरा, नागपुर.

अमृततुल्य चाय पार्लर फ्रेंचाईसी बिजनेस द्वारा 14 से ज्यादा स्थानों पर चाय पार्लर प्रोप्रा.दिपक मधुकर अंगलवार द्वारा शुरू किया गया है।

चाय पार्लर फ्रेंचाईसी के लिये संपर्क करे

मो. 8208463507

प्रोप्रा. दिपक मधुकर अंगलवार

अपनी फ्रेंचाइजी शुरू करें

फ्रेंचाइजी मॉडल	स्थापित करना
मिनी	2,00,000/-
मैक्रो	5,50,000/-
प्रिमियम	10,00,000/-

14+ 3+ 90+
आउटलेट्स शहर प्रोजेक्ट

फायनांस उपलब्ध है, संपर्क करें।

आपके खुद के ब्रांड के लिये चाय और स्नैक्स बनाने की रेडीमेड सामग्री भी उपलब्ध है।

Special Features:

- Birthday Parties
- Kitty Parties
- Marriage
- School Picnic
- Conference Meets
- College Parties
- Office Parties

Ⓜ Venue: Wadgaon (Jungle) kelzar, Wardha road. Just 50 km from Nagpur zero miles sq and 25km from Wardha, Dist-Wardha

Prop

Nature, Comfort, and
Tranquility Await

Experience the
perfect vacation

Vacation

Holiday!

Best Travel

Best Trip

किशोर तामसेकर

॥ सेटवांगत ॥

कल्याणी ट्रॅवल्स

● नक्षत्र कॉलोनी गणेश मंदीर के बाजू में, सावनेर
● 9850250442, 8329695611, 8856020442

BIO DATA

Name: Amit Damodhar Kale (Karrewar)
DOB- 07/02/1993
Height: 5'11
Education: M.Sc. Organic Chemistry, B.Ed. MH-SET
Ph.D. (pursuing)
Work details: HOD and Assistant Professor in
Chemistry
Dr. C. V. Raman Science College Sironcha
Father Name: Shri. Damodhar Bhojanna Kale
Occupation: Medical Officer (Retired)
Mother Name: Sau.Kanta Damodhar Kale
Occupation: Housewife
Home address: Manish Nagar Wani Dist- Yavatmal
Contact-
Dr.Damodhar Kale-9359821981,8788550772

Wedding Planner
Corporate event planning
Decoration
Personal event

We desi weddings

www.wedesiweddings.com

8964888925

@ wedesiweddingsjabalpur

Proprietor Lokesh Rajesh Malewar, Jabalpur

Er.Tilak Paidalwar
Reg No : 482 (E)
Nagar Nigam Bhilai

**SHREE GANESH
SHAKTI CONSTRUCTION**
S/O Shri vitthal paidalwar

- ▶ 3D ELEVATION
- ▶ INTERIOR DESIGN
- ▶ BUILDING PERMISSION
- ▶ CIVIL CONSTRUCTION
- ▶ SIDE VISIT

7225988491
tilakpaidalwar01872@gmail.com
OFFICE :- NEW KRISHNA NAGAR, SUPELA, BHILAI
DURG (CHHATISGARH)

पेरकी समाज, मुंबई

सोसायटी रजिस्ट्रेशन क्र. 478 (मुंबई) संस्था रजि. प्र. एफ-15723 (मुंबई)

ॐ पेरकी समाज, मुंबई ॐ

- श्री. संदीप रामचंद्र वंगलवार (अध्यक्ष) श्री. राकेश नारायण तोटा (उपाध्यक्ष) सौ. प्रिया राजेंद्र बुरीवार (चिटणीस)
- श्री. नितीन तिरुपति आसमसेट्टी (खजिनदार) श्री. वरुण लिंगम गोरला (सहचिटणीस) श्री. आलोक चंद्रकांत अंकत (सहचिटणीस)
- कार्यकारिणी सदस्य: 1. श्रीमती ज्योती सयाजी बुरीवार, 2. श्री. लिंगम किष्ट्या गोरला
3. श्री. राजेंद्र नारायण बुरीवार, 4. श्री. मारुती सिद्ध कुंचाल, 5. श्री. राहुल मोहन चिंतम
6. श्री. जितेंद्रकुमार विठ्ठलराव अलचटवार, 7. सौ. लीना प्रसाद बुरीवार
8. श्री. सुधीर जलराम बुरीवार, 9. श्री. राजू शंकर येमडीवार
10. श्री. सचिन तिरुपती आसमसेट्टी

पेरकी समाज, मुंबई तर्फे पेरकी समाज स्मरणिका 2025 साठी हार्दिक शुभेच्छा !
तसेच भोकर, नांदेड येथे होणाऱ्या पेरकी समाजाच्या गुणवंत आणि यशस्वी विद्यार्थ्यांच्या सन्मान आणि
बक्षीस वितरण सोहळ्यास खूप खूप शुभेच्छा! हा संपूर्ण कार्यक्रम यशस्वी होवो हीच सदिच्छा.

हमारे यहाँ हिन्दू काई बनाएँ तथा हिन्दू राजें घटाएँ...

- जनसंख्या वृद्धावृद्धी पर भारी सुदृढ :
- वीथीवर्गीय क्षेत्र पर 50 % विकासखंड भारी :
- शिवालय क्षेत्र पर 50 % विकासखंड भारी :
- क्षेत्रीय क्षेत्रवर्गीय पर 30 % विकासखंड भारी :

☎ 9370292882, 8928472234, 9096170712

पत्रा : सप्ताह नं. १६, विभिन्न स्थान, पत्रा भण्डार से प्राप्त, आगस्ट-१९७०

स्वर्गवासी पारोबाई गणपतराव गोविन्दवार

स्मृति प्रित्यर्थ

बीपी, शुगर, इ सी जी और डॉक्टर सलाह

मात्र 100/- रुपये में
समय : सुबह 11 से 3 बजे तक

स्थान : स्वर्णसमृद्धि हेल्थ केयर, अजय आरोग्यधाम,
मिलींद नगर, वैशाली नगर के पास, नागपुर

पेरकी समाज

www.Perki.in
माहिती, इतिहास आणि जनजागृती !

प्रकाशक

पेरकी समाज उद्योजिका प्रकाशन
प्लॉट नं. 96, मिलींद नगर,
बालाभाऊपेठ, नागपूर - 440017.

संकलनकर्ता

प्रकाश पारो गणपतराव गोविंदवार
प्लॉट नं. 96, मिलींद नगर,
बालाभाऊपेठ, नागपूर - 440017.
मो. 9096170712

www.perki.in,
www.climatecooler.in

चौथी आवृत्ती
2000 प्रतियां
6 जनवरी 2026

मुद्रक

पंचशील ग्राफीक्स

137, मिलींद नगर, बालाभाऊपेठ,
नागपूर - 17. मो. 9822728026

किंमत

रूपये 100/-

व्यक्तिगत वितरण के लिये
संपादकीय अधिकार सुरक्षित है।

अनुक्रमणिका

01 : संपादकीय प्रस्तावना	11
02 : विवाह एक संस्कार आहे !
पेरकी समाजाच्या 'संस्कारा'चे
जतन करा !	14
03 : झाडीपट्टीतील पेरकी समाज:
निसर्गरम्य भूमीतील परंपरा
आणि विवाह विधी !	16
04 : हुंडा एक सामाजिक समस्या व
उपाय योजना	18
05 : शोध पेरकी समाजात पुनर्विवाहाचा !
आजची वर्तमान परिस्थिती !	19
06 : पेरकी समाजात हल्ली विवाह
जुळवण्यासाठी कोणी मदत करत
नाही, ही दुर्दैवाची गोष्ट आहे!	22
07 : पांढरकवड्यातील पेरकी जनसंघम
संगठन चे पहिल्या सामूहिक विवाह
युगप्रवर्तक सोहळा !	23
08 : 250 रुपयांचे 'नोंदणीकृत लग्न'
आणि चार पुरुषार्थ !	25
09 : अंतरजातीय विवाह समाजाला
एक शाप !	27
10 : वेडिंग प्लानरच्या मदतीने
बजेटमध्ये लग्न कसे करावे !	28
11 : लग्नाआधी रक्त तपासणी
का आवश्यक आहे	29

www.Perki.in
पेरकी समाज
 माहिती, इतिहास आणि जनजागृती !

अनुक्रमणिका

12 : उशिरा लग्न : स्वातंत्र्य नव्हे, कधी कधी संघर्षाची सुरुवात 31	21 : गुणवत्ता, सत्कार आणि एकतेचा जागर भोकर नांदेइ विद्यार्थी सत्कार समारोह! पेरकी समाजाचा ऐतिहासिक मेळावा ! 51
13. लग्नाआधी वधू-वरानी एकमेकांना जाणून घेणे खूप महत्त्वाचे आहे! ... 32	22 : “पेरकी समाज : काल आणि आज” या ग्रंथाच्या अंतरंगात 55
14 : घर-संसार आणि परिवार ! हे त्याग, बलिदान आणि आत्म-विकासाची गाथा आहे भारतीय संस्कृतीत ! ... 33	23 : झाडीपट्टीतील पेरकी समाज : संस्कृती आणि प्रगतीचा अद्भुत संगम! 64
15 : सून नव्हे ! आमची लेकरे ! लावून दिला पुनर्विवाह ! 34	24 : पेरकींना द्या भटक्या जमातीत स्थान 67
16 : प्रेम विवाहाला समर्थन द्यावे की नाही ? 36	25 : मुंबईतील पेरकी समाजाचे सामाजिक आणि आर्थिक मूल्यांकन ! 70
17 : विवाहमार्गावरील आकर्षकता आणि आत्मविश्वास ! सौंदर्य सुधारणेची गरज आहे का ? 41	26 : पांढरकवडा यवतमाल जिले चे टाकळी, पाटणबोरी, देमाडदेवी, गवारा आणि चणाखा गावातील वैभवशाली पेरकी समाज !! 72
18 : लग्नाचे स्वप्न आणि शेतकरी तरुणांचे वास्तव! जिथे नाती जुळत नाहीत! . 42	27 : कामठीचा पेरकी समाज : धाग्यांपासून समृद्धीची यशोगाथा ! 73
19 : हिंदू धर्मात विवाह (गृहस्थाश्रम) का आहे अनिवार्य ? सनातन वैदिक मूल्यांचे प्रबोधन ! 45	28 : श्री परशुरामांना पूजणारा पेरकी समाज ! 74
20 : मराठवाडा येथील पेरकी/पेरकेवाड समाजाची स्थिती ! समस्या, संघर्ष आणि परिवर्तनाची दिशा ! 47	29 : गगनभरारी ! जिद्द, कर्तृत्व आणि पेरकी समाजाचा गौरव ! 76

प्रस्तावना

प्रिय पेरकी बंधून्तो, नमस्कार!

या वर्षीच्या पेरकी समाज पत्रिका 2025-26 चा मुख्य विषय विवाह (लग्न) हा आहे. या आधी दोन पेरकी समाज पत्रिका प्रकाशित झाले आहे.

पेरकी समाज मूळतः तेलुगू भाषी असला तरी महाराष्ट्रात राहणारे लोक मराठी व हिंदी भाषांमध्येही पारंगत आहेत. पेरकी समाजाची स्वतःची अशी संस्कृती, धार्मिक परंपरा आणि स्वतंत्र सांस्कृतिक ओळख आहे. या पत्रिकेचा उद्देश पेरकी समाजाचे रीतीरिवाज आणि संस्कृती लोकांपर्यंत पोहोचवणे हा आहे.

समाजातर्गत विवाहाचे महत्त्व !

कोणताही भारतीय समाज विवाह व्यवस्थेमुळे एकत्र बांधलेला आहे. 'रोटी-बेटी'चा व्यवहार समाजाला एका सूत्रात बांधून ठेवतो. समाजातर्गत विवाहामुळे नातेसंबंध वाढतात आणि समाजाची लोकसंख्या वाढते. समाजात लग्न करणे हे समाजाला जोडण्याचे काम आहे, तर समाजात लग्न न करणे हे समाजाला तोडण्यासारखे आहे. कोणताही समाज हा समविचारी लोकांचा समूह असतो आणि त्याची पायाभरणी समाजातर्गत विवाहांद्वारेच केली जाते.

आंतरजातीय विवाहावरील विचार !

समाजाबाहेर जाऊन लग्न करण्याचे संविधानिक स्वातंत्र्य प्रत्येकाला आहे आणि हा त्यांचा वैयक्तिक निर्णय आहे. संविधान याला परवानगी देते. या निर्णयात आई-वडील, समाज किंवा अन्य कोणालाही हस्तक्षेप करण्याचा अधिकार नाही.

मात्र, आंतरजातीय विवाह करणाऱ्या लोकांचे समाजाने आदर-सत्कार करावा किंवा समाजात पद-प्रतिष्ठा द्यावी, अशी अपेक्षा ठेवू नये.

त्यांचा वैयक्तिक निर्णय इथे संपतो आणि समाजकारण सुरू होते. आंतरजातीय विवाह करणाऱ्या व्यक्तींना किंवा त्यांच्या

कुटुंबियांना समाजात पदाधिकारी म्हणून सन्मानित करणे, हे समाजाने स्वतःच्या पायावर कुऱ्हाड मारून घेण्यासारखे आहे. हे समाजात आंतरजातीय विवाहांचे प्रोत्साहन करण्यासारखे आहे.

लेखक म्हणून, माझ्या जवळच्या नातेवाईकांमध्ये आंतरजातीय विवाह झाले आहेत, त्यामुळे मी समाजात पद-प्रतिष्ठा मिळवण्याचा अधिकार किंवा समाजाच्या निवडणुका लढवण्याचा अधिकार ठेवत नाही. मी समाजाच्या निवडणूक-राजकारणापासून दूर राहून केवळ साहित्याच्या माध्यमातून समाजाच्या हितासाठी जनजागृती वाढवण्याचे काम करत राहीन.

समाजाच्या हितासाठी काम करणे हा माझा जन्मसिद्ध अधिकार, कर्तव्य आणि जबाबदारीही मी मानतो. हा अधिकार माझ्याकडून कोणीही हिरावून घेऊ शकत नाही, जो अविरतपणे सुरू राहील. ज्यात मला साहित्याच्या माध्यमातून समाजात जनजागृती वाढविण्यात योगदान द्यायचे आहे.

काही विशेष परिस्थितीत मी आंतरजातीय विवाहांचा समर्थक आहे. पेरकी समाजात योग्य मुलगा उपलब्ध नसताना, मी वैयक्तिक स्तरावर दोन मोठ्या वयाच्या युवतींचे आंतरजातीय विवाह जुळवण्याचे प्रयत्न केले होते. यापैकी एका मुलीने समाजातच लग्न केले, तर दुसरी अविवाहित राहण्याचा निश्चय करून राहिली.

सामाजिक नियम आणि समस्या !

शतकानुशतके समाजाचा एकच नियम आहे: 'कायद्यात राहाल, तर फायद्यात राहाल.' समाजाचा कायदा हा आहे की, समाजात राहायचे असेल, तर समाजातच लग्न करा. समाजाबाहेर लग्न केलेल्या लोकांची समाजाला गरज नाही आणि त्यांनाही समाजाची गरज नाही. त्यांनी खुशाल समाजविहीन होऊन जगावे.

विवाह हा व्यक्तीविशेष आणि कुटुंबविशेष यांचा अधिकार, कर्तव्य, जबाबदारी आणि स्वातंत्र्याशी जोडलेला प्रश्न आहे. संविधान प्रत्येकाला आपल्या मर्जीनुसार विवाह करण्याची स्वतंत्रता देते. दुसरीकडे, समाज प्रत्येक कुटुंबाला समाजात राहून लग्न करण्यासाठी प्रोत्साहित करतो, जेणेकरून समाजाची संख्यात्मक सकारात्मक शक्ती वाढेल.

आंतरजातीय विवाह करण्यामागे प्रेमसंबंधांची मजबुरी, हुंडाप्रथा आणि गरिबीसारख्या काही मजबुरी असतात. आंतरजातीय विवाह हा कुटुंबांनी समाजातला मान गमावण्याच्या किमतीवर केलेला शेवटचा पर्याय असतो.

घटस्फोट आणि घटते लिंग गुणोत्तर !

पेरकी समाजात आंतरजातीय विवाह केलेल्या मुलींच्या घटस्फोटाचे प्रमाण खूप वाढले आहे. अशा घटस्फोटित तरुण मुलींचा पुनर्विवाह समाजात किंवा समाजाबाहेरही होत नाहीये. घटस्फोटित तरुणांची संख्या पुरेशी असूनही ही परिस्थिती आहे. आंतरजातीय विवाहानंतर युवक आणि युवतींच्या घटस्फोटाच्या घटना तीव्र गतीने वाढत आहेत, ही चिंतेची बाब आहे.

तसेच समाजातर्गत विवाहांमध्ये घटस्फोटाचे प्रमाण खूप कमी आहे. आंतरजातीय विवाहांमध्ये जिथे समाजाची जातगत ओळख गमावण्याची भीती आहे, तिथे घटस्फोटित लोकही सर्वाधिक आहेत. समाजातील ज्येष्ठ बंधूंनी या गंभीर समस्येकडे लक्ष दिले पाहिजे.

पेरकी समाजात आई-वडिलांच्या प्रोत्साहनामुळे आंतरजातीय विवाह खूप झाले आहेत. यामुळे समाजात मुलगे आणि मुलींचे प्रमाण बिघडले आहे. मुलींची संख्या मुलांच्या तुलनेत खूप कमी झाली आहे, तर अविवाहित मुलांची संख्या वाढली आहे. या समस्येवर जनजागृतीची गरज आहे.

पेरकी समाजातील मुलांसाठी समाजात मुली मिळत नसतील, तर इतर तेलगू भाषिक समाजातील मुलींशी विवाह संबंध जोडण्यास काहीच गैर नाही.

नागपूरची एक तेलगू भाषिक समाज संघटना या उद्देशाची पूर्तता करण्यासाठी प्रयत्न करत आहे. याच सर्व विषयांवर आधारित पेरकी समाजाचा हा विवाह विशेषांक आहे.

भविष्यातील दृष्टिकोन !

भविष्यात समाजाची एकता आणि विवाह यांसंबंधी मोठी आव्हाने उभी राहतील. पुढील दहा वर्षांत एआय (आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स) मुळे जग बदलेल. 'डिझाईन बेबी' तयार होतील, तेव्हा कुटुंब आणि विवाहाची आवश्यकता कदाचित भासणार नाही.

शरीराच्या गरजेपलीकडे, विवाह हा कुटुंबासाठी आवश्यक असतो. सध्याची तातडीची समस्या म्हणजे आंतरजातीय विवाह झाल्यामुळे समाजातील मुलींची संख्या घटणे, वाढणारे घटस्फोट आणि पुनर्विवाह न होणे. भविष्याऐवजी या वर्तमान समस्यांवर लक्ष केंद्रित करणे अधिक महत्वाचे आहे.

या समस्येवर लक्ष केंद्रित करणे योग्य ठरेल.

या पुस्तकातील सर्व चुकांसाठी मी जबाबदार आहे, मी क्षमा मागतो. धन्यवाद!

- श्री प्रकाश पारो गणपतराव गोविन्दवार, नागपूर

मोबाइल - 9096170712

www.perki.in, www.climatecooler.in

विवाह एक संस्कार आहे ! पेरकी समाजाच्या 'संस्कारा'चे जतन करा !

लेखक :

श्री नारायण रामन्ना कंदमवार पाटील, पुणे.
मोबाईल - 9860251871

हिंदू धर्म हा केवळ एक धर्म नसून, ती एक विस्तृत जीवनशैली आहे, ज्याचा पाया संस्कारांवर आधारलेला आहे. मानवी जीवनातील जन्म, विवाह आणि मृत्यूपर्यंतचे टप्पे या संस्कारांच्या माध्यमातून जोडले गेलेले आहेत. विवाह

हा हिंदू धर्मातील सोळा संस्कारांपैकी एक अत्यंत पवित्र आणि मौलिक संस्कार मानला जातो. हा केवळ दोन व्यक्तींचे मिलन नसून, दोन कुटुंबांना आणि त्यांच्या परंपरांना एकत्र आणणारा सेतू आहे.

हिंदू धर्माच्या या विशाल सागरात अनेक जाती-जमातींचा समावेश आहे, आणि याच प्रवाहाचा एक भाग पेरकी/पेरका/पेरकेवाड/पेरकेवार तसेच पेरकोल्लू हा समाज आहे. वर्षानुवर्षे या समाजाने हिंदू धर्माचे आणि त्यांच्या मूलभूत संस्कारांचे श्रद्धापूर्वक पालन केले आहे. मात्र, सध्याच्या काळात, तथाकथित आधुनिकतेच्या प्रभावामुळे आणि चुकीच्या प्रवृत्तींच्या आकर्षणामुळे या समाजासमोर आंतरजातीय विवाहांचे एक मोठे आव्हान उभे राहिले आहे. यामुळे समाजाची एकता आणि अखंडता धोक्यात येत असल्याची भीती व्यक्त होत आहे.

आंतरजातीय विवाहाचे आव्हान आणि त्याचे परिणाम वाइट आहे.

आंतरजातीय विवाह वाढल्यास चालीरितींमध्ये 'भेसळ' निर्माण होते. एका प्रश्नच्या उत्तरात म्हटल्याप्रमाणे, 'आईच लेकरांची पहिली गुरू' असल्याने, दुसऱ्या जातीच्या मुली समाजात आल्यास, त्यांच्या मूळ जातीचे संस्कार पुढील पिढीला मिळण्याची शक्यता असते. परिणामी, परंपरा, रूढी आणि मूल्ये हळूहळू कमी होऊ शकतात. समाजात बाहेरून आलेल्या वधूमुळे किंवा आपल्या घरातील मुली दुसऱ्या

जातीत गेल्यामुळे समाजाप्रतीचा आदरभाव कमी होतो आणि समाजाची एकता व ऐक्य कमकुवत होते. यातून समाज नष्ट होण्याच्या मार्गावर जाऊ शकतो.

समाजांतर्गत विवाहाची आवश्यकता आणि फायदे अनेक आहेत.

समाज बांधणीसाठी समाजांतर्गत विवाह हे अत्यंत महत्त्वाचे आहेत. जेव्हा विवाह एकाच समाजात होतात, तेव्हा कुटुंबांमध्ये नातेसंबंध निर्माण होऊन जिद्दाळा वाढतो. यामुळे समाजाची एकता आणि अखंडता बळकट होते.

समाजांतर्गत विवाहांमुळे संस्कार, चालीरीती आणि परंपरा अबाधित राहतात. युवक-युवतींना आपल्याच समाजात सुंदर, सुशिक्षित आणि संस्कारी जोडीदार मिळू शकतो. विशेष म्हणजे, पत्नीला आपलेच संस्कार, देवपूजा आणि परंपरा माहीत असल्याने तिला मार्गदर्शनाची फारशी गरज भासत नाही, ज्यामुळे घरगुती जीवन सुसंवादी राहते.

आपल्याच समाजातील विवाहांमुळे परंपरा, मूल्ये टिकून राहतात आणि समाजाचे भविष्य सुरक्षित होते.

समाजसेवकांची भूमिका आणि कार्यनीती

या आव्हानाचा सामना करण्यासाठी समाजसेवकांनी पुढाकार घेणे अत्यावश्यक आहे. त्यांची भूमिका केवळ मध्यस्थाची नसून, मार्गदर्शकाची आणि जागृती करणाऱ्याची असायला हवी.

प्रभावी रणनीती खालीलप्रमाणे असावी असे माझे मत आहे.

1. **पालकांचे प्रबोधन** : पालकांनी लहानपणापासूनच मुलांना जातीसंबंधी माहिती, संस्कार आणि परंपरांचा परिचय करून द्यावा. देवपूजा, सणवार या निमित्ताने हे शक्य आहे.
2. **प्रचार आणि प्रसार** : समाजसेवकांनी व्याख्याने, मेळावे, परिसंवाद आणि सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित करून समाजाच्या रुढी, परंपरा आणि संस्कारांचे महत्त्व सर्वांपर्यंत पोहोचवावे. वादविवाद स्पर्धा आयोजित करून युवक-युवतींना जागृत करावे.
3. **विवाह जुळवण्याचे प्रयत्न** : लग्नयोग्य मुला-मुलींची यादी तयार करून त्यांच्याशी संपर्क साधावा आणि मध्यस्थी करून विवाह जुळवून आणावेत.
4. **चुकीच्या प्रवृत्तीपासून सावध** : युवक-युवतींना आंतरजातीय विवाहाच्या समस्या आणि परिणामांबद्दल प्रत्यक्ष उदाहरणे देऊन माहिती द्यावी. त्यांना चुकीच्या प्रवृत्तीपासून सावध करावे.
5. **सुधारणेवर भर** : समाजांतर्गत विवाहांना प्रोत्साहन देण्यासाठी हुंडा प्रथा बंद करण्यावर भर द्यावा आणि मातृभाषेत शिक्षण तसेच संस्कृत व धार्मिक शिक्षणाला प्राधान्य द्यावे.

झाडीपट्टीतील पेरकी समाज: निसर्गरम्य भूमीतील परंपरा आणि विवाह विधी !

- श्री विलास शंकर बोलगोडवार,
सेवानिवृत्त शिक्षक, मुकाम पोस्ट आष्टी,
जिला गढ़चिरौली मोबाइल - 9637460893

महाराष्ट्राच्या झाडीपट्टी प्रदेशातील, म्हणजेच चंद्रपूर, भंडारा, गोंदिया आणि गढ़चिरोली जिल्ह्यांच्या हिरव्यागार भूमीत, पेरकी समाज मोठ्या संख्येने वसलेला आहे. हा प्रदेश म्हणजे हिरवा निसर्ग, उंच डोंगररांगा, बारमाही वाहणाऱ्या नद्या आणि खोल उदरात मौल्यवान खनिजे जतन करणारी माती यांचा संगम आहे. या निसर्गाच्या कुशीत नांदणारा माझा शेतकरी बांधव आणि त्याला मदतीला सदैव धावणारा हा पेरकी समाज, आपल्या मूळ सांस्कृतिक मुल्यांशी आजही घट्ट जोडलेला आहे.

शिक्षणामुळे बदल, परंपरेशी अतूट नाते

आज शिक्षणामुळे या समाजात मोठा बदल घडून आला आहे. डॉक्टर, वकील, अभियंता, तसेच राजकारणाच्या उच्च पदांपर्यंत या समाजातील व्यक्तींनी मजल मारली आहे. जीवनात आमुलाग्र बदल घडून आले असले तरी, आपल्या सामाजिक आणि सांस्कृतिक मुल्यांशी असलेली नाळ या समाजाने तोडलेली नाही.

आपल्या पूर्वापार चालत आलेल्या प्रथा, परंपरा, संस्कृती आणि संस्कार हे आजही मोठ्या मनापासून जपले जातात. अगदी देवा-देवळांपासून, गोत्र-कुलदेवतांपर्यंत आणि जेवण बनवण्याच्या पद्धतीपासून ते विवाह विधीपर्यंत, प्रत्येक गोष्ट पेरकी समाजाने हृदयाच्या कप्प्यात जतन केली आहे.

विवाह संस्था : जीवनाचा आधारस्तंभ

परमेश्वराने निर्माण केलेले हे जग अविरल चालू ठेवण्यासाठी विवाह संस्था पवित्र आणि आवश्यक मानली जाते. पूर्वीच्या काळात, मुलगी उपवर होताच वधूच्या माता-पित्यांनाच नवरा मुलगा शोधण्यासाठी उंबरठे झिजवावे लागायचे. मुलाकडील मंडळीसुद्धा वधूच्या रक्तसंबंधीत आप्त-मित्रमंडळींकडे चौकशी करायची.

आज काळ पूर्णपणे बदलला आहे. सुशिक्षित तरुण पिढी आपल्या आई-वडिलांना त्रास न देता स्वतःचा जोडीदार शोधते, मात्र हे निवडलेले नातेसुद्धा आपल्या पारंपरिक प्रथा, परंपरा, रितीरिवाज यांच्या चौकटीतून पूर्णत्वास जाईपर्यंत, समाज आपल्या संस्कारांना छेद देत नाही.

पालकांनी आपल्या मुला-मुलींच्या जोडीदाराची निवड करताना योग्य काळजी घेणे हे त्यांचे कर्तव्यच आहे. कारण, 'लग्न करिसी काय आंधळे होऊन' (लग्न करून संसार आपल्याच हाताने मोडून नकोस) अशी एक सावधगिरीची म्हण इथे रुढ आहे.

पेरकी समाजाचे पारंपरिक विवाह विधी

पेरकी समाजाचा विवाह सोहळा म्हणजे केवळ लग्न नसुन, तर तो एक संस्कृतीचा उत्सव असतो.

मुख्य विवाह समारंभापूर्वी अनेक महत्त्वाचे विधी उत्साहाने पार पडतात:

● **साखरपुडा / टिळा :** वधू-वरांचे परीक्षण झाल्यावर दोन्ही कुटुंबातील उपस्थित गणगोतांच्या साक्षीने साखर (पोहनी) भरवणे, टिळा लावणे आणि सर्व विषयांवर सांगोपांग चर्चासत्र घेतले जाते. मोठ्या आनंदाने ही बैठक विसर्जित होऊन शुभकार्याला सुरुवात होते.

● **माऊलीची विधी :** माऊलीला पूजन करून बकरा (बोकड) बली दिला जातो.

● **मंडप/हळदीचा विधी :** या समारंभात सर्व नातेवाईक एकत्र येतात आणि नाचत-गात हळदीचा विधी पूर्ण करतात. वराच्या घरी संध्याकाळी कुलदेवताला भंडान्याने उदो उदो करतात. भाजीबोणम कार्यक्रम पार पाडतात.

● **शुभ विवाह :** ठरलेल्या वेळी लग्न सोहळा पार पडतात आणि हा सोहळा अगदी उत्साहात पार पडतो. कोणताही अमंगल न होता भविष्य सुखकर जावे, या इच्छेने विधी पार पाडले जातात.

● **आशीर्वाद व स्वागत समारंभ :** विधी पूर्ण झाल्यावर वधू-पिता, माता, गणगोत वधू-वरांना अभिनंदन करतात आणि 'दिले घरी सुखी रहा' असा आशीर्वाद देतात. त्यानंतर वरकडील मंडळी स्वागत समारंभ आयोजित करतात. नवदांपत्यास शुभेच्छा देऊन, गोड भोजनाचा आस्वाद घेऊन आणि भेटीगाठी घेऊन पाहुणे आपापल्या गावी परततात.

अशा प्रकारे, पेरकी समाज आधुनिकतेच्या वाटेवर चालत असला तरी, आपल्या पारंपरिक विवाह विधी आणि जीवनमूल्यांचे पावित्र्य जपून ठेवतो, जो या झाडीपट्टी संस्कृतीचा एक सुंदर ठेवा आहे.

हुंडा एक सामाजिक समस्या व उपाय योजना

भगिरथ हनमंतराव येंबडवार

सेवा निवृत्त प्राध्यापक

आलापल्ली जि. गडचिरोली. मो. 9422676765

हुंडा : एक सामाजिक कलंक आणि निवारण !

भारतीय समाजजीवनात अनेक वर्षांपासून रुजलेल्या अनिष्ट प्रथेमध्ये हुंडा ही एक अत्यंत घातक प्रथा आहे. ही पद्धत प्राचीन काळापासून सर्व जाती-धर्मांत चालत आलेली असली तरी, कालांतराने तिला सामाजिक प्रतिष्ठेचे स्वरूप प्राप्त झाले. याचा परिणाम म्हणून, ही प्रथा गरीब कुटुंबांसाठी एक जीवघेणा बोजा ठरली आहे.

हुंडा पद्धतीचे दुष्परिणाम !

हुंडा म्हणजे वधू पक्षाकडून वर पक्षाला दिली जाणारी निश्चित भेट, जी मिळाली नाही तर विवाह अपूर्ण मानला जातो. यामुळे वरपक्षाची किंमत ठरवली जाते.

- आर्थिक संकट: हुंड्यासाठी कर्ज काढल्याने अनेक कुटुंबे रस्त्यावर येतात; घर, जमीन विकावी लागते.
- शारीरिक व मानसिक छळ: हुंड्यासाठी मुलींना अमानुष छळ, अपमानजनक वागणूक, उपाशी ठेवणे किंवा चारित्र्यावर संशय घेण्यासारख्या प्रसंगांना सामोरे जावे लागते.
- स्त्री-भ्रूणहत्या: हुंड्याच्या भीतीने समाजात मुलीच्या जन्मावर प्रश्नचिन्ह उभे राहते, ज्यामुळे गर्भपात करून स्त्री-भ्रूणहत्या केली जाते. मुलगी म्हणजे कुटुंबावर ओढवलेले संकट मानले जाते.

हुंड्याची कारणे आणि परिणाम !

हुंडा देण्या-घेण्यामागे सामाजिक प्रतिष्ठा, ऐहिक गरजा पूर्ण करण्याची सक्ती, आणि धार्मिक प्रथा मानण्याची सवय आहे. तसेच, कुरूप मुलीच्या विवाहात व्यंग झाकण्यासाठी अमाप हुंडा देणे आणि वडिलांच्या संपत्तीत मुलींना समान वाटा देण्याची भीती ही देखील कारणे आहेत.

यामुळे गरीब कुटुंबातील मुली आंतरजातीय किंवा आंतरधर्मीय विवाह करण्यास प्रवृत्त होतात. यामुळे 'पेरकी समाज' (मूळ लेखातील उल्लेखानुसार) तूटून विखुरण्याचा धोका निर्माण झाला आहे.

हुंडा ही स्त्री-पुरुष समानतेसाठी बाधक ठरणारी आणि समाजाला कलंकित करणारी विघातक प्रथा आहे. या प्रथेचे समूळ उच्चाटन करण्यासाठी कठोर उपाययोजना करणे अत्यंत गरजेचे आहे.

शोध पेरकी समाजात पुनर्विवाहाचा ! आजची वर्तमान परिस्थिती !

- कु. माया विठ्ठलराव एंचलवार,
शिक्षिका यवतमाळ
मो. 7972307189

पेरकी समाजात पुनर्विवाहाची आजची वर्तमान स्थिती परिस्थिती फारच खराब आहे. अत्यंत निंदनीय परिस्थिती आहे समाजात घटस्फोटीत महिलांचे किंवा मुलींचे विवाह करणे फारच कठीण आहे कारण समाज गोष्टीला मान्यता देत नाही या गोष्टीला मान्यता मिळायला समाज सुसंस्कृत आणि विचाराने आधुनिक हवा .

संकुचित विचारांचा समाज ज्या समाजाने हुंडा घेणे आणि देणे यालाच महत्त्व दिले जाते तो समाज सर्व अश्या करण्यास मागेपुढेच बघणार ते इतकी समाजाची विचार करण्यासाठी विचार प्रगल्भ हवेत. सर्वप्रथम पेरकी समाजात जी श्रीमंत आणि गरीब ही दरी आहे ती मिटायला हवी .. माणुसकीचा विचार व्हायला हवा.

घटस्फोटीत सियांना नातेवाईकच काय समाज सुद्धा वाईट समजतात. साथ सोडतात इतरांचा तर विचारच करायला नको सर्व बाजूंनी घटस्फोटीत महिला खचून गेलेली असते. अचानक पणे आयुष्यात अशी गोष्ट घडलेली असते तिने या सर्वांचा विचारही केलेला नसतो कारण नवऱ्याला तिने सोडले काय आणि तिने नवऱ्याने तिला सोडले काय शेवटी महिलांनाच नाव ठेवली जातात .

समाज चांगला विचार करू शकत नाही कारण पुरुष एका वर्षात लग्न करून मोकळा होतो, त्याला मूल आपल्या बायकोचा सोडा मुलांच्या भावनांचा विचार न करता दुसऱ्या लग्न करतो कारण अशा माणसाचं लग्न करून त्याला सुद्धा समाजातील दलालच पुढे येतात आणि अशा पुरुषांना साथ पण देतात सर्व बाजूंनी खचलेल्या सियांना पैसा महत्त्वाचा नसतो ते म्हणतात ना की माणसाला सावली सुद्धा एक दिवस साथ देत नाही मग नातेवाईक पण अशा परिस्थितीत साथ देत नाही.

पेरकी समाजात कस आहे ना स्त्रियांना मूलबाळ असताना त्यास यासोबत घटस्फोटीत स्त्रियांसोबत लग्न करायला समाज मागे पुढे बघतात, पण पुरुषांना जर मुलं असतील तर मग मात्र त्याच्यासोबत लग्न करायला तयार होतात आणि अशा पुरुषाला समाज मुलगी देतात जोपर्यंत आज दुजाभाव संपत नाही तोपर्यंत पुनर्विवाह करू शकत नाही.

आर्थिक बाबतीत ति खतलेलीच असते आधीच्या समाजात आधीच्या वेळेस पुनर्विवाहची परिस्थिती खराबच होती आणि आता पण खराबच आहे, घटस्फोटीत मुलींच्या लग्नसाठी समाजाने पुढाकार घ्यायला हवा समाजातील चांगल्या विचारांच्या

सुशिक्षित लोकांनी समोर यायला हवे याबाबत मेळावे पण घ्यायला हवेत विधवा स्त्रियांना जेवढा त्रास होत नाही तेवढाच त्रास घटस्फोटीत स्त्रियांना होतो समाजात खून करून पळून जाणाऱ्या लोकांच्या मुलींची लग्न करायला समाज तयार होत असतो, पण इज्जतीने जगणाऱ्या घटस्फोटीत स्त्रियांच्या मूली मूलीशी लग्न करायला समाज मागे पुढे बघत असतो.

पुनर्विवाह करताना अनेक अडचणी येतात तिच्या बाबतीत चांगले विचार करून पुनर्विवाह व्हायला हवेत पुनर्विवाह घडवून आणण्यासाठी चांगले लोकच एकत्र येणे आवश्यक आहे, मनात एक बाहेर एक अशी दाखवणारी लोक समाज घडू शकत नाही यासाठी पेरकी समाज जागृत झाला पाहिजे, समाजातील लोकांना पण याबाबती जागरूक करून त्यांच्या विचारांमध्ये परिवर्तन घडवून आणायला पाहिजे घटस्फोटीत मुलीच्या लग्नसाठी पुढाकार घ्यायला हवा तिच्या मताचा सन्मान करायला हवा तिच्या भावनांचा विचार करून तिला सुद्धा मनाने जगण्यास व्यासपीठ उपलब्ध करून द्यायला हवे.

जोपर्यंत समाजात दलालीपणा करून लग्न जमवून आणतात, अश्या लोकांचा पण विरोध करायला हवा. स्रियांने स्वतःच्या पायावर उभे राहून आपल्या विचारावर ठाम राहायला हवे.

पेरकी समाजात पुनर्विवाहाची आजची वर्तमान स्थिती परिस्थिती फारच खराब आहे. अत्यंत निंदनीय परिस्थिती आहे समाजात घटस्फोटीत महिलांचे किंवा मुलींचे विवाह करणे फारच कठीण आहे कारण समाज गोष्टीला मान्यता देत नाही या गोष्टीला मान्यता मिळायला समाज सुसंस्कृत आणि विचाराने आधुनिक हवा .

संकुचित विचारांचा समाज ज्या समाजाने हुंडा घेणे आणि देणे यालाच महत्त्व दिले तो समाज सर्व अश्या गोष्टीकरण्यास मागेपुढेच बघणार ते इतकी समाजातील लोकांचे विचार करण्यासाठी विचार प्रगल्भ हवेत.

सर्वप्रथम पेरकी समाजात जी श्रीमंत आणि गरीब ही दरी आहे ती मिटायला हवी .. माणुसकीचा विचार व्हायला हवा घटस्फोटीत स्रियांना नातेवाईकच काय समाज सुद्धा वाईट समजतात साथ सोडतात इतरांचा तर विचारच करायला नको सर्व बाजूंनी घटस्फोटीत महिला खचून गेलेली असते.

अचानक पणे आयुष्यात अशी गोष्ट घडलेली असते तिने या सर्वांचा विचारही केलेला नसतो कारण नवऱ्याला तिने सोडले काय आणि तिने नवऱ्याला सोडले काय शेवटी महिलांनाच नाव ठेवली जातात. ती कीतीही जपून वागली तरी तीला नावबोट ठेवली जातात . समाज चांगला विचार करू शकत नाही कारण पुरुष एका वर्षात लग्न करून मोकळा होतो, त्याला मूल आपल्या बायकोचा सोडा मुलांच्या भावनांचा विचार न करता दुसऱ्या लग्न करतो कारण अशा माणसाचं लग्न करून त्याला सुद्धा समाजातील दलालच पुढे येतात आणि अशा पुरुषांना साथ पण देतात सर्व बाजूंनी खचलेल्या स्रियांना

पैसा महत्वाचा नसतो ते म्हणतात ना की माणसाला सावली सुद्धा एक दिवस साथ देत नाही मग नातेवाईक पण अशा परिस्थितीत साथ देत नाही.पेरकी समाजात कस आहे ना स्त्रियांना मूलबाळ असताना त्यास यासोबत घटस्फोटीत स्त्रियांसोबत लग्न करायला समाज मागे पुढे बघतात.

पण पुरुषांना जर मुलं असतील तर मग मात्र त्याच्यासोबत लग्न करायला तयार होतात आणि अशा पुरुषाला समाज मुलगी देतात जोपर्यंत आज दुजाभाव संपत नाही तोपर्यंत पुनर्विवाह करू शकत नाही, आर्थिक बाबतीत ती खचलेलीच असते आधीच्या समाजात आधीच्या वेळेस पुनर्विवाहची परिस्थिती खराबच होती आणि आता पण खराबच आहे, घटस्फोटीत मुलींच्या लग्नासाठी समाजाने पुढाकार घ्यायला हवा. पुरुष जर घटस्फोटीत स्त्रीयांना तिच्या मुलांसकट स्विकारत नसेल तर मूल असणार्या पुरुषांसोबत घटस्फोटीत स्त्रीयांनी पण लग्न करू नये.

पुरुषांनी सुद्धा मुल असणार्या स्त्री बदल आपूलकीची भावना ठेवायला पाहिजे.समाजातील चांगल्या विचारांच्या सुशिक्षित लोकांनी समोर यायला हवे याबाबत मेळावे पण घ्यायला हवेत विधवा स्त्रियांना जेवढा त्रास होत नाही तेवढाच त्रास घटस्फोटीत स्त्रियांना होतो समाजात खून करून पळून जाणाऱ्या लोकांच्या मुलींची लग्न करायला समाज तयार होत असतो, पण इज्जतीने जगणाऱ्या घटस्फोटीत स्त्रियांच्या मूली मूलींशी लग्न करायला समाज मागे पुढे बघत असतो, पुनर्विवाह करताना अनेक अडचणी येतात तिच्या बाबतीत चांगले विचार करून पुनर्विवाह व्हायला हवेत पुनर्विवाह घडवून आणण्यासाठी चांगले

लोकच एकत्र येणे आवश्यक आहे, मनात एक बाहेर एक अशी दाखवणारी लोक समाज घडवू शकत नाही, यासाठी पेरकी समाज जागृत झाला पाहिजे, समाजातील लोकांना पण याबाबती जागरूक करून त्यांच्या विचारांमध्ये परिवर्तन घडवून आणायला पाहिजे घटस्फोटीत मुलींच्या लग्नसाठी पुढाकार घ्यायला हवा तिच्या मताचा सन्मान करायला हवा तिच्या भावनांचा विचार करून तिला सुद्धा मनाने जगण्यास व्यासपीठ उपलब्ध करून द्यायला हवे.

जोपर्यंत समाजात दलालीपणा करून लग्न जमवून आणतात,अश्या लोकांचा पण विरोध करायला हवा. त्यात गरीब घराण्यातील मुलगी असेल तर मग विचारायलाच नको, तिच्याबद्दल नको ते विचार करतात.

ज्या मुलांनी घटस्फोटीत स्त्रीयांच्या मुलींशी लग्न करून तीचा सन्मान कायम ठेवला त्या मूलांचा त्या परीवारातील लोकांचा मेळाव्यात सन्मान करायला हवा.स्त्रियांने स्वतःच्या पायावर उभे राहून आपल्या विचारावर ठाम राहायला हवे,

पेरकी समाजात हल्ली विवाह जुळवण्यासाठी
कोणी मदत करत नाही, ही दुर्दैवाची गोष्ट आहे!

श्री राजेंद्र अनंतराम तामशेटवार,
संचालक - आर. के. इलेक्ट्रिकल्स,
दीक्षित नगर, नारी, नागपूर
मो. 9881891533

पेरकी समाजात विवाह जुळवण्याची परंपरा! एक बदलता दृष्टिकोन!

पंचवीस वर्षांपूर्वीची गोष्ट आहे, जेव्हा पेरकी समाजात विवाह जुळवण्याची प्रक्रिया खूप सोपी आणि पारंपरिक होती. नातेवाईक आपल्या नातेसंबंधातील मुला-मुलींसाठी पेरकी समाजातच वधू-वर शोधत असत. समाजातील वडीलधारी मंडळी तरुण मुला-मुलींसाठी स्थळे घेऊन येत असत आणि वेळेत त्यांची लग्ने होत होती. त्या काळात अविवाहित राहणे जवळजवळ अशक्य होते.

पण आजची परिस्थिती पूर्णपणे वेगळी आहे. पेरकी समाजात विवाह जुळवण्यासाठी कोणीही मदत करत नाही, ही खूप दुर्दैवी गोष्ट आहे. याची कारणे शोधणे आवश्यक आहे. पेरकी समाजातील लोक आणि नातेवाईक विवाह जुळवण्यास मदत करत नसल्यामुळे पेरकी समाजातच आंतरजातीय विवाह होत आहेत.

● **आधुनिक पिढीचे अनपेक्षित वर्तन** : आजच्या पिढीवर वडीलधान्यांचा विश्वास राहिलेला नाही. नवीन पिढीचे वर्तन अनपेक्षित झाले आहे, ज्यामुळे वडीलधारी मंडळी कोणताही धोका पत्करण्यास तयार नाहीत.

● **विवाह जुळवण्याचा धोका** : सर्वच समाजांमध्ये विवाह जुळवण्याचे काम खूपच धोक्याचे झाले आहे. तरुण पिढीमध्ये घटस्फोटाच्या घटना वाढल्या आहेत, ज्यामुळे विवाह जुळवणाऱ्या व्यक्तीवर जबाबदारी येते.

● **विश्वासाची कमी** : नवीन पिढीवरील विश्वास कमी झाला आहे, ज्यामुळे वडीलधारी पिढी विवाह जुळवण्याच्या कामात पडू इच्छित नाही.

आता ती वेळ आली आहे की पेरकी समाजातील पालकांनीच पुढाकार घेऊन आपल्या मुलामुलींचे विवाह जुळवले पाहिजेत. अन्यथा, आंतरजातीय विवाह आणि घटस्फोटाची प्रकरणे आणखी वाढतील. पेरकी समाजाने आपल्यातील परस्पर संबंध मजबूत करण्याची गरज आहे, जेणेकरून समाजात लग्नची प्रक्रिया पुन्हा सोपी आणि पारंपरिक होईल.

पांढरकवड्यातील पेरकी जनसंघम संगठन चे पहिल्या सामूहिक विवाह युगप्रवर्तक सोहळा ! एका विश्वासाची आणि एकजुटीची गाथा !

- श्री. मदन जिड्डेवार,

भूतपूर्व सचिव पेरकी जनसंघम विदर्भ,

पांढरकवडा, जिला यवतमाल

मो. 9422166979

पेरकी जनसंघमचे तत्कालीन सचिव म्हणून, 1992 साली पांढरकवडा येथे आयोजित केलेला समाजाचा पहिला सामूहिक विवाह मेळावा हा असाच एक अविस्मरणीय आणि ऐतिहासिक क्षण होता. जिथे आज 'जिड्डेवार भवन' उभे आहे, त्याच खुल्या रंगमंचावर (पक्क्या स्टेजवर) हा सोहळा पार पडला.

तेव्हा मी अवघ्या 32 वर्षांचा होतो. पण माझ्यासोबत इतर युवक, ज्येष्ठ आणि अनेक प्रौढ सदस्यांनी अफाट मेहनत घेतली. हा मेळावा व्हायलाच हवा, याबद्दल मी आजही अत्यंत सकारात्मक आणि ठाम आहे.

विश्वास संपादन करण्याचे मोठे आव्हान हा सोहळा आयोजित करताना आम्हाला सर्वात मोठा त्रास झाला असेल, तर तो जोडप्यांना तयार करण्यात. कारण, ही कल्पना समाजासाठी पूर्णपणे नवी होती. कोणालाच खात्री पटत नव्हती, विश्वास बसत नव्हता. दोन्ही पक्षांना (वर आणि वधू पक्षाला) विश्वासात घेऊन, त्यांची समजूत घालून त्यांना तयार करावे लागत होते.

याच एका कामात आमचे दोन महिने खर्च झाले. अर्थात, एका जोडप्याकडून आम्ही केवळ 5000 रुपये घेतले. पैशाची अडचण कधीच मोठी नसते, कारण एकदा लोकांना कार्यावर विश्वास बसला की ते मदतीसाठी धावतात. पण, एकदा काही जोडपी निश्चित झाल्यावर आणि आमची अफाट मेहनत पाहून लोकांचा विश्वास गगनाला भिडला!

एकत्रित प्रयत्नांची शक्ती !

जोडपी निश्चित झाल्यावर नियोजन महत्वाचे होते. अनेक समिती तयार करण्यात आल्या आणि सर्वांच्या सहकार्याने काम सुरू झाले. या भव्य सोहळ्याला जवळपास पाच ते सहा हजार लोकांची उपस्थिती होती!

ती त्या समाजाची गरज होती. तेव्हा समाजाची आर्थिक आणि सामाजिक परिस्थिती तशीच होती. आज परिस्थिती खूप चांगली आहे. त्यामुळे आज कोणताही तरुण-तरुणी सामूहिक मेळाव्यात लग्न करायला सहजासहजी तयार होत नाही, हे वास्तव आहे.

आजही सामूहिक विवाहाची गरज

परंतु, आजही माझा ठाम विचार आहे की सामूहिक विवाह मेळावे व्हायलाच हवेत. यामुळे लोकांचा वेळ आणि पैसा मोठ्या प्रमाणावर वाचतो. मेळावा घेताना लागणारे साहित्य, जागा, पैसा आणि लोकांची उपस्थिती हे सर्व आज जुळवून आणता येईल. प्रश्न आजही एकच आहे. जोडपे तयार करण्याचा!

माझा 32 वर्षांपूर्वीचा अनुभव सांगतो की, आजही आमचा 60-70 टक्के वेळ याच कामात जाईल. एखादे जोडपे तयार झाले की चार दिवसांनी निरोप पायचा, 'आमची दुसरी पार्टी नाही म्हणत आहे.' माझ्या अनुभवानुसार, सर्व गोष्टी साध्य होतील, फक्त हा एकच घटक कठीण आहे.

इतर समृद्ध समाजांकडून शिकवण

आर्थिकदृष्ट्या अत्यंत प्रबळ असलेले आर्य वैश्य यांसारखे समाज आपला वेळ आणि त्रास वाचवण्यासाठी मोठा खर्च करून सामूहिक विवाह मेळाव्याचा मार्ग स्वीकारत आहेत. त्यांच्या परिचय मेळाव्यासाठी तर नंबर लावावा लागतो आणि पुढील मेळाव्याची वाट पाहावी लागते.

आपले कार्य किती महान आहे, याची कल्पना यावरून येते. पेरकी समाजात हा ऐतिहासिक पायंडा पाडल्याबद्दल मला नेहमीच समाधान वाटते.

सामूहिक विवाह म्हणजे केवळ पैशाची बचत नाही, तर समाजाच्या एकजुटीचे आणि सामूहिक शक्तीचे ते ज्वलंत प्रतीक आहे. हा वारसा आणि ही एकजूट कायम ठेवणे हीच आपल्या समाजासाठी सर्वात मोठी प्रेरणा आहे!

(श्री. मदन जिड्डेवार यांच्या दूरदृष्टीला आणि प्रयतनांना माझा आणि आमच्या पेरकी समाज बिजनेस ग्रुप चा विनम्र अभिवादन ! त्यांच्या शब्दांनी समाजाला एकत्र येण्याची आणि सामूहिक प्रयतनांची खरी किंमत शिकवली.)

द्वारा : प्रकाश गणपतराव गोविन्दवार नागपुर।

250 रुपयांचे 'नोंदणीकृत लग्न' आणि चार पुरुषार्थ !

एका कृषी भूषणचे समाज प्रबोधन!

- अॅड. रामकृष्ण पाटील बुर्रवार

B.Sc (Agri.), LL.B.

कृषी भूषण (महाराष्ट्र राज्य)

ज्येष्ठ पत्रकार-देशमुख जीवन पुरस्कार प्राप्त

पत्रकारिता, देशमुख जीवन गौरव पुरस्कार प्राप्त

मो.: 9850850471, 9021487458, 9579423291

निवास पांढरकवडा यवतमाळ

'Marriages are made in Heaven and Celebrated on Earth' (लग्नाच्या गाठी स्वर्गातच बांधल्या जातात आणि पृथ्वीवर साजऱ्या केल्या जातात) असे म्हणतात. सॉक्रेटिस हे एक महान संत व विचारवंत होते. जगात त्यांच्या विचारांचा प्रभाव आहे. त्यांचे अनेक शिष्य होते. एकदा एका शिष्याला त्यांना प्रश्न विचारायचा होता - 'मी लग्न करावे की नाही?' तो शिष्य त्यांच्याजवळ बसला असताना, त्यांच्या पत्नीने गरम पाणी आणून सॉक्रेटिसवर टाकले. हे पाहून तो शिष्य उठून पाय काढत निघाला. सॉक्रेटिसने विचारले, 'परत का जात आहेस?' तेव्हा शिष्याने उत्तर दिले, 'सॉक्रेटिस, मला माझ्या प्रश्नाचे उत्तर मिळाले आहे.' त्यावर सॉक्रेटिसने सांगितले, 'तू लग्न कर. तुला चांगली पत्नी मिळाली, तर तू सुखी होशील आणि वाईट स्वभावाची पत्नी मिळाली, तर तू विचारवंत होशील.'

आज लग्नाची ही संस्था जगात, मुंबई-पुण्यात मोकळीक देतच आहे. आज लिव्ह-इन-रिलेशनशिपचा जमाना आहे. ज्यात कोणतीही जबाबदारी नसते. मुलांची-कुटुंबाची जबाबदारी नसते.

चीन, जपानमध्ये तर एक मूल करण्यासाठी 70 हजार डॉलरचे अनुदान दिले जाते. मानवाच्या उत्क्रांतीमध्ये आणि प्रगतीमध्ये नीतिमत्तेची गरज म्हणून भारतीयांनी सनातन धर्मामध्ये ही स्वेच्छेने राज्ये (व्यवस्था) सुरू केली आहे.

समाजात अनाचार होऊ नये, सामाजिक मूल्यांना जतन करून समाजोपयोगी माणसाचे जीवन सुव्यवस्थित चालवण्याकरिता, लग्नाची ही त्या काळात गरजेनुसार उत्पत्ती झाली. आपल्या हिंदू तत्त्वज्ञानानुसार धर्म, अर्थ, काम, मोक्ष हे चार पुरुषार्थ मानले आहेत. काम हा पुरुषार्थ दुसऱ्याशी विषयवासना उपभोगण्यासाठी नसून, आदर्श

मानलेला आहे. त्यांचे प्रजोत्पादन हासुद्धा महत्त्वाचा मुद्दा आहे. मागील पिढीला पुढील पिढीने सांभाळणे व सुख देणे हे कर्तव्य आहे. परंतु आज वृद्धाश्रमाचा जमाना आहे.

'Marriages are made in Heaven' हे खरं आहे. आपले खरे धन ही आपली मुलगी असते.

माझा मुलगा इंजिनिअर आहे, रवी पाटील. त्याला पत्नी डॉक्टर मिळाली. आमचे पुत्रही आजच्या संकल्पनांवर ठाम आहेत. 250 साली लग्न जुळले व संबंधित पत्रिकेला (मुलीकडील मंडळींना) सांगितले की, शक्यतो नोंदणीकृत लग्न (रजिस्टर मॅरेज) करायचे आहे. त्यावेळी त्यांनी ते आनंदाने मान्य केले व मी त्याचे लग्न 250 रुपयांमध्ये नोंदणीकृत केले आणि त्यानंतर कोणताही खर्च केला नाही.

याचे कारण असे की, मी नेहमीच शेती, कंपन्या व वैद्यकीय आयुर्वेद शक्तीचे मार्गदर्शन केले आहे आणि त्यांना शेतीसोबत आर्थिक शिस्तीचे मार्गदर्शन केले आहे. तुटपुंज्या शेतीत मोठे विवाह सोहळे व मोठे वारसदार बघू नयेत, असे मी सांगितले. हल्ली शेतकऱ्यांची आर्थिक परिस्थिती बेकायदेशीर (अत्यंत नाजूक) आहे, हे त्यांना समजावले. त्यामुळे मोठ्या खर्चाचे ओझे सोसण्याऐवजी, समाजापुढे एक आदर्श म्हणून माझ्या मुलाचा विवाह 250 रुपयांत नोंदणीकृत केला.

मुलीच्या सासरकडील लोक दुसरे (लक्झरी) विचारत असूनही मला मुलीचे लग्न नागपूरला सेंटर पॉईंट हॉटेलमध्ये करावे लागले (केले). तरीही त्यांची इच्छा होती.

आमच्या समाजाने शैक्षणिक, आर्थिक, सामाजिक प्रगती केली आहे, परंतु दुसऱ्या समाजाच्या तुलनेत आपण पाहिल्यास मागे आहोत. म्हणून, वरील विचारांचा आत्मसात करून, आवश्यकतेनुसार कल्पनांना फाटा देण्यात यावा, ही विनंती.

आपल्या विवाह विशेषांकाला माझ्या लाख लाख शुभेच्छा!

अंतरजातीय विवाह समाजाला एक शाप !

संदीप लक्ष्मणराव गेटकेवार
मुख्याध्यापक, माध्यमिक आश्रम शाळा कमळेवाडी
ता. मुखेड जि. नांदेड, 93703 14345

भारतीय समाज हा शतकानुशतके विविध जाती, धर्म आणि परंपरांनी विणलेला आहे. प्रत्येक जातीचे आपले विशिष्ट नियम, प्रथा आणि मर्यादा आहेत. या मर्यादांमुळे समाजात एक प्रकारची व्यवस्था निर्माण झाली आहे. परंतु आधुनिक काळात शिक्षण, स्वातंत्र्य आणि समानतेच्या विचारांनी या परंपरांना आव्हान दिले आहे. त्यातूनच अंतरजातीय विवाहांची संकल्पना पुढे आली.

अंतरजातीय विवाह म्हणजे वेगवेगळ्या जातीतील दोन व्यक्तींनी परस्पर प्रेमाने विवाह करणे. या विवाहाकडे काही लोक समाजाच्या प्रगतीचा टप्पा म्हणून पाहतात; परंतु अजूनही मोठ्या प्रमाणावर समाजातील पारंपरिक विचारसरणी याला स्वीकारत नाही. अनेकांच्या मते, असा विवाह हा समाजाच्या स्थैर्याला आणि संस्कृतीला धक्का देणारा 'शाप' आहे.

अशा विवाहामुळे अनेक वेळा कुटुंबातील ऐक्य तुटते. पालकांचा अपमान होतो, नात्यांमध्ये कटुता निर्माण होते. काही ठिकाणी तर अशा विवाहांमुळे हिंसाचार, बहिष्कार किंवा सन्मानहत्त्याही झालेल्या दिसतात. समाजातील रूढी आणि प्रथा मोडल्यामुळे परंपरावादी लोक याला विरोध करतात. त्यांना वाटते की, या विवाहांमुळे जातव्यवस्थेतील संतुलन बिघडेल आणि सामाजिक रचनेत गोंधळ निर्माण होईल.

तसेच, अशा विवाहांमध्ये संस्कृती, परंपरा, जीवनशैली आणि विचारातील फरकांमुळे मतभेद निर्माण होऊ शकतात. काही वेळा दोघांच्या कुटुंबांमधील सामाजिक व आर्थिक विषमता देखील वैवाहिक जीवनात अडथळा आणते. त्यामुळे अशा विवाहांना टिकवून ठेवणे कठीण ठरते, हेही वास्तव आहे.

म्हणून अनेकांच्या दृष्टीने अंतरजातीय विवाह हा समाजासाठी एक शापच ठरतो. कारण तो समाजातील जुन्या रचनेवर आणि परंपरांवर आघात करतो. जेव्हा समाज अजून पूर्णपणे आधुनिक विचारांकडे झुकलेला नाही, तेव्हा अशा बदलांना सहज स्वीकारणे कठीण जाते.

तथापि, हेही खरे आहे की, काळ बदलतो आणि विचारही बदलतात. आज जे समाजाला 'शाप' वाटते, ते उद्या समाजासाठी 'वरदान' ठरू शकते. पण सध्याच्या पारंपरिक दृष्टीकोनातून पाहिले, तर अंतरजातीय विवाह समाजात मतभेद आणि असंतोष निर्माण करणारा एक प्रकारचा शापच मानला जातो.

वेडिंग प्लानरच्या मदतीने बजेटमध्ये लग्न कसे करावे !

- श्री लोकेश राजेश मालेवार
वेडिंग प्लानर, जबलपुर
मोबाइल - 89648 88925

लग्नाची योजना बनवणे हे एक मोठे आणि तणावपूर्ण काम असू शकते, खासकरून जेव्हा खर्चाला मर्यादा असते. अशा वेळी, एक चांगला वेडिंग प्लानर तुम्हाला मदत करू शकतो. लोकांना वाटते की वेडिंग प्लानर ठेवल्याने खर्च वाढतो, पण खरं तर ते तुमचा खर्च कमी करून लग्नाचे योग्य नियोजन करू शकतात.

वेडिंग प्लानर बजेटमध्ये कशी मदत करतात ?

● **उत्कृष्ट विक्रेत्यांची (Vendors) निवड** : वेडिंग प्लानर्सना बाजारातील सर्वोत्तम विक्रेत्यांची माहिती असते. ते तुमच्या बजेटनुसार चांगल्या दर्जाचे केटरर्स, डेकोरेटर्स, फोटोग्राफर्स आणि इतर सेवा पुरवठादार निवडू शकतात. अनेकदा मोठ्या प्रमाणात बुकिंग करत असल्याने त्यांना चांगले डिस्काउंट्स मिळतात, ज्यामुळे तुमचा खर्च कमी होतो.

● **योग्य बजेटिंग** : वेडिंग प्लानर तुम्हाला वास्तविक बजेट तयार करण्यास मदत करतात. ते प्रत्येक खर्चाचा तपशील तयार करतात आणि अनावश्यक खर्चावर नियंत्रण ठेवण्यास मदत करतात. यामुळे तुम्ही ठरवलेल्या मर्यादेतच खर्च करू शकता.

● **अनावश्यक खर्चावर नियंत्रण** : लग्नाच्या तयारी दरम्यान अनेकदा अनावश्यक खर्च होतात. वेडिंग प्लानर असे खर्च ओळखू शकतात आणि ते टाळण्याचे मार्ग सुचवू शकतात. उदाहरणार्थ, जर तुम्ही महागड्या फुलांची निवड केली असेल, तर ते तुम्हाला त्याच रंगाचे, पण कमी किमतीचे पर्याय सुचवू शकतात.

● **वेळेचे नियोजन** : योग्य वेळेचे नियोजन केल्यास अनेक खर्च वाचतात. वेडिंग प्लानर सर्व कामांची योजना बनवतात, ज्यामुळे ऐनवेळेची गडबड आणि त्यासाठी लागणारा अतिरिक्त खर्च टाळता येतो. ते सर्व गोष्टींची आधीच तयारी करतात, ज्यामुळे सर्व सुरळीत पार पडते.

● **संपूर्ण व्यवस्थापन** : वेडिंग प्लानर संपूर्ण व्यवस्थापनाची जबाबदारी घेतात. यामुळे तुम्हाला आणि तुमच्या कुटुंबाला लग्नाच्या दिवसाचा आनंद घेण्याची संधी मिळते. तुम्हाला छोट्या-छोट्या गोष्टींची चिंता करण्याची गरज नसते.

लग्नाआधी रक्त तपासणी का आवश्यक आहे

- डॉ. स्वप्नील ईश्वर बाकमवार
एम डी श्वसन रोग विशेषज्ञ
नागपुर

लग्न हा जीवनातील एक महत्त्वाचा टप्पा आहे. आयुष्यभराच्या नात्याची सुरुवात करताना भावनिक, सामाजिक व आर्थिक तयारीसोबतच शारीरिक व मानसिक आरोग्याची तयारीही तितकीच महत्त्वाची असते.

आरोग्य तपासणी ही केवळ आजार शोधण्यासाठी नसून, भविष्यातील कुटुंबासाठी सुरक्षित पाया घालण्याचा एक मार्ग आहे.

● लग्नाआधी रक्त तपासणीचे महत्त्व !

1. अनुवांशिक आजार रोखणे - थॅलेसिमिया, सिकल सेल ॲनिमिया यांसारखे आजार आईवडिलांमधून मुलांमध्ये जातात. जर दोन्ही जण कॅरियर असतील तर पुढच्या पिढीत गंभीर आजार होऊ शकतो.

2. संसर्ग टाळणे - HIV, हिपॅटायटिस, सिफिलिस असे आजार एकमेकांमध्ये पसरू शकतात आणि गर्भधारणेत बाळालाही होऊ शकतात.

3. गर्भधारणेची सुरक्षितता - Rh निगेटिव्ह / पॉझिटिव्ह गट माहिती असल्यास गर्भधारणेत येणाऱ्या गुंतागुंती टाळता येतात.

4. सामान्य आजारांची जाणीव - रक्ताल्पता, मधुमेह, थायरॉईड यांसारखे आजार आधीच कळले तर योग्य वेळेत उपचार करून विवाहानंतरचे जीवन सुलभ होते.

करावयाच्या महत्त्वाच्या तपासण्या !

1) रक्तगट व Rh फॅक्टर

भविष्यात गर्भधारणा सुरक्षित होण्यासाठी गरजेचे. Rh incompatibility असल्यास डॉक्टर योग्य औषधांनी समस्या टाळू शकतात.

2) कम्प्लीट ब्लड काउंट (CBC)

यातून हिमोग्लोबिन, पांढऱ्या रक्त पेशी, प्लेटलेट्स वगैरे मोजले जातात. ॲनिमिया, संसर्ग किंवा रक्त विकार ओळखता येतात.

3) हिमोग्लोबिन इलेक्ट्रोफोरेसिस

थॅलेसिमिया व सिकल सेल ऑनिमिया यांचे कॅरियर स्टेटस कळते. हे तपासणे विशेषतः महाराष्ट्र, विदर्भ, छत्तीसगड, बंगाल इ. भागात फार महत्वाचे आहे.

4) संसर्गजन्य आजार तपासणी

- HIV I & II
- हिपॅटायटिस B (HBsAg)
- हिपॅटायटिस C (Anti-HCV)
- सिफिलिस (VDRL टेस्ट)

हे आजार लवकर कळले तर उपचार शक्य होतात आणि पुढे साथीदार व बाळ दोघेही सुरक्षित राहतात.

5) ब्लड शुगर व थायरॉईड प्रोफाईल

लपलेला मधुमेह किंवा थायरॉईड विकार असल्यास तो विवाहानंतरच्या गर्भधारणेवर परिणाम करू शकतो.

● अतिरिक्त तपासण्या (गरजेनुसार) !

रुबेला IgG ॲंटीबॉडी - महिलांला आधीपासून प्रतिकारशक्ती आहे का हे कळते. नसेल तर लस घेऊन बाळाला जन्मजात संसर्गापासून सुरक्षित ठेवता येते.

STI तपासण्या - गरजेनुसार लैंगिक संसर्गजन्य आजारांसाठी.

फर्टिलिटी व हार्मोनल तपासण्या - काही जोडप्यांना लग्नाआधीच ही माहिती करून घ्यायची असेल !

लग्नाआधी केलेल्या या तपासण्या केवळ आजार शोधण्यासाठी नसून निरोगी वैवाहिक आयुष्य आणि पुढील पिढीचे आरोग्य सुरक्षित करण्यासाठी आहेत.

हे तपास करणे ही काळाची गरज आहे आणि आरोग्यपूर्ण नात्याचा पाया आहे.

उशिरा लग्न : स्वातंत्र्य नव्हे, कधी कधी संघर्षाची सुरुवात

- डॉ निशा गजानन बोलंकुंटवार,
एमडी GACH Nagpur
राजापुर जिला रत्नागिरी

आजची स्त्री शिक्षण, करिअर आणि प्रत्येक क्षेत्रात यश मिळवत आहे, पण या धावपळीत शरीराचे आणि निसर्गाच्या जैविक घड्याळाचे संतुलन बिघडत आहे. सततच्या तणावामुळे शरीरात 'वातदोष' वाढतो, हार्मोन्स असंतुलित होतात, ज्यामुळे मासिक पाळीतील अनियमितता व थकवा वाढतो. यामुळे निसर्गाने ठरवलेली प्रजननाची योग्य वेळ मागे सरकते.

आधुनिक शास्त्राप्रमाणे, स्त्रीची सर्वाधिक प्रजननक्षमता 25 ते 35 वर्षांदरम्यान असते आणि 35 नंतर ती हळूहळू कमी होते. शिक्षण आणि करिअरसाठी उशिरा लग्न करण्याचा निष्पत्ती योग्य असला तरी, यामुळे जैविक पातळीवर अडचणी येतात. उशिरा लग्नानामुळे अंडोत्सर्जन आणि हार्मोन्सची गुणवत्ता कमी होते, गर्भधारणेची शक्यता घटते, तसेच मातृत्वाची वेळ निघून गेल्याचा मानसिक ताण वाढतो. सामाजिक अपेक्षा आणि नोकरीचा ताण यामुळे जीवनशैलीचे संतुलनही बिघडते.

आयुर्वेदात संत तुकाराम महाराजांच्या वचनानुसार 'शुद्ध बीजापोटी फळे रसाळ गोमटी' म्हणजेच बीज (शुक्राणू, अंडाणू) शुद्ध असणे महत्त्वाचे मानले आहे. वय वाढल्यास आयुर्वेदातील 'ऋतु, क्षेत्र, अंबु, बीज' या चार घटकांपैकी बीज आणि क्षेत्राची गुणवत्ता खालावते.

यावर उपाय म्हणून, पंचकर्म (उत्तरबस्ती, बस्ती), बीजशक्तिवर्धक औषधी, सात्त्विक आहार आणि योगाभ्यास (सूर्य नमस्कार, प्राणायाम) हे उपयुक्त ठरतात. यामुळे हार्मोन्स नैसर्गिकरीत्या संतुलित होतात, प्रजनन क्षमता वाढते आणि मानसिक शांतता लाभते.

काळ बदलला असला तरी, शरीराची काळजी घेणे आवश्यक आहे. जेव्हा स्त्री स्वतःचे आरोग्य जपते, तेव्हा ती केवळ स्वतःलाच नव्हे, तर पुढच्या पिढीलाही जीवन देते. म्हणूनच योग्य वेळी आयुर्वेदिक तज्ज्ञांचा सल्ला घेऊन जीवनशैली संतुलित ठेवणे महत्त्वाचे आहे.

लग्नाआधी वधू-वरांनी एकमेकांना जाणून घेणे खूप महत्त्वाचे आहे! एकमेकांची आवड, उद्दिष्टे आणि विचार जाणून घेतल्याशिवाय विवाह शक्य नाही !

- अभिषेक कविता प्रकाश गोविंदवार,
नागपूर

दोन्ही कुटुंबे वधू-वरांना एकमेकांना भेटण्याची आणि बोलण्याची संधी कशी देतात, यावरच पुढचे नातेसंबंध अवलंबून असतात. ही जेन-झेड पिढी आहे. एकमेकांना जाणून घेतल्याशिवाय निगून्य घेणे मूर्खपणाचे ठरेल. एकमेकांसोबत 'कंफर्टबल' वाटणे आवश्यक आहे. दोघांचे विचार जुळायला पाहिजेत. दोघांच्या आवडी-निवडी जुळणे आवश्यक आहे. जर लग्न समाजात ठरवले जात असेल आणि आधीची कोणतीही ओळख नसेल, म्हणजेच 'अरेंज्ड मॅरेज' असेल, तर काय करावे ?

नाते निश्चित करण्याच्या औपचारिकतेनंतर सामान्यतः वधू-वरांना एकमेकांशी बोलण्याची संधी मिळते. मोबाईलमुळे हे काम सोपे झाले आहे. लग्नआधी एकमेकांना समजून घेण्याची संधी मिळते. जर सर्व काही ठीक वाटले, तरच लग्न करावे ! अन्यथा वेगळे होण्याचे मार्ग खुले आहेत. खराब नात्यात अडकण्यापेक्षा अविवाहित राहणे कधीही चांगले.

वधू-वरांनी एकमेकांना व्यक्तिशः भेटावे, जेणेकरून ते एकमेकांना अधिक चांगल्या प्रकारे जाणून घेऊ शकतील. या भेटीमध्ये ते त्यांचे विचार, आवडी-निवडी आणि जीवनातील उद्दिष्टांबद्दल बोलू शकतात.

वधू-वरांनी एकमेकांच्या कुटुंबाबद्दल माहिती मिळवावी. जसे की कुटुंबातील सदस्य, कौटुंबिक मूल्ये आणि परंपरा. यामुळे त्यांना एकमेकांच्या कौटुंबिक पार्श्वभूमीबद्दल जाणून घेण्यात मदत मिळेल. हे जाणून घेण्यासाठी सगाई आणि लग्नाच्या मधील मिळणारा वेळ ही एक संधी असते.

वधू-वरांनी एकमेकांच्या जीवनशैली आणि सवयींबद्दल माहिती मिळवावी, जसे की खाण्यापिण्याची आवड, राहणीमान आणि मनोरंजनाची आवड. यामुळे त्यांना एकमेकांशी जुळवून घेण्यास मदत होईल.

वधू-वरांनी एकमेकांच्या आर्थिक परिस्थिती आणि उद्दिष्टांबद्दल माहिती मिळवावी, जसे की उत्पन्न, खर्च आणि भविष्यातील आर्थिक योजना. यामुळे त्यांना एकमेकांशी आर्थिकदृष्ट्या जुळवून घेण्यास मदत होईल.

वधू-वरांनी एकमेकांच्या भावनिक आणि मानसिक आरोग्याबद्दल माहिती मिळवावी.

ही पावले उचलून, वधू-वर एकमेकांना अधिक चांगल्या प्रकारे जाणून घेऊ शकतात आणि त्यांचे नाते अधिक मजबूत बनवू शकतात. यामुळे नातेसंबंध जोडले जाऊ शकतात.

घर-संसार आणि परिवार ! हे त्याग, बलिदान आणि आत्म-विकासाची गाथा आहे भारतीय संस्कृतीत !

- कविता प्रकाश गोविन्दवार
नागपुर

भारतीय संस्कृतीत 'घर-संसार' ही संकल्पना केवळ एका कुटुंबापुरती मर्यादित नाही, तर ती त्याग, समर्पण आणि परस्पर संबंधांवर आधारित एक जीवनशैली आहे. आजच्या काळात जेव्हा प्रत्येकजण 'स्वतःसाठी जगणे' या विचाराकडे आकर्षित होत आहे, तेव्हा 'घर-संसार' ही संकल्पना अधिकच महत्त्वाची ठरते. कारण, स्वार्थाने जगणे हे फक्त प्राणी करू शकतात, पण माणूस म्हणून आपले कर्तव्य इतकेच मर्यादित नाही.

'घर-संसार' म्हणजे केवळ घरात राहणे नव्हे, तर घरातल्या प्रत्येक व्यक्तीची काळजी घेणे, त्यांच्या गरजा समजून घेणे आणि त्यांच्या आनंदासाठी स्वतःच्या इच्छांचा त्याग करणे. हे एक असं बंधन आहे जे आपल्याला स्वार्थापासून दूर ठेवून समाजाभिमुख बनवते. यात पती-पत्नीचे नाते, मुलांचे संगोपन, आई-वडिलांची सेवा आणि कुटुंबातील प्रत्येक सदस्याच्या सुख-दुःखात सहभागी होणे समाविष्ट आहे.

स्वार्थ विरुद्ध त्याग: माणसाचे खरे स्वरूप आहे !

तुम्ही म्हणता त्याप्रमाणे, स्वार्थी बनून केवळ प्राणी जगू शकतात. कारण त्यांचे जगणे केवळ त्यांच्या मूलभूत गरजा (अन्न, पाणी, निवारा) पूर्ण करण्यापुरते मर्यादित असते. पण माणूस हा सामाजिक प्राणी आहे.

आपल्यात प्रेम, करुणा, सहानुभूती आणि त्याग करण्याची क्षमता आहे. जेव्हा आपण आपल्या कुटुंबासाठी, समाजासाठी किंवा इतरांसाठी काही करतो, तेव्हाच आपल्याला खऱ्या आनंदाची अनुभूती होते.

● **बलिदानाचे महत्त्व** : घर-संसाराने अनेकदा मोठी किंमत मोजावी लागते. अनेकदा आपल्याला आपल्या करियरच्या संधी, वैयक्तिक छंद किंवा स्वातंत्र्याचा त्याग करावा लागतो. पण हे बलिदान व्यर्थ जात नाही. त्यातून एक मजबूत कुटुंब तयार होते, जे भविष्यातील पिढ्यांसाठी एक आदर्श बनतो.

आजच्या जगात 'मी' आणि 'माझे' या विचारांवर भर दिला जातो. पण या स्वार्थी विचारांमुळेच अनेक लोक एकटे आणि दुःखी आहेत. घर-संसार आपल्याला या एकाकीपणातून बाहेर काढते. हे आपल्याला शिकवते की आनंदी राहण्यासाठी केवळ स्वतःचा विचार करणे पुरेसे नाही, तर इतरांच्या आनंदात आपला आनंद शोधणे आवश्यक आहे.

'घर-संसार' आपल्याला हेच शिकवते की खरी श्रीमंती पैशात नसून, नात्यांमध्ये आणि इतरांच्या आनंदासाठी केलेल्या त्यागात आहे. म्हणूनच, माणूस म्हणून आपण केवळ जगू नये, तर एक अर्थपूर्ण जीवन जगावे.

सून नव्हे ! आमची लेकर ! लावून दिला पुनर्विवाह !
पेरकी समाजात एक उत्तम उदाहरण !

- श्री प्रकाश पारो गणपतराव गोविन्दवार
नागपुर

समाजाला योग्य दिशा दाखवण्यासाठी काही व्यक्ती केवळ बोलत नाहीत, तर स्वतःच्या कृतीतून एक आदर्श घालून देतात. यवतमाळ येथील डॉ. रमेश नागोराव लिंगनवार हे अशाच एका दुर्भिक्ष व्यक्तिमत्त्वाचे उदाहरण आहेत. त्यांनी आपली सून, जी आपल्या मुलाच्या अकाली निधनानंतर विधवा झाली होती, तिला आपली मुलगी मानून तिचा पुनर्विवाह लावून दिला. हा निर्णय केवळ एक कौटुंबिक घटना नाही, तर पें सामाजिक क्रांती घडवणारी घटना.

दुःखातून जन्माला आलेली प्रेरणा. दोन वर्षांपूर्वी डॉ. लिंगनवार यांच्यावर दुःखाचा डोंगर कोसळला, जेव्हा त्यांच्या एकुलत्या एक मुलाचे अकाली निधन झाले. मुलाच्या मृत्यूने त्यांच्या घरात दुःख आणि निराशा पसरली. अशा परिस्थितीत, त्यांच्यासमोर त्यांच्या सुनेचे आणि नातवाचे भविष्य उभे होते. अनेकजण या दुःखाला कुरवाळत बसले असते, पण डॉ. लिंगनवार यांनी आपल्या शोकाला बाजूला ठेवून एक धाडसी निर्णय घेतला. त्यांनी आपल्या सुनेला परत तिचे आयुष्य सुरू करण्याची संधी दिली.

त्यांनी केवळ आपल्या सुनेचा पुनर्विवाह करण्याचा विचार केला नाही, तर तो अत्यंत सन्मानाने पार पाडला. त्यांनी त्यांच्या सुनेसाठी एक योग्य वर शोधला, जो तिच्या भूतकाळाचा आदर करेल. आजच्या काळात, पुनर्विवाहासाठी तयार असलेल्या मुला-मूलींची संख्या कमी आहे, विशेषतः जर ती व्यक्ती विधवा किंवा घटस्फोटित असेल. पण,

लोकमत

ज्ञानपदाज्ञा निखलौ नवी दिशः : शिखाधर कुटुंबाचा समाजगुरु भावरी

सून नव्हे आमची लेकर, लावून दिला पुनर्विवाह

अभिलेखन - प्रमाण

शिवराज जी, लोको ने
 आकाशवाणी काफ़ी महीने
 पहले चर्चा करी थी।
 बुद्धि का एक सामान्य प्रमाण
 योग्यतापूर्ण आकाश
 वाणी का प्रसारण होना
 प्रमाण है।
 शिवराज जी, लोको ने
 आकाशवाणी काफ़ी महीने
 पहले चर्चा करी थी।
 बुद्धि का एक सामान्य प्रमाण
 योग्यतापूर्ण आकाश
 वाणी का प्रसारण होना
 प्रमाण है।

[illegible]

कुण्यालाच आईलाही
वेदनेची जाणीव

● **जोड़कित** हिंदी फिल्मों की एक श्रेणी। मुख्यतः हीरो और कलाकारों के अंतरंग जीवन को दर्शाते हैं।

[illegible]

माहेती अन् सासरी
समीक्षाचा वावर

[illegible][illegible]

Hello World!
 Page No. 3 Size 21.2KB
 Created by: iImage.com

डॉ. लिंगनवार यांनी समाजाच्या या मानसिकतेला आव्हान दिले.

आपल्या सुनेचा पुनर्विवाह मोठ्या थाटामाटात, आपल्या मुलीप्रमाणे केला.

केवळ विवाहच नव्हे, तर सन्मानाचे हस्तांतरण

या प्रसंगात सर्वात मोठी गोष्ट म्हणजे, त्यांनी आपल्या दिवंगत मुलाची सर्व मालमत्ता आणि सोने आपल्या सुनेला हस्तांतरित केले. हा निणऱ्य केवळ आर्थिकच नाही, तर नैतिक आणि भावनिकदृष्ट्याही अत्यंत महत्त्वाचा आहे. यातून त्यांनी समाजाला एक संदेश दिला की, स्त्रीला केवळ एक वस्तू मानू नये, तर तिला समान मान-सन्मान आणि अधिकार द्यावेत.

पेरकी समाजातील काही प्रभावशाली आणि प्रतिष्ठित लोकही भूतकाळात आपल्या मुलींचा पुनर्विवाह करू शकले नाहीत. पण डॉ. लिंगनवार यांनी त्यांच्या घरूनच या बदलाची सुरुवात केली. म्हणूनच त्यांना संपूर्ण पेरकी समाजात सर्वात मोठा समाजसेवक म्हणणे चुकीचे ठरणार नाही. कारण, खरी समाजसेवा ही घरातूनच सुरू होते.

समाजासाठी एक आव्हान आणि प्रेरणा आजच्या आधुनिक काळात घटस्फोट आणि पुनर्विवाह सामान्य होत आहेत, पण आजही अनेक लोक याला सामाजिक अपमानाचे कारण मानतात. ते आपल्या मुलांना योग्य जीवनसाथी शोधण्यात मदत करत नाहीत, आणि त्यांचे प्रश्न लपवून ठेवतात.

डॉ. लिंगनवार यांनी हे दाखवून दिले की, पुनर्विवाह ही सामान्य आणि आवश्यक गोष्ट आहे.

गुजराती समाजात पुनर्विवाह सहजतेने स्वीकारला जातो, तसाच विचार पेरकी समाजानेही स्वीकारणे गरजेचे आहे. डॉ. लिंगनवार यांनी त्यांच्या कृतीतून एक मजबूत पायंडा पाडला आहे. त्यांचे हे कार्य पाहून इतर लोकांनीही त्यांच्या मार्गावर चालावे अशी आशा आहे. ही कथा वाचल्यावर अनेक लोक या कार्याची प्रशंसा करतील, पण खरी गरज त्यांच्या विचारांना आपल्या आयुष्यात उतरवण्याची आहे.

आपल्यासारख्या महान व्यक्तींमुळेच आपला समाज पुढे जातो.

सततमाल जिला

विधवा बहू को बेटी मानकर कराया पुनर्विवाह

Copyright © 2010 by Pearson Education, Inc. All rights reserved.

regarding the Internet are given.

we think we should recognize in our

[illegible]

एक परिवार के सदस्य एक साथ

[illegible][illegible]

- लसतुर आ.सनेहा लिंगबधायकी हो रही है सहायता

[illegible][illegible]

याचे तीन खाजगी अनुभवाचे उदाहरणे उपलब्ध आहेत!

एक माझ्या सख्ख्या संबंधात तीस वर्षांपूर्वी एका मुलीने आपल्या मर्जीने आंतरजातीय विवाह केला होता. जो एकप्रकारे प्रेमविवाह होता. त्या प्रेमविवाहाचे एक कारण हुंडा पद्धत (दहेज प्रथा) देखील होती. कुटुंबाकडे हुंडा देण्यासाठी पुरेसा पैसा नव्हता.

हे जाणून त्या मुलीने आपल्या सहकाऱ्यासोबत प्रेमविवाह केला. मी तिच्या समर्थनात उभा होतो. तिची साथ सोडली नव्हती. आजही ती मला राखी पाठवते.

तर तिचे संपूर्ण कुटुंब तिच्या विरोधात होते. तिच्या कुटुंबाने तिच्याशी सर्व संबंध तोडले होते. आजही तीच परिस्थिती आहे.

एका वर्षाच्या आत त्या मुलीवर दुःखाचा डोंगर कोसळला. त्या नवविवाहितेच्या पतीला (लडके को) अॅट्रोसिटीच्या केसमध्ये जेल झाली. अशा परिस्थितीतही ती मुलगी त्याच घरात एकटी राहिली. आपल्या पतीची साथ सोडली नाही.

त्या मुलीनेही आपल्या कुटुंबाकडून कोणतीही मदत घेतली नाही आणि तिच्या कुटुंबानेही कोणतीही मदत केली नाही. फक्त मी तिला आत्मनिर्भर बनवण्यासाठी एक शिलाई मशीन विकत घेऊन दिली होती. शिवणकाम करून तिने आपले भरणपोषण केले. त्याच आधारावर तिने पहिली पाच वर्षे एका मुलीसोबत आपल्या पतीच्या घरी काढली.

या दरम्यान तिने डेली वेजेसवर नगरपालिकेत नोकरी मिळवली होती. आपल्या संघर्षात ती एकटी होती. सुमारे पाच वर्षांनी तो मुलगा (पती) निदीष (बा इज्जत) मुक्त झाला. आजही या दोघांची जोडी कायम आहे. सध्या माझ्या नात्यातील ती मुलगी नगरपालिकेत क्लास ट्यूच्या पोस्टवर अधिकारी आहे. लवकरच सेवानिवृत्त होईल. आनंदाची गोष्ट आहे की ती सुखी आणि समृद्ध जीवन जगत आहे.

दुसरे एक उदाहरण माझ्या एका करोडपती मित्राचे आहे. नागपुरात दोन एकर जमीन आणि काही खाली प्लॉट आहेत. सुमारे पंचवीस-तीस कोटी रुपयांची मालमत्ता आहे. रोकडही भरपूर आहे. आलिशान बंगला आहे. त्यांच्या दोन्ही मुली आयटी इंजिनियर आहेत.

दोन्ही मुलींनी आपल्या मर्जीनुसार लग्न केले. त्यांचे कुटुंब त्यांच्या प्रेमविवाहाला पाठिंबा देणारे होते. लग्न मोठ्या थाटामाटात केले. लगनत चांगलाच पैसा खर्च केला.

पहिल्या मुलीचा काही कारणामुळे प्रेमभंग झाला. एका लहान मुलीसोबत तिने पतीपासून घटस्फोट घेऊन आपल्या आई-वडिलांच्या घरी परत आली. दुसऱ्या मुलीसोबतही तेच झाले. तिचाही प्रेमभंग झाला. तीही एकटी आहे.

दोघीही आपल्या आई-वडिलांची सेवा करत आहेत.

मित्र असल्यामुळे मी आणि त्यांचे इतर नातेवाईक त्या दोन्ही मुलींसाठी त्यांच्या समाजात पुनर्विवाहासाठी खूप प्रयत्न केले. गरीब सुशिक्षित मुलांना धन-संपत्तीचे आमिषही दाखवले. परंतु त्या दोन्ही मुलींसाठी योग्य वर शोधण्यात आम्ही अयशस्वी ठरलो.

आज मुलींचे वय चाळीस वर्षांहून अधिक झाले आहे. दोघींनीही लग्नची आशा

सोडली. आज त्या मोठ्या बंगल्यात माझे मित्र, त्यांची पत्नी, त्यांच्या दोन्ही मुली आणि नात राहतात. एक छोटासा पामोलिव्ह कुत्राही आहे. कुटुंब त्याच्यासोबत खेळत राहते.

आज कधी कधी खूप दुःखी मनाने माझे ते मित्र म्हणतात. मी माझ्या दोन्ही मुलींच्या प्रेमविवाहाला समर्थन द्यायला नको होते. त्यांना एकटे सोडायला हवे होते. तसे झाले असते तर दोन्ही मुलींनी आपला प्रेमविवाह निभावला असता. लग्न सहज तुटले नसते.

मुली त्यांच्या आयुष्यात एकट्या राहिल्या नसत्या. घटस्फोटाची वेळ आली नसती. असे माझ्या करोडपती मित्राचे म्हणणे आहे.

असाच एक किस्सा आहे, माझ्या आणखी एका मित्राचा. ते कुणबी मराठा समाजाचे आहेत. ते माझ्यापेक्षा वीस वर्षांनी मोठे आहेत. लेखन कार्यामुळे माझा परिचय आहे. आज ते माझे चांगले मित्र आहेत. त्यांनीही आपल्या एकुलत्या एका मुलीचा प्रेमविवाह मोठ्या थाटामाटात केला होता. पाच दिवस विवाह समारंभ चालला होता.

अमरावती शहराला लागून असलेली महागडी शेती विकून नागपुरात एक मोठे कॉलेज जावयाला भेट दिले. जावई आणि त्यांची मुलगी उच्चशिक्षित आहेत.

सध्या त्याच जावयाने आपल्या कॉलेजच्या एका सुंदर महिला लेक्चररच्या नादात त्या मुलीला घटस्फोट दिला आहे. तर त्यांची दोन्ही मुले विवाहायोग्य आहेत.

ऐंशी वर्षांच्या वयात ते दोन्ही आई-वडील खूप दुःखी आहेत. ते त्यांच्या समाजातील खूपच प्रतिष्ठित व्यक्ती आहेत. समाजकार्यात रुची ठेवतात.

तर त्यांच्या समाजाने त्यांना समाजातून एकप्रकारे बाहेर काढले होते.

समाजाच्या मोठ्या पदावरून हटवले होते. हे सांगून की, जो माणूस आपले कुटुंब सांभाळू शकला नाही. तो समाजाला काय सांभाळणार?

तर ही गोष्ट खरी आहे. जो आपल्या मुलांना सांभाळू शकला नाही. तो समाजाला काय सांभाळणार! कोणती समाजसेवा करणार? समाजाला कोणती अशी नवी प्रेरणा देणार? कोणता चांगला आदर्श ठेवणार?

आंतरजातीय विवाहाला प्रोत्साहन देणाऱ्या लोकांची समाजाला गरज नाही. असे म्हणून माझ्या या मित्राला समाजाच्या उच्च पदावरून हटवले होते.

अशा लोकांनी निश्चितपणे स्वतःला आपल्या समाजापासून दूर ठेवायला हवे.

त्यांच्या एकुलत्या एका मुलीने प्रेमविवाह केल्यामुळे त्यांना आपल्या समाजात मान-सन्मानाला मुकावे लागले होते. सध्या मुलीच्या घटस्फोटामुळे उरलेली इज्जतही संपली आहे. तर त्यांनी हे सर्व आधुनिक विचारांचे असल्यामुळे केले होते. आपल्या एकुलत्या एक अपत्याच्या प्रेमविवाहाला समर्थन दिले होते.

या तिन्ही अनुभवांवरून मला व्यक्तिगतरीत्या असे वाटते की, प्रेमविवाहाच्या बाबतीत मुला-मुलींना एकटे सोडून द्यायला हवे. कुटुंबाने त्यांच्या समर्थनात उभे राहायला नको. उलट विरोध दाखवायला हवा. काही वर्षांसाठीच का असेना. जेणेकरून त्या नवविवाहित

जोडप्यावर निभावण्याचा दबाव त्यांची मुले मोठी होईपर्यंत कायम राहिल.

नाहीतर अनेकदा प्रेमविवाहात छोट्या छोट्या कारणांमुळे प्रकरणे घटस्फोटापर्यंत पोहोचतात. मुलांचा पुनर्विवाह सहज होतो. परंतु मुलींचा पुनर्विवाह होऊ शकत नाही. अशा घटस्फोटित मुलींची खूप मोठी संख्या सर्वच समाजांमध्ये आहे. ज्या माझ्या मित्र यांच्या मुलींसारख्या पुनर्विवाहाच्या प्रतीक्षेत वृद्ध होत आहेत.

आज सध्या देशातील सर्व न्यायालयांमध्ये नव्वद टक्के घटस्फोटाची प्रकरणे प्रेमविवाहाशी संबंधित आहेत. या गोष्टीची मुलांना माहिती करून देणे आवश्यक आहे. मुलांवर संस्कार करणे आवश्यक आहे.

सामाजिक बंधनात राहून होणाऱ्या विवाहामध्ये घटस्फोटाची वेळ कमी येते. कशाप्रकारे तरी निभावून घेतले जाते. कुटुंब आणि समाजाचा दबावही काम करतो. कोणतेही कुटुंब आणि समाज कुटुंबाला तुटताना पाहू इच्छित नाही. त्यामुळे समाज अंतर्गत अरेंज मॅरेजच्या (ठरवून केलेल्या विवाहाच्या) यशाचा दर जास्त आहे. मग ते डॉक्टर असो, इंजिनियर असो किंवा दुसऱ्या व्यवसायाचे. प्रेमविवाहात कुटुंब विस्कळीत होण्याचे आणि घटस्फोटाचे प्रमाण निश्चितच खूप जास्त आहे.

याबद्दल कोणाला शंका असल्यास, त्यांनी फॅमिली कोर्टात जाऊन पाहावे. माता लहान मुलांना कडेवर घेऊन उभ्या राहतात.

या सगळ्याच्या बावजूदही समाजात प्रेमविवाह कमी होऊ शकत नाहीत. याचे कारण स्वातंत्र्य आहे. विवाहाशिवाय एकत्र राहण्याची सूट आहे. समाजात वाढणारी स्वैराचारिताही आहे. शिक्षणामध्ये नैतिकतेची (मोरॅलिटीची) कमतरता. नैतिक मूल्यांचा हास.

माझ्या माहितीनुसार प्रेमविवाहाची संख्या वाढल्यामुळे अनेक समाजांमध्ये मुलांसाठी विवाहायोग्य मुलींची कमतरता झाली आहे. अरेंज मॅरेजसाठी योग्य मुली मिळत नाहीत.

सर्वात जास्त दुःखाची गोष्ट आहे की समाजात विवाहायोग्य सुंदर, अतिसुंदर मुलींची कमतरता झाली आहे. सुंदर मुली दुसऱ्या जाती-समाजात लग्न करतात. यामुळे समाजातील विवाहायोग्य मुलांना सुंदर मुली मिळत नाहीत. मग ते सुंदर मुलींच्या शोधात दुसऱ्या जाती-धर्मात लग्न करतात. ही एक न्यूक्लियर चेन रिएक्शनसारखी आहे, जसा ॲटम बॉम्बमध्ये अणू स्फोट करतो.

माझ्या एका महाराष्ट्रीयन ब्राह्मण लोकमतच्या पत्रकार मित्राने मला सांगितले की ते खूप नशीबवान आहेत. गरीब असूनही त्यांना त्यांच्या जाती-बिरादरीत मुलगी मिळाली. अन्यथा आमच्या ब्राह्मण समाजात मुलांना त्यांच्या समाजात मुली मिळत नाहीत.

बहुतांश नोकरी करणाऱ्या सुशिक्षित मुली दुसऱ्या समाजातील मुलांसोबत प्रेमविवाह करत आहेत.

अशात महाराष्ट्रातील ब्राह्मण समाज संपण्याच्या मार्गावर आहे. असा धोका हिंदू धर्मातील सर्वच समाजांवर आहे. लक्षात ठेवण्यासारखी गोष्ट आहे की, जेव्हा जातीत रोटी-बेटीचा व्यवहार होत नाही. तेव्हा जात-समाज तुटतो. जेव्हा जात-समाज तुटतो. तेव्हा धर्मही

तुटतो. हिंदू धर्माचा पाया त्याच्या लहान-लहान जाती आहेत. लहान-लहान घटक जुळल्याने समाज आणि धर्म बनतो. हिंदू धर्माच्या पायात अगणित लहान-लहान जाती आहेत. ज्या त्याला धार्मिकरित्या सक्षम आणि मजबूत बनवतात.

जपान आणि कोरिया याचे उत्तम उदाहरण आहेत. तिथे विवाह संस्था तुटल्यामुळे युवा पिढी बौद्ध धर्म सोडत आहे. युवा वर्ग बुद्ध विहारात जात नाही. मोठे-मोठे विशाल बुद्ध विहार रिकामे पडले आहेत. बुद्ध विहारात फक्त वृद्ध दिसतात. यामुळे त्यांना आपला बौद्ध धर्म तुटण्याची भीती वाटत आहे.

दुसऱ्या-तिसऱ्या धर्माचे वर्चस्व वाढण्याची शक्यता वाढली आहे. जपान-कोरियामध्ये लोक प्रेमविवाह चर्चमध्ये करणे अधिक पसंत करत आहेत. युवा वर्गाचे आकर्षण ख्रिस्ती धर्मात वाढत आहे. अशात तिथला बौद्ध धर्म धोक्यात आला आहे. असे मला माझ्या एका भिक्षू मित्राने सांगितले आहे. जो दर तीन महिन्यांनी जपानला ये-जा करत असतो.

असेही नाही की प्रेमविवाह यशस्वी होत नाहीत. अरेंज मॅरेजच्या तुलनेत प्रेमविवाहाच्या यशाचा दर खूप कमी आहे. अन्यथा कोर्टांमध्ये घटस्फोटासाठी गर्दी लागली नसती.

शेवटी अशा प्रेमविवाहाच्या बाबतीत कुटुंबातील जबाबदार व्यक्ती हे सांगून आपले हात झटकून घेतात की, नशिबात जे लिहिले आहे. तेच होते. जोरू (पत्नी) आणि जमीन नशिबाशिवाय मिळत नाही.

हे त्यांचे अपयश लपवण्याचे एक कारण असते. की ते आपल्या युवा होत असलेल्या मुलांना नैतिक मूल्ये शिकवण्यात अयशस्वी ठरले आहेत.

हिंदू धर्माच्या पायात जाती व्यवस्था आणि कुटुंब आहे. जिथे कुटुंब संकटात सापडले आहेत. जात-धर्माची लोकसंख्या कमी होत आहे. कुटुंब 'आम्ही दोघे' वरून 'एक' वर आले आहेत.....

यासाठी दुसऱ्या धर्माची (मुस्लिम धर्माची) संख्या वाढण्याचा दोष देणेही योग्य नाही.

ज्यांना हिंदू धर्माची काळजी आहे. त्यांना जाती अंतर्गत विवाहांना प्रोत्साहन द्यावे लागेल. जात तुटली तर समाज आणि धर्मही तुटेल. कुटुंब आपल्या युवा होत असलेल्या मुलांना विवाहाची वास्तविकता सांगण्यात चुकले आहे. नैतिक मूल्यांचे संस्कार करण्यात अयशस्वी ठरले आहे. नैतिक पतन कुटुंब आणि समाज तुटण्याचे कारण बनत आहे.

या तिन्ही माझ्या स्वतःच्या अनुभवाच्या उदाहरणांवरून तुम्हाला काय वाटते?कुटुंबाने आपल्या मुला-मुलींच्या प्रेमविवाहाला समर्थन द्यायला हवे की..... थोडीशी दरी ठेवायला हवी.

त्यांच्या स्वतःच्या भल्यासाठीच का होईना, जेणेकरून त्यांचे आपसात चांगले निभावे. घटस्फोटाची वेळ येणार नाही. वाढती घटस्फोटित लोकांची संख्याही देश आणि समाजासाठी चिंतेचा विषय आहे.

विवाहमार्गावरील आकर्षकता आणि आत्मविश्वास ! सौंदर्य सुधारणेची गरज आहे का ?

- श्रीमती मनीषा विशाल दोरसेटवार
खलासी लाईन, मोहन नगर, नागपुर
मोबाइल - 9881255809

मनुष्य स्वभावाप्रमाणे, प्रत्येकाला आपल्या आयुष्यात एक सुंदर जोडीदार हवा असतो, हे एक सामाजिक सत्य आहे. भारतीय समाजात पहिली छाप पाडण्यासाठी आणि विवाह जुळवण्याच्या प्रक्रियेत बाह्य सौंदर्याला आजही मोठे महत्त्व दिले जाते.

विवाह बाजारात मुले आणि मुली, विशेषतः मुलींच्या चेहऱ्याची ठेवण, रंग आणि शारीरिक आकर्षकता यांवरून त्यांची निवड होण्याचे प्रमाण अधिक आहे. सुंदर दिसणे हे केवळ पसंतीचा विषय नसून, ते आत्मविश्वासाचे प्रतीक बनले आहे. ऑनलाईन असो वा पारंपारिक पद्धत, नकार देण्याचा आधार बऱ्याचदा बाह्य रूप यावर असतो.

प्रत्येक व्यक्ती जन्मजात सुंदर नसते. अशावेळी, आकर्षक दिसण्यासाठी आधुनिक वैद्यकशास्त्र आणि कॉस्मेटिक सर्जरीचा वापर करणे नैतिकदृष्ट्या योग्य आहे. नाक, दात, केस किंवा त्वचेचे दोष दूर करण्यासाठी कॉस्मेटिक सर्जरीचा वापर करणे हे कोणतीही चूक नाही. सुंदर दिसणे थेट आत्मविश्वास वाढवते. दातांची समस्या दूर झाल्यास व्यक्तीच्या चेहऱ्यावर एक वेगळी चमक येते आणि सार्वजनिक ठिकाणी बोलताना आत्मविश्वास वाढतो.

हुंड्यापोटी अनावश्यक खर्च करण्यापेक्षा, तोच पैसा मुलीच्या सौंदर्य सुधारणेवर खर्च करणे अधिक व्यवहार्य आहे. हुंडा देणे हा सामाजिक आणि कायदेशीर गुन्हा आहे, तर मुलीच्या आत्मविश्वासासाठी तिच्या बाह्य सौंदर्यात सुधारणा करणे ही एक सकारात्मक गुंतवणूक ठरू शकते.

आधुनिक काळात, आकर्षक दिसणे ही एक वैयक्तिक निवड आणि आत्मविश्वासाची गुरुकिल्ली बनली आहे. बाह्य सौंदर्याच्या मागणीचे सामाजिक वास्तव जोपर्यंत कायम आहे, तोपर्यंत कॉस्मेटिक सर्जरीचा वापर करून स्वतःला अधिक आकर्षक बनवणे हे आत्म-सन्मान वाढवणारा आणि विधायक पर्याय आहे.

पालकांनी हुंड्याऐवजी आपल्या मुला-मुलींच्या आरोग्यावर आणि आत्मविश्वासावर गुंतवणूक करावी.

लग्नाचे स्वप्न आणि शेतकरी तरुणांचे वास्तव! जिथे नाती जुळत नाहीत!

- श्री अभय श्रीहरी कट्टेवार

किंन्ही गांव , पांढरकवडा जिला यवतमाल
लेखक एक संवेदनशील शेतकरी आंदोलनकारी आहे.

मो. 9423653001

भारत हा कृषी प्रधान देश आहे शेतकरी जगाचा पोशिंदा आहे जो एका दाण्याचे हजार दाणे करतो त्याचे आयुष्य आज एक ना अनेक संकटातून मार्ग काढत आहे आपला पेरकी समाज बहुतांश हा शेती आणि शेतमजुरीवर अवलंबून आहे संघर्षमय जीवन जगत आहे तो जास्तीत जास्त ग्रामीण भागामध्ये विस्तारलेला आहे ग्रामीण भागातून शेती आणि शेतमजुरीतून अर्थव्यवस्था सुधारून मुला-मुलींना शिक्षण देणे एवढं सोपं राहिलेलं नाही.

शेतकऱ्याप्रती बदललेला दृष्टिकोन आणि तुटलेली प्रतिमा शहरी आणि सुशिक्षित समाजाने शेतकऱ्याची प्रतिमा आपल्या मनात पूर्णपणे बदलून टाकली आहे. आजच्या काळात शेतकऱ्याकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन अनेक लोकांच्या मनात कष्ट कर्ज आणि गरिबी या पलीकडे काही दिसून येत नाही जरी चुकीचा समज असला तरी याला थोडाफार आधार ही आहे अलीकडील काळात शैक्षणिक क्षेत्रात आपल्या समाजातील मुला मुलींनी भरारी घेतली असली तरी भावी पिढी करिता संघर्ष संपलेला नाही. तसेच एकीकडे शेतीवरील संकटे त्यातूनही संघर्ष करून ग्रामीण भागातून येणाऱ्यांना स्पर्धेत टिकणे ही वाट शोधून पुढे स्पर्धेच्या युगात सरकारी आणि व्यावसायिक क्षेत्रात नोकरीची संधी मिळविणे सोपे नाही.

अशातच शहरी कुटुंबांना वाटते की शेतकरी कुटुंब आपल्या मुलीला स्थिर आणि सुखी आयुष्य देऊ शकणार नाही. लग्नानंतर शहरी सुख देऊ शकणार नाही लग्नानंतर शहराची सुख सोडून शेतात राबवी लागेल ही भीती त्यांच्या मनात बसली आहे. शहरी भागातील मुली ग्रामीण भागातील मुलांसोबत विवाह करण्याचे विषयच उरला नाही. शेतकरी कुटुंबाचा शेती क्षेत्रातील अनुभव पाहता शेतकरी कुटुंबातूनही शेतकरी कुटुंबात आपल्या मुलींना शेतकरी कुटुंबातील तरुणांसोबत लग्न करण्यासाठी तयार होत नाही. त्यांच्या मते त्यांच्या मुलीचे भविष्य कष्टमय असुरक्षित असेल या भीतीने शेतकरी कुटुंबातील तरुणाच्या आयुष्यात विवाहाच्या शक्यता मावळू लागल्या आहे.

कर्तृत्ववाने स्वाभिमानी उच्चशिक्षित मुलींचे विवाहाचे निकष बदलले आहेत तिला शेतीत समोर असलेली जीवन तर नकोच आहे. तसे तिला संयुक्तिक कुटुंबातील जीवन नकोसे झाले तिला सरकारी नोकरी शहरी जीवनशैली आणि एकांतातील जीवनशैलीला प्राधान्यक्रम ही सर्वात मोठी समस्या आहे.

ज्या शेतकरी कुटुंबातून पालकांनी कष्ट करून त्यांना शिकवले त्या मुलींना शेतीत राबणारा मुलगा नको आहे. त्यांनी शेतकरी कुटुंबाचा संघर्ष उघड्या डोळ्यांनी पाहिला आहे तर दुसरीकडे शहरी भागातील मुलींच्या अपेक्षा अनेक आहेत त्यापैकी सर्वात महत्त्वाची समस्या तिला व तिच्या कुटुंबाला दोघात तिसरा नको आहे. हा सामाजिक असंतुलनाचा गंभीर धोका निर्माण झाला आहे.

ग्रामीण भागातील तरुणांची संख्या वाढत आहे तशीच शहरी भागातील तरुणही सुशिक्षित बेरोजगार ची संख्या आहेच हेच असंतुलन अविवाहित तरुणाची वाढती संख्या तरुणांमधील नैराश्य एकाकीपणा आणि वाढती व्यसनाधीनता वाढत आहे. हे केवळ त्याचे व्यक्तिगत दुःख नाही तर संपूर्ण समाजाला पोखरून टाकणारे कारण आहे. बदलत्या काळानुसार पूर्वी होणारे विवाह आणि आज होणारे विवाह फार मोठी तफावत दिसून येत आहे.

शहरी भागातील वातावरणात तयार झालेली तरुण पिढी ही ग्रामीण ग्रामीण भागातील उच्चशिक्षित मुलींना पसंती देत आहे आणि ग्रामीण भागातील समाज हा शेती आणि शेतमजुरीवर अवलंबून असल्याने आर्थिक बाजूने कमजोर आहेत. त्यातही काटकसर करून आर्थिक बाजूने भक्कमपणे असला तरी त्याला नोकरदार संबंधाची बरोबरी करण्याकरिता तडजोडी कराव्या लागत आहे.

पूर्वीच्या काळात चार नातेवाईक मुलींचा पाहणीचा कार्यक्रम करायचा त्याजागी आता संख्या वाढली दोन-तीन वेळा पाहण्याचा कार्यक्रम सुरू झाला. दहा-बारा नातेवाईक लोकांना घेऊन होणारा साक्षगंधाचा कार्यक्रम आज हजार बाराशे लोकांना बोलवून मोठ-मोठे सांस्कृतिक हाल करून लाखोचा खर्च करून मोठेपणाचा आव आणून केटरिंगच्या व्यवसाय करणाऱ्यांना मोठे करण्यामागे धन्यता मानत आहे. नंतर लग्न समारंभात होणारा खर्च वेगळाच. पूर्वी लग्न समारंभ गाव खेड्यात व्हायचे तो आनंद वेगळाच असायचा त्यामध्ये नातेसंबंध जमल्या जायचे खर्चाची बचत व्हायची आपुलकीचे नाते गुंपले जायचे त्यांची जागा आज फार वेगळ्या स्तराला पोहोचली आहे.

नातेसंबंध तर दूरच यामध्ये मुलींकडे मंडळींना आधीच कर्जाच्या डोंगर

चढलेल्या संबंधीला पुन्हा पुना दरीत लोटल्या जात आहे. ही तफावत सामाजिक बांधिलकी जोपासणारी नसून येणाऱ्या काळातील धोक्याची सुरुवात आहे.

भविष्यकाळात हे सामाजिक असंतुलन इतके वाढू शकते की ग्रामीण भागातून सुव्यवस्था बिघडून जाईल कुटुंबाच्या आणि नात्याच्या मूलभूत गरजा पूर्ण न झाल्यास कौटुंबिक कल वाढून समाज कुटुंब स्थिर राहू शकणार नाही. या गंभीर समस्येवर मात करण्यासाठी ग्रामीण भागातील कुटुंबासोबत विवाह जुळून कौटुंबिक नाते संबंधात प्रेम जिह्वाळा उत्पन्न होण्याच्या उदात्त हेतूने शेतकरी कुटुंबातून संबंध जुळविण्यासाठी वैवाहिक पद्धतीत अमुलाग्र बदल घडून आणण्यासाठी शेतकरी किंवा ग्रामीण भागातून शेतकरी असो की शेतमजूर यांच्या प्रतिष्ठेला बाधा न पोहोचवता अनेक बदल घडवून आणण्याकरिता त्यांच्याकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन बदलणे

वैवाहिक पद्धतीत बदल करणे या खर्चातून त्या कुटुंबाला किंवा त्या कुटुंबातील मुलाला त्या खर्चातून उद्योग निर्माण करण्यास प्रोत्साहन देऊन एक नवीन उद्योजक व्यवसायिक बनवण्यासाठी प्रोत्साहन देणे गरजेचे आहे आणि ते कुटुंब आपल्या बरोबरीने कसे आणता येईल यासाठी प्रयत्न करायला पाहिजे.

शेतकरी कुटुंब कसा अनन्दाता उद्योजक होईल तरुण पिढीला कृषी उद्योगातील भविष्य समजावून सांगणे दोन कुटुंबाच्या माध्यमातून एक नवा उद्योग कसा उभा करता येईल ग्रामीण ग्रामीण शेतकरी बंधूला शहरी कुटुंबातील व्यक्तीचा जोड देऊन कसे मोठा उद्योगपती करता येईल यातून दोन्ही कुटुंब कसे मोठे होईल आणि यातून नवा समाज कसा उभा करता येईल यासाठी प्रयत्न करणे गरजेचे आहे.

शहरी पेरकी समाज ग्रामीण पैकी समाज या दोघातील विषमता दूर करण्यासाठी प्रयत्नशील होऊन एकोप्याने काम करायला पाहिजे. त्यामुळे आपला समाज हा भक्कमपणे स्वतःच्या पायावर उभा होईल आणि ग्रामीण शहरी विषमता नक्कीच दूर होईल.

हिंदू धर्मात विवाह (गृहस्थाश्रम) का आहे अनिवार्य ? सनातन वैदिक मूल्यांचे प्रबोधन !

- श्री ईश्वर महाराज मासटवार,
वांजरी गांव, पांढरकवडा, यवतमाल
मोबाइल - 95271 78764

विवाहाचे महत्त्व : केवळ दोन व्यक्तींचे मिलन नाही, तर धर्म आणि कर्तव्यपूर्ती आहे !

हिंदू धर्मात विवाह हे केवळ दोन व्यक्तींचे सामाजिक किंवा भावनिक बंधन नसून, ते एक पवित्र संस्कार आणि नैतिक कर्तव्य मानले जाते. हिंदू जीवनशैलीत संन्यासी किंवा साधू वगळता, प्रत्येक व्यक्तीसाठी विवाह ही जवळजवळ अनिवार्य अट आहे. यामागील मूळ कारण हे सनातन वैदिक धर्माच्या चार आश्रमांच्या (ब्रह्मचर्याश्रम, गृहस्थाश्रम, वानप्रस्थाश्रम, संन्यासाश्रम) संकल्पनेत दडलेले आहे.

गृहस्थाश्रम हा सर्व आश्रमांमध्ये सर्वश्रेष्ठ मानला गेला आहे, कारण याच आश्रमात राहून व्यक्ती धर्म, अर्थ, काम आणि मोक्ष या चार पुरुषार्थांची सिद्धी करू शकते.

पौराणिक मान्यता आणि धार्मिक ग्रंथांनुसार विवाहाची अनिवार्यता !

धार्मिक ग्रंथांनी विवाहाचे महत्त्व स्पष्ट करताना, ते वैयक्तिक सुखाऐवजी 'कर्तव्य' म्हणून अधिक पाहिले आहे !

1) तीन ऋणांची (कर्जांची) पूर्ती

सनातन धर्मात, प्रत्येक व्यक्ती जन्मतः तीन ऋणांसह (कर्ज) येते :

● **देव ऋण** : देवतांच्या कृपेमुळे प्राप्त झालेल्या जीवनाबद्दल कृतज्ञता व्यक्त करणे, जे यज्ञाद्वारे पूर्ण होते.

● **ऋषी ऋण** : ज्ञानी ऋषीमुनींकडून मिळालेल्या ज्ञानाचे ऋण, जे अध्ययन व अध्यापनाने पूर्ण होते.

● **पितृ ऋण** : पूर्वजांचे ऋण, जे संतानोत्पत्ती (वंशवृद्धी) आणि त्यांचे योग्य पालनपोषण करून, म्हणजेच गृहस्थाश्रमात प्रवेश करूनच पूर्ण होते.

यातील पितृ ऋण फेडल्याशिवाय व्यक्ती मोक्षास पात्र होत नाही, अशी श्रद्धा आहे. यासाठी विवाह आणि अपत्यप्राप्ती अनिवार्य ठरते.

2. धर्म-कार्यासाठी सहचारिणीची गरज

वैदिक परंपरेनुसार, कोणताही मोठा धार्मिक विधी (यज्ञ) एकट्या पुरुषाला पूर्ण करता येत नाही. पतनेला 'अर्धांगिनी' म्हटले जाते, कारण ती पतीच्या धर्म-कार्याचा 'अर्धा भाग' पूर्ण करते. म्हणूनच, यज्ञाच्या वेळी पतनेचे आसन पतीच्या उजव्या बाजूला अनिवार्य असते.

3. संततीद्वारे 'मोक्ष' प्राप्ती

हिंदू धर्मानुसार, मृत्यूनंतर आत्म्याला 'पुनर्नमक' नरकात जावे लागू नये म्हणून पुत्र किंवा संतती आवश्यक असते. संतती ही केवळ वंशाची साखळी पुढे नेत नाही, तर ती पूर्वजांसाठी तर्पण, श्राद्ध आणि पिंडदान करून त्यांना सद्गती प्राप्त करून देण्यास मदत करते.

गृहस्थाश्रम : समाजाचा आधारस्तंभ आणि नैतिक जबाबदारी !

गृहस्थाश्रम हा केवळ एका कुटुंबाचा आधार नसून, तो संपूर्ण समाजव्यवस्थेचा आधारस्तंभ आहे !

● **उत्पादन आणि पोषण** : गृहस्थाश्रमी व्यक्तीच अर्थाजन करते. याच आश्रमातून पैसा, अन्न आणि संसाधने निर्माण होतात, ज्यावर ब्रह्मचारी (शिक्षण घेणारे विद्यार्थी), वानप्रस्थी (वृद्ध) आणि संन्यासी (साधू) यांचे जीवन अवलंबून असते. म्हणूनच, त्याला 'पोषक' आश्रम म्हटले जाते.

● **चार पुरुषार्थांची सिद्धी** : धर्म (कर्तव्याचे पालन), अर्थ (पैसा कमावणे), काम (इच्छांची पूर्ती) आणि मोक्ष (अंतिम मुक्ती) हे चारही पुरुषार्थ गृहस्थाश्रमात राहून संतुलित पद्धतीने अनुभवता येतात. येथे 'काम' (इच्छा) म्हणजे केवळ उपभोग नसून, कुटुंब निर्मिती आणि कर्तव्यपूर्तीचे सुख आहे.

● **संस्कारांचे जतन** : गृहस्थाश्रमातच मुलांना संस्कार दिले जातात. भावी पिढीला धर्म, नीती आणि मूल्यांची शिकवण देऊन त्यांना सुजाण नागरिक बनवण्याचे कार्य याच आश्रमातून होते. अशा प्रकारे, गृहस्थाश्रम हा संस्कृती आणि परंपरेचे जतन करतो.

मराठवाडा येथील पेरकी/पेरकेवाड समाजाची स्थिती ! समस्या, संघर्ष आणि परिवर्तनाची दिशा !

- अशोक रामजी अनगुलवार
ता. हिमायतनगर जि.नांदेड.
मोबाइल नंबर 94212 94370

मराठवाडा, जो 1948 नंतर निजामाच्या गुलामगिरीतून मुक्त होऊन स्वतंत्र भारतात विलीन झाला, येथे पेरकी/पेरकेवाड समाज प्रामुख्याने नांदेड जिल्ह्यात (भोकर, बिलोली, मुखेड, हिमायतनगर, हदगाव, नायगाव) सुमारे 27 गावांमध्ये स्थिरावलेला आहे. भोकर तालुक्यात नागापूर, पोमनाळा, जाकापूर, रायखोड, हळद, बैंबर अशी गावे आहेत. 40-60 टक्के लोकसंख्या पेरकी असून सरपंच, चेअरमन, पोलीस पाटील समाज बांधवच आहेत.

बिलोली तालुक्यात प्रत्येक गावात 45-60 टक्के समाज असून बहुसंख्य गावात सरपंच, चेअरमन, पोलीस पाटील आपल्याच समाजाचे आहेत. कोल्हेबोरगाव येथील कै. बाबाराव एम्बंडवार हे माजी जि.प. अध्यक्ष होते. ते संपूर्ण जिल्हा व महाराष्ट्रात राजकीय दबदबा निर्माण केला होता. सावळी, बामनी, चिंचाळा, लोहगाव, बेळकोणीचे येथील कै. साहेबराव पाटील बुद्धेवार हे संपूर्ण तालुका व जिल्ह्याला परिचित होते. तळणी, गागलेगाव, कुंभारगाव, गावे आहेत.

मुखेड तालुक्यात प्रापर मुखेड, शिकारा ही दोनच गावे असून तालुका मुखेड येथे नगरसेवक मागील 20 वर्षांपासून आपलाच आहे. मराठवाडा विद्यापीठाचे माजी कुलगुरु कै. नागनाथ कोतापळे हे पेरकी समाजाचे होते. ते सर्व महाराष्ट्राला परिचित लेखक, साहित्यिक होते. तर शिकारा येथे आपला समाज अल्पसंख्यांक आहे.

हिमायतनगर तालुक्यात सवना ज. आंदेगाव, टेंभी, ही तीन गावे असून तिन्ही गावात सरपंच, चेअरमन, पोलीस पाटील आपलेच आहेत. हदगाव तालुक्यात भानेगाव, घोगरी, धानोरा, उमरी, तामसा अशी गावे आहेत. येथे ही बहुसंख्य पदाधिकारी आपलेच आहेत. नायगाव तालुक्यात नरशी, पाटोदा, गंगनबीड, ही गावे असून पाटोदा व गंगनबीड येथे समाजाचे सरपंच, चेअरमन आहेत.

1. सामाजिक आणि शैक्षणिक स्थिती !

● **जनसंख्या** : मराठवाड्यात या समाजाची एकूण संख्या 16-18 हजारांच्या आत आहे.

● **साक्षरता**: दहावी-बारावीपर्यंतचे साक्षरतेचे प्रमाण 70% असून, पदवी आणि पुढील शिक्षण घेतलेल्यांचे प्रमाण 30% आहे.

● विशेष चिंतेची बाब म्हणजे महिला साक्षरतेचे प्रमाण 40-50% च्या आत आहे.

● **प्रगतीची बाजू** : सध्या समाजातील मुले स्पर्धा परीक्षांमध्ये यशस्वी होत आहेत. डॉक्टर, इंजिनिअर, शिक्षक, पोलीस, तलाठी आणि अन्य क्षेत्रांत मुले भरारी घेत आहेत. नांदेड जिल्ह्यात लहान, मोठे कर्मचारी संख्या 400-500 च्या आसपास आहे.

मागासलेपण : असे असले तरी, समाज आजही आर्थिक, सामाजिक, राजकीय, शैक्षणिक आणि सांस्कृतिकदृष्ट्या मागास आहे.

● **मूळ कारण** : पेरकी/पेरकेवाड समाजाचा मूळ व्यवसाय शेती आहे आणि शिक्षणाकडे झालेले दुर्लक्ष या मागासलेपणाचे मूळ कारण आहे. आजही शेतकरी-शेतमजूर पालक पाल्यांच्या शिक्षणाकडे पुरेसे लक्ष देत नाहीत.

नोकरीतील जीवघेणी स्पर्धा, दर्जेदार शिक्षणाचा अभाव, आणि 'शिक्षण म्हणजे फक्त नोकरी' हा बहुसंख्य पालकांचा गैरसमज, शिक्षणाच्या अभावामुळे प्रगतीत अडथळा निर्माण करतो.

2. आर्थिक आणि राजकीय स्थिती !

व्यवसाय आणि उत्पन्नाचे स्रोत !

शेती : मूळ व्यवसाय असून, भाऊहिश्शामुळे जमिनीचे तुकडे होऊन 80% शेतकरी अल्पभूधारक झाले आहेत. त्यामुळे गरीबी वाढलेली आहे.

स्थलांतर : अल्पभूधारक शेतकरी आणि भूमिहीन समाज बांधव रोजगार आणि पोटापाण्यासाठी मोठ्या शहरांत स्थलांतरित झाले आहेत.

● **प्रगती** : मागील 30-40 वर्षांत शिक्षणातून परिवर्तन झाले असले तरी, शेती, व्यवसाय, उद्योग, नोकरी, राजकारण यांत मोजक्याच 10% लोकांनी प्रगती केली आहे. ग्रामीण भागातील 80 ते 90% समाजाची आर्थिक, सामाजिक, शैक्षणिक परिस्थिती अजूनही सुधारलेली नाही. ग्रामिण पेरकी जनता विकासा पासून कोसो दूर आहे.

● **राजकीय परिस्थिती** : ग्रामीण व शहरी भागात समाजात गट, तट, राजकारण शिरल्याने परिवर्तनवादी, चारित्र्यवान, विद्वान, प्रामाणिक माणसे बाजूला फेकली जात

आहेत. सध्या व्यसनाधीन, लबाड, दिखाऊ, वाद वाढवणाऱ्या लोकांचे वर्चस्व दिसत आहे. पूर्वी विद्वान सर्वत्र पुजते असे होते, पण आज सर्वत्र धनवान पूजले जातात, ही वास्तविक स्थिती आहे.

3. अनिष्ट प्रथा आणि सामाजिक समस्या !

● **धार्मिक चालीरीती व अंधश्रद्धा** : धार्मिक चालीरीती, परंपरा आणि अनिष्ट प्रथा ग्रामीण भागात मोठ्या प्रमाणात, तर शहरी भागात काही प्रमाणात दिसतात.

उदाहरणे : नवस, मुला-मुलींच्या जावळाच्या कार्यक्रमात बकऱ्याचा बळी देणे, कंदोरीत बकरे कापणे (20-25 हजार खर्च).

● **अंधश्रद्धा** : भूत, खेत, भानामती, करणी, अंगात देवी येणे यावर विश्वास अधिक असल्याने अंधश्रद्धा वाढत आहे. रुग्णांना वैद्यकीय सेवा देण्याऐवजी मांत्रिक, तांत्रिक, बुवा यांच्यावर काही समाजबांधवांचा विश्वास आहे.

● **भेदभाव** : आजही काही समाज बांधव मुलगा-मुलगी भेदभाव करतात, विशेषतः निरक्षर कुटुंबात मुलीला दुय्यम वागणूक दिली जाते. महात्मा फुले यांचे वचन 'विद्येविना मती गेली... एवढा अनर्थ एका अविद्येने केले' हे या समाजाला लागू होते.

● **व्यसनाधीनता** : समाजातील तरुणांमध्ये वाढती व्यसनाधीनता ही देखील एक मोठी समस्या व चिंतेची बाब आहे.

4. विवाह आणि घटस्फोट : वाढती चिंता !

विवाह हा एक संस्कार आणि कुटुंब हे संस्कार केंद्र आहे. विवाहानंतर वधू-वरात प्रेम आणि विश्वास दृढ होणे आवश्यक आहे. तरच कुटुंब सखी राहू शकते.

● **बाल विवाह** : मराठवाड्यात, विशेषतः नांदेड जिल्ह्यात, ग्रामीण भागात आजही मोठ्या प्रमाणात बालविवाह (16 ते 18 वर्षांखालील) केले जातात, ज्याचे प्रमाण 60% पर्यंत आहे.

● **मुलींच्या विवाहाचे वय** 20 ते 25 वर्षांच्या आत 40% असून, मुलांचे विवाहाचे वय 24 ते 30 वर्षांच्या आत आहे.

● **हुंडा पद्धती** : मराठवाड्यात हुंडा पद्धत वाढत आहे. गरीब कुटुंबात 3 लाखां पासून श्रीमंत कुटुंबात 20 लाखांपर्यंत रोख हुंडा आणि सोने घेतले जात आहे.

● **नोकरी, शेती, प्रॉपर्टी** असलेल्या कुटुंबात मुलगी देण्यासाठी मुलीच्या पालकात स्पर्धा लागते, ज्यामुळे ऐपत नसलेले पालक कर्जबाजारी होतात.

हुंडाबळी

● **लग्नतील अवास्तव खर्च (अनिष्ट प्रथा)** टाळून मुलीला उच्च शिक्षण देऊन स्वावलंबी करणे गरजेचे आहे. मुलगी शिकली, स्वालंबी झाली तर हुंडा द्यावा लागत नाही. मुलगी शिकली तर अख्य कुटूंब साक्षर होईल, ज्ञान आणि संस्कार नव्या पिढीला मिळेल. मुलीच्या पालकांनी मुलीच्या हुंड्याची रक्कम शिक्षणावर खर्च केली तर हुंडा द्यावा लागणार नाही,

● **महिलांचे आरोग्य** : सशक्त नारी, सुखी परिवार. आरोग्य धन संपदा हे पेरकी ग्रामिण पेरकी महिला मध्ये दिसत नाही. कुटूंबाचा केंद्र बिंदू स्त्री आहे. ग्रामिण महिला आरोग्याच्या बाबतीत जागरूक नाहीत. ग्रामीण भागातील महिलांना शेतीत काबाडकष्ट करावे लागते. अल्प वयात लग्न, उपवास, सकस आहाराचा अभाव यामुळे बहुतांश महिला कुपोषित होतात, ज्यामुळे तरुणपणातच त्या वयस्क दिसू लागतात.

● **आंतरजातीय विवाह** : पेरकी/पेरकेवाड समाजात पाच ते सात आंतरजातीय विवाह झाले आहेत, ही समाजासाठी गंभीर बाब आहे. वासनांध भावनेतून झालेल्या प्रेमविवाहात पुढे कौटुंबिक वाद आणि मतभेद वाढल्यास पालक व आप्तेष्ट अलिप्त राहतात. परिणामी प्रेम विवाह टिकत नाहीत.

● **पालकांनी मुला-मुलींच्या शिक्षणादरम्यान योग्य संस्कार, व चांगले आदर्श ठेवले पाहिजेत.** कुटूंब हे संस्काराचे विद्यापिठ आहे. मुलीच्या मैत्रीणी, संगत, मोबाईल वापर यावर लक्ष ठेवणे आवश्यक आहे.

● **घटस्फोटाचे वाढते प्रमाण !**

● **कारणे** : बालवयात/अपरिपक्व वयात पालकांच्या दबावाने झालेले लग्न, शारीरिक-बौद्धिक अपरिपक्वता, गैरसमजूतीतून शाब्दिक खटके, इगो दुखावला जाणे, रक्तसंबंधातील रोटीबेटी व्यवहार (उदा. मामाची मुलगी, आत्याच्या मुलाला मुलगी देणे) यामुळे दुरावलेले संबंध.

● **परिणाम** : दरवर्षी नांदेड जिल्ह्यात पाच ते सात घटस्फोट होतात. घटस्फोटासाठी समाजातील पंच मुलीच्या वडिलांना हुंडा, दिलेले सामान, लग्न खर्च रोख स्वरूपात मुलाच्या वडिलांकडून घेतात. व मुलीच्या वडिलाला देतात. मागील दोन वर्षात दुप्पट हुंडा घेतलेली उदाहरणे आहेत. घटस्फोटीत मुलीला पुन्हा लग्न करणे (गंधर्व लग्न) अवघड होते.

● **उपाय** : घटस्फोट टाळण्यासाठी मुलगा-मुलीच्या पसंतीने लग्न करावे आणि पालकांनी आपल्या पाल्यांना समजावून सांगून दोन कुटुंबात एकोपा, सनेह आणि विश्वास वाढवण्यासाठी प्रयत्न करावेत.

गुणवत्ता, सत्कार आणि एकतेचा जागर भोकर नांदेड विद्यार्थी सत्कार समारोह ! पेरकी समाजाचा ऐतिहासिक मेळावा !

लेखक : श्री राजेश परसराम सिंगनवाड,

अध्यक्ष, हादगाव तालुका पेरकी समाज, पेरकी समाज नियोजन समिती
सदस्य नांदेड माजी ग्रामपंचायत, सदस्य भानेगाव तथा
माझी तंटामुक्ती अध्यक्ष भानेगाव (बक्षीस पात्र गाव)
मो. 9423436925

पेरकी/पेरकेवार/पेरकेवाड समाज संघटन, नांदेड तर्फे
**गुणवंत विद्यार्थ्यांचा सत्कार
व परिचय मेळावा**

दिनांक: 26 ऑक्टोबर 2025, वेळ: सकाळी 11-00 वाजेपर्यंत
स्थळ: नगराज विल्हे नांदेड रोड, भोकर, ता. भोकर जि. नांदेड

मुख्य अतिथी
मा.गोप्पा गोवर्धन
माजी सहायक सहाय्यी विकास (परिक्षा)

अध्यक्ष
श्री.गोविंदराव उल्लेवाड
नागापूरकर
(राजकीय क्षेत्रदार, भोकर)

मुख्य अतिथी
मा.शंकरअण्णा पायली
अध्यक्ष सहाय्यी विकास (विकास)

अध्यक्ष
मा.श्रीजयाश्री अशोकदास चव्हाण
(अध्यक्ष भोकर विभाग)

विनित-सकल पेरकी / पेरकेवाड / पेरकेवाड समाज भोकर व नांदेड जिल्हा

26 ऑक्टोबर 2025 रोजी भोकर येथे संपन्न झालेल्या पेरकी समाजाच्या 'गुणवत्ता सत्कार व परिचय मेळाव्या'चा हा संक्षिप्त वृत्तांत आहे.

दहा-बारा वर्षांनंतर नांदेड जिल्ह्यात पेरकी समाजाचा कोणताही मोठा कार्यक्रम झाला नव्हता, त्यामुळे या मेळाव्याला विशेष महत्त्व प्राप्त झाले.

संकल्पनेचा जन्म आणि दानशूरता

एक दिवशी सहज आठवण येताच, मी राजेश सिंगनवाड, भानेगावकर, समाजाचे दानशूर व्यक्तिमत्त्व आदरणीय श्री. गोविंदराव उल्लेवाड साहेब यांच्याशी मोबाईलद्वारे संपर्क साधला आणि त्यांच्यासमोर समाजाची व्यथा मांडली. मी त्यांना विचारले की, माझ्या

मनात एक कल्पना आहे, तुम्ही तयार आहात का ?
बऱ्याच दिवसांपासून समाजाचा कार्यक्रम झाला
नसल्यामुळे 'मागे काय झाले किंवा मागच्या कमिटीने
काय केले' याचा विचार न करता आपण चार पाऊले
पुढे जावे आणि एक मोठा कार्यक्रम आयोजित करावा, असे माझे
विचार होते.

श्री आदरणीय गोविंदराव उल्लेवाड साहेब

(शासकीय गुल्लेदार नांदेड)

कार्यक्रमाचे मुख्य संयोजक तथा जिल्हाध्यक्ष
नियोजन समिती पेरकी समाज नांदेड

कार्यक्रमासाठी पैसा लागणार
होता, आणि मागचा हिशोब दिला
नसल्यामुळे समाज सध्या पैसे देणार
नाही अशी दाट शक्यता होती. यावर
आदरणीय श्री गोविंदरावजींनी एका
शब्दात सांगितले: 'जेवढा खर्च लागेल, तेवढा मी द्यायला तयार आहे! त्यासाठी
आपल्याला मनुष्यबळ लागेल.'

संयोजन समितीची स्थापना झाली

एवढा मोठा कार्यक्रम जिल्ह्यात आयोजित करायचा असल्याने, आम्ही
तात्काळ एका संयोजन समितीची स्थापना केली. या समितीचे अध्यक्ष म्हणून आदरणीय
गोविंदरावजी उल्लेवाड साहेब यांची निवड करण्यात आली. त्यांच्यासोबत खालीलप्रमाणे
सात जणांची टीम तयार झाली :

- 1) राजेश सिगनवाड (हदगाव तालुका पेरकी समाजाचे अध्यक्ष)
 - 2) बालाजी सुबनवाड (माध्यमिक शिक्षक, मुखेड तथा नांदेड)
 - 3) संभाजी आलेवाड (प्राथमिक शिक्षक, जि.प. नांदेड तथा राष्ट्रपती पुरस्कार
विजेते)
 - 4) सुरेश पन्नासवाड (एडव्होकेट, नांदेड कोर्ट)
 - 5) राजेश डाकेवाड (ए.पी.आय., नांदेड पोलीस)
 - 6) अशोकराव अंगुलवार (सेवानिवृत्त मुख्याध्यापक, हिमायतनगर)
- या सर्व सदस्यांना त्यांच्या जबाबदाऱ्या सोपवण्यात आल्या.

कार्यक्रमाचे नियोजन आणि प्रचार

पहिली बैठक 13 जुलै रोजी भोकर येथे आयोजित करण्यात आली, कारण
भोकर हे जिल्ह्याच्या मध्यभागी असल्यामुळे समाजातील सर्व बांधवांसाठी ये-जा
करण्यासाठी सोयीचे ठिकाण होते. तसेच, मुख्य संयोजकांचा तालुका असल्यामुळे,

भोकर येथे कार्यक्रम ठेवल्यास स्थानिक समाज बांधवांचा मोठा सहभाग मिळेल, असा आमचा विश्वास होता.

13 जुलै ते 26 ऑक्टोबर या जवळपास साडेतीन महिन्यांच्या कालावधीत, संयोजन समितीने समाजातील प्रत्येक व्यक्तीपर्यंत पोहोचण्याचे काम केले. आम्ही नांदेड जिल्ह्यातील 8 तालुके आणि जवळपास 30 ते 35 गावांमध्ये गाव-तालुका वाईज जाऊन घरोघरी आमंत्रण दिले. यामध्ये मुखेड, बिलोली, देगलूर, किनवट, भोकर, हदगाव, हिमायतनगर, नायगाव आणि संपूर्ण नांदेड शहराचा समावेश होता.

मराठवाड्यातील परभणी, लातूर, संभाजीनगर (औरंगाबाद) येथील तसेच पुणे-मुंबईमध्ये स्थायिक झालेल्या समाज बांधवांशीही संपर्क साधण्यात आला. या सर्व प्रवासाचा आणि प्रचाराचा संपूर्ण खर्च दानशूर व्यक्तिमत्त्व श्री. गोविंदरावजी उलेवाड साहेबांनी केला.

समाजप्रबोधनाचे अनुभव अद्भुत आहे.

प्रवासादरम्यान अनेक ठिकाणी विविध अनुभव आले. काही समाज बांधवांनी आमचे उत्तम स्वागत, आदर-सन्मान केला, तर काही गावांमध्ये त्यांनी मागच्या कार्यकारिणीबद्दल खेद व्यक्त केला. त्यावर आम्ही त्यांना 'मागच्या गोष्टींवर चर्चा न करता, आता फक्त पुढे जायचे आहे' असे सांगून सकारात्मक प्रतिसाद दिला.

विशेष अनुभव म्हणजे किनवटमधील शिवणी आणि देगलूरमधील शेळगाव यांसारख्या ज्या गावांमध्ये यापूर्वी समाजाचे प्रतिनिधी पोहोचले नव्हते, तेथील बांधवांनी 'आमचे कोणीतरी जिल्ह्यात आहे, हे आम्हाला आता कळले' असे सांगून भावना व्यक्त केल्या आणि 100% कार्यक्रमाला उपस्थित राहण्याचे आश्वासन दिले.

महिला भगिनींनीही पुढे येऊन आपले मत व्यक्त केले. या दौऱ्यात, गेल्या 20 वर्षांत शिक्षण, नोकरी, व्यापार, राजकारण आणि शेतीत समाजाने केलेली उत्कृष्ट प्रगती दिसून आली. आपल्या समाजाने तर आमचे औक्षण, आरती करून स्वागत केले.

पाहुणे आणि भव्यदिव्य मेळावा !

या कार्यक्रमास बाहेरचे पाहुणे म्हणून आदिलाबाद विधानसभा क्षेत्राचे आमदार श्री. शंकरराव पायली आणि भोकर मतदारसंघाचे आमदार श्री. जया अशोकराव चव्हाण उपस्थित होते. तसेच नांदेड जिल्ह्याचे दिवंगत समाजाचे दैवत कै. बाबारावजी ऍबडवार यांच्या धर्मपतने श्रीमती शकुंतलाताई ऍबडवार.

याप्रसंगी, नागपूर पेरकी समाज बिझनेस ग्रुपचे एडमिन श्री. प्रकाशजी गोविंदवार

यांनी त्यांच्या नवीन पेरकी समाजाच्या पुस्तकाचे अनावरण केले. त्यांचा समाजउपयोगी अनवरत कामासाठी शाल, श्रीफल देवून त्यांचा आदर सत्कार केले.

हा भव्यदिव्य कार्यक्रम जवळपास चार ते पाच तास चालला, ज्यात पाच ते सात हजार समाज बांधवांचा समावेश होता. आमदार शंकररावजी पायली आणि आमदार जया चव्हाण यांनी आपले मनोगत व्यक्त केले. अशा प्रकारे, एकतेचा आणि गुणवत्तेचा हा मेळावा यशस्वीरित्या संपन्न झाला.

या संपूर्ण कार्यक्रमाचा जवळपास 8 ते 10 लाखांचा खर्च पूर्णपणे समाजाचे दानशूर व्यक्तिमत्त्व श्री. गोविंदराव उलेवाड साहेब आणि इतर लोकांनी केला आहे. समाजाला एकत्र आणण्याच्या त्यांच्या योगदानाबद्दल त्यांचे कौतुक करावे तेवढे कमीच आहे.

यामध्ये विशेष करून या कार्यक्रमाला संपूर्ण मराठवाडा व नांदेड जिल्हा समाज बांधवांनी आम्हाला सहकार्य ज्यांच्या त्यांच्या अडचणी मधून वेळ काढून कार्यक्रमाला आले म्हणजेच आम्हाला सहकार्य केले असे आम्हाला वाटते. आम्ही त्यांचे शतशत आभारी आहोत.

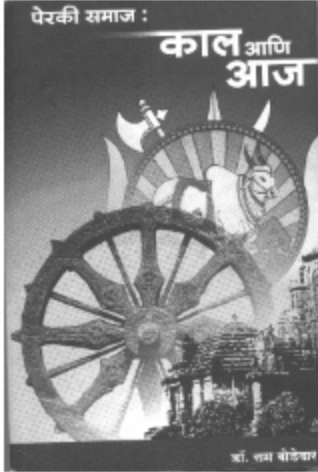
एवढा कार्यक्रम घेणे म्हणजे एका छोटी गोष्ट नाही. पेरकी समाजाच्या गावामधून समाज बांधवांनी आम्हाला सहकार्य केले त्यांच्या त्यांच्या परीने. धन्यवाद सर्वांचा।

“पेरकी समाज : काल आणि आज” या ग्रंथाच्या अंतरंगात

- डॉ. राम बोडेवार, नागपूर
9420300139

नेत्रदीपक यश मिळविले आहे. शिक्षणाने त्याच्या राहणीमानात लक्षणीय बदल झालेला दिसतो. त्यांची भरारी परदेशातही यश मिळविण्याच्या दिशेने होत आहे. हे आपल्या समाजाच्या कौटुंबिक आणि सामाजिक दृष्टीने अत्यंत 'समाधान आणि अभिमानाची बाब आहे.

ग्रंथ निर्मिती आधी माहिती मिळविण्यासाठी मी, जी भटकती केली, तेव्हाच्या समाजात आणि आताच्या समाजात शैक्षणिक-सामाजिक दृष्ट्या खूप सकारात्मक बदल दिसतो, मात्र 'तुलनेने हा बदल समाजाच्या सर्वस्तरापर्यंत पोहचलेला दिसत नाही. त्यात आर्थिक आणि शैक्षणिक विषमता ठळकपणे नजरेला पडते. बहुजनाच्या इतर जाती प्रमाणे आपल्याही जातीत बेरोजगारी आणि व्यसनाधिनता प्रकर्षाने वाढीला लागल्याचे चित्र आहे. हे वेळीच नियंत्रणात आले नाही, तर मात्र त्याचे पुढील परिणाम अत्यंत विदारक ठरतील. हे मात्र नक्की. म्हणून समाजात ऐक्य अत्यंत गरजेचे आहे. समाज बांधवाना योग्य मार्गदर्शन करण्यासाठी समाज संघटनेने पुढाकार घेणे आवश्यक आहे. आपण नेहमी वैयक्तिक प्रगतीवर भर देतो, ते द्यायलाही हवेच मात्र आपल्या सोबत इतर गरजूनाही मदत करावी, त्यामुळेच समाज प्रगती साधल्या जाऊ शकते, हे सत्य त्यांनी विसरू नये.।

ग्रंथाच्या पुढील आवृत्तीच्या दृष्टीने माझी माहिती संकलनाची प्रक्रिया सुरू आहे. सर्व समाज बांधवांना आपल्या समाजाची माहिती सहज उपलब्ध व्हावी, या दृष्टीने माझा प्रयत्न आहे. मात्र 'पेरकी समाज: काल आणि आज' या ग्रंथातील माहितीचा सारांश रूपाने धांडोळा घ्यावा, जेणे करून समाज बांधवांना माहितीची उजळणी करून देता येईल असे, श्री प्रकाश गोविंदवार यांनी सुचविले. त्यासाठी हा लेखन प्रपंच!

पेरक्यांचे आदिपुरुष गिरीराजा
आणि पत्नी जगती देवी

मित्र हो, मुळातून वाचण्याचा जो आनंद असतो तो काही औरच असतो. या ग्रंथात जातीच्या पूर्वपीठिकेपासून तर उत्पत्ती, विकास, परंपरा, आडनाव, गोत्र विषयक उत्कंठावर्धक माहिती, समाजातील गणमान्य व्यक्तींची, संघटन विषयक कार्याची, प्रतीक चिन्हाची, भाषेची, अशी जवळ-जवळ सर्वच माहिती आली आहे. म्हणून आपण एकदा तरी हा ग्रंथ जरूर वाचावा असे मी आपणांस आवाहन करतो. या माहितीचा थोडक्यात धांडोळा असा -

प्रत्येकालाच आपल्या जाती-समाजा बद्दल निसर्गताच आपुलकी असते. तिच्या बद्दलची माहिती मिळविण्याचा प्रयत्नही होतो. ज्या जातीत आपण जन्मलो, ती जात कशी आहे? ती कशी उत्पन्न झाली, तिला तेच नाव कां मिळाले? तिचा पूर्वतिहास काय आहे? या जातीत जन्माला आलेल्या काही कर्तबगार व्यक्तीमुळे ती सर्वज्ञात होण्यास मदत होते. किंबहुना यामुळे समाजाला ओळख मिळते. अशा एक ना अनेक गोष्टी जाणून घेण्याची उत्सुकता असते. त्याच उत्सुकतेपोटी मी आपल्या जाती-समाजाची माहिती गोळा करून त्यांचा संग्रह केला. त्याला आणखी एक महत्वाचे कारणही कारणीभूत आहे. मी शिक्षणासाठी जेव्हा आपले गाव सोडून शहरात गेलो, तिथे मी पेरकी असल्याचे सांगूनही त्यांना कळत नव्हते. असेल कोणी तरी! हे म्हणतांना त्यांच्या बोलण्यातून व्यक्त होणारा तुच्छतेचा भाव मला खटकत असे. हीच खंत मला वेळोवेळी अस्वस्थ करीत असे. त्यातूनच मला जाती बद्दल माहिती मिळविण्याची ओढ अधिक दृढ होत गेली. कालांतराने माहिती मिळविण्यात मी बऱ्याच अंशी यशस्वी झालो. हे आपणांस माझे पुस्तक वाचून अगदी सहज कळेल.

पेरकी म्हणजे काय?

“पेरिका म्हणजे गोणपाट आणि त्यातून वस्तु-धान्य भरून व्यापार करणारे ते पेरिका (पेरकी)”. मानववंश शास्त्रज्ञांच्या मते,

सामान्यपणे एखादा समाज कोणते काम करतो, त्यावरून तो ओळखला जातो. आणि कालांतराने ते कामच त्याची जात होते. त्याला त्याच नावाने ओळख मिळते. उदा. बारा बलुतदोरांची ओळख पहा. लोहार, सुतार, धोबी, न्हावी इत्यादी. यांना मिळालेली जात ही

वीरामल्ल (हरमल्ल) आपल्या बंधूंसह पेरिका शेडीचा वेश धारण करून देशाटनाला जातांना

त्यांच्या व्यवसायावरून मिळाली आहे. पेरकऱ्यांना मिळालेले नावही ते पूर्वी करत असलेल्या तागाच्या व्यवसायामुळेच मिळाल्याचे दिसते. तागाच्या तंतूपासून दोरी तयार करून त्यापासून गोणपाट, तरट, बारदाना सारख्या वस्तू तयार करण्याचे काम आपले पूर्वज करीत. एवढेच नव्हे तर तागाच्या उत्पादनापासून (शेतीपासून) त्या वस्तू तयार करून त्याची विक्री करण्यापर्यंतची पूर्ण प्रक्रिया ते पार पाडत असत. ताग बियाची लागवड-ताग-पेरकुंड-तरट आणि त्याची विक्री. त्यातल्या पेरकुंडावरून हळूहळू पेरका असे म्हटल्या जाऊ लागले. कालांतराने हीच त्यांची ओळख दृढमूल झाली. या पेरिका शब्दाबद्दल अनेक उपपत्तीही आहेत. पेरिका, पेरिके, पेरकी, पेरके, पेर्का, पेर्की, पेरकेवाड इत्यादी. पेरकींच्या उपजातीही आहेत. किंबहुना पेरकी हीच बलिजाची पोटजात असल्याचे आढळते. तसेच पेरकींच्या आणखी जवळच्या पोटजाती म्हणजे कैवरे, जनप्पन, पेरिका बलिजा. या सर्व जाती बलिजाच्या उपजाती-पोटजाती असल्याचे कळते. आणखी एक महत्वाचा मुद्दा म्हणजे पेरक्यांना पुरगिरी क्षत्रिय असेही म्हटले जाते.

बैलावर गंता टाकून व्यापारास निघालेले पेरिकावृत्ती धारी व्यापारी

पुरगिरी क्षत्रिय म्हणून ओळखले जाणारे हे पेरकीजन जन्माने क्षत्रिय होते. आताही कोर्ट दस्तावेजामध्ये, वाङ्मय-लोक साहित्यामध्ये पेरकी लोकांसाठी पुरगिरी क्षत्रिय असाच उल्लेख आढळतो. आजही आंध्रमधील हंसावरम्, तेटागुंटा तालुक्यातील पेरिका लोकांना पुरगिरी क्षत्रिय म्हणूनच संबोधले जाते.

पेरकी मूळ कुठले?

इंग्रज शासन काळापूर्वी मद्रास-आंध्र संयुक्त प्रांत होता आणि सद्याचा तेलंगणा प्रांत म्हणजे निजाम संस्थान मूळचे हैदराबाद संस्थान होय. याच मद्रास प्रांतात पेरिकाजन राहत असल्याचे पुरवे मिळतात. 1891 व 1901 च्या जनगणना अहवालात या जातीची स्वतंत्र नोंद केलेली आहे. या भागात पेरिका, वस्ती करून राहत होते. एवढेच नव्हे तर त्यांच्या सांस्कृतिक, सामाजिक आणि आर्थिक स्थितीची माहितीही या अहवालातून मिळते. उस्मानिया विद्यापीठाच्या ग्रंथालयात ही सर्व माहिती जनगणना अहवाल आजही सुस्थितीत सापडतात. विशेष म्हणजे कमिशनर दर्ज्याच्या शासकीय अधिकाऱ्यांनी ती दिलेली असल्याने ती अधिकृत आणि प्रमाणित समजायला हरकत नाही. इथून पेरकी जात, त्यांची संस्कृती, जीवनमान, त्यांचे उद्योग-उपजीविका इत्यादी महत्वाची माहिती उपलब्ध होते.

मग पुढे मद्रास प्रांत, तामिलनाडू झाला. निजाम स्टेटचे (हैदराबाद संस्थान) विलीनीकरण आंध्रात झाले. निजाम स्टेट मधील नांदेड जिल्हा महाराष्ट्राला जोडला गेला. तर सद्याचा राजुरा तहसिल निजाम स्टेट मधून चंद्रपूर जिल्ह्याचा भाग झाला. अशाप्रकारे राजकीय फेरफार झाल्यामुळे पेरकीजनही तसेच विभागल्या गेले. काहीनी स्थलांतर केले. मद्रास-आंध्र-तेलंगणा आणि लगतच्या महाराष्ट्रात त्यांनी स्थलांतर केले. स्थलांतरण झाले. त्यात प्रामुख्याने तेलंगणा महाराष्ट्र सीमा भागात झालेले स्थलांतरण ठळकपणे जाणवते. यात सद्या गडचिरोली (पूर्वीचे चंद्रपूर) तील आष्टी, ठाकरी, कुणघाडा, रामसागर, चामोर्शी, हरंबा, डोंगर गाव, आरमोरी इ. गावामध्ये आपल्या मातृभाषेसह आज ही वास्तव्यास आहेत. काही भंडारा जिल्ह्यात गेले. तसेच चंद्रपूर जिल्ह्यातील चंद्रपूर, नवरगाव, सिंदेवाही, निमगाव-निफंड्रा, धाबा, सकमूर, गोंडपिपरी, भंगाराम तळोधी कोटगाव, सोबत भंडारा जिल्ह्यात पवनी, कुर्झा, भोजापूर, ईटगाव, सावरला, कोरंबी इत्यादी गावात स्थलांतरित झाले. विशेष म्हणजे भंडारा-गडचिरोलीतील काहीजण कामठी नागपूर कडे जाऊन शहरालगतच्या ठिकाणी स्थिरावले. ही स्थलांतरणाची प्रक्रिया संथ मात्र अव्याहतपणे सुरू आहे. इकडे यवतमाळ-आदिलाबाद सीमेलगतच्या अनेक गावामध्ये यांनी आपले बस्तान मांडले आहे. त्यात पैनांगेचा काठ महत्वाचा यात चनाखा, पाटणबोरी, सुन्ना, टेंभी, सुसरी, ढोकी, वांजरी, पांढरकवड्या पर्यंत पुढे उमरी, किन्ही, रुंझा, कोची, घाटुंबा, तिकडे घाटंजी, बेलोरा, मानोली पर्यंत इकडे झरी तालुक्यात धानोरा, लिंगती, हिरापूर, मांगली, मुकूटबन इत्यादी ठिकाणी हा समाज स्थिरावला. अजूनही तेलंगणातील अनेक ठिकाणी यांचे नातेसंबंध दृढमूल आहेत.

पेरकींची भाषा कोणती?

पेरकी जनांची मूळ भाषा तेलगु होती. पुढे स्थलांतरणांमुळे मूळभाषेत बदल घडत गेला. मुळात मद्रास-आंध्र संयुक्ततेमुळे तमिल आणि तेलगु चा मेळ होता. पुढे मूळ

तेलुगू आणि नंतरच्या निजामस्टेट मधील उर्दू भाषेचा प्रभाव पडत गेला. त्यामुळे पूर्वीची तेलुगू - उर्दू मिक्स होत गेली. आज तर आंध्र-तेलंगणातील भाषा ही फार मोठ्या प्रमाणात अपभ्रंशीत होत जाऊन तिने आपले मूळ स्वरूपच घालविले आहे. आणि महाराष्ट्रात स्थिरावलेल्या पेरकींची मूळ भाषा जाऊन त्यांनी महाराष्ट्राची मातृभाषा मराठी आत्मसात केली आहे. याही पुढे जाऊन ही मराठी, हिंदी-उर्दू आणि इंग्रजी मिक्स होऊन एका नवीनच रूपात प्रचलीत होत आहे. हे विशेष !

प्रथा, परंपरा आणि संस्कार -

आपल्या देशात अनेक संस्कृतीचा संगमच आहे. तरी विविध जातींनी आपली काही वैशिष्ट्ये जपून ठेवली आहेत. आपले जीवन सुखी-समृद्ध होण्यासाठी मानवाने आपल्या आचरणात अनेक चांगल्या गोष्टींचा स्वीकार केला असला तरी, काही अनिष्ट प्रथा, अंधश्रद्धा सारख्या घातक गोष्टीच्या आहारी जाऊन, आपल्या व आपल्या समाज बांधवांच्या नाशास कारणीभूतही झाला आहे. संस्कृतीने माणूस समृद्ध व्हावा, तो माणूस म्हणून घडावा. त्याचे जीवन कल्याणकारी ठरावे, अशीच सान्या मानवाची इच्छा असणार. खरं तर चांगल्या प्रथा, परंपरा, रूढी ह्या समाज कल्याणासाठी उपकारक ठरणान्या असतात. म्हणूनच त्याचे संवर्धन आणि संवहन करणे आपणां सर्वांचे कर्तव्यच ठरते. हीच धारणा पेरकी समाजाची ही दिसते. इतर जाती प्रमाणेच पेरक्यांनीही आपल्या जातीचा वेगळेपणा जपत, पुढच्या पिढीसाठी त्याचे जतन केल्याचे दिसते. मात्र अनेक विधीविशेष हे पुरोहिताकडून करविल्या जाणारे असल्याने व एकच पुरोहित अनेक जातीचे पुरोहित्व करीत असल्याने त्यांच्या विधीत साम्य असणे स्वाभाविक आहे. तसेच पेरक्यांच्या बाबतीत झाले आहे.

सर्वप्रथा, परंपरा, रीतीरिवाज, चालीरीती, रूढीचा विचार करता असे दिसते की, माणसावर येणाऱ्या सर्व अरिष्टांचा, दुष्ट व्यक्तींचा पाडाव करून सृष्ट शक्तीच्या विकसनाने मानवी जीवन सुसह्य व समृद्ध बनविण्याचे मानवाने केलेले पद्धतशीर प्रयत्न होत. पेरकी समाजही याला अपवाद नाही. यासाठी हिंदूधर्मामध्ये षोडश संस्काराचा उल्लेख आहे. त्यात गर्भादान, पुंसवन, सीमंतम किंवा सीमंतोन्नयन (डोहाळ कौतूक), जातकर्म, नामकरण, अन्नप्राशन (घास भरविणे), चुडाकर्म (जावळे काढणे), कर्णवेध (कान टोचणे), अक्षराभ्यास, रजस्वला (ऋतुमती होणे), विवाह (विवाहविधी), सप्तपदी, गृहप्रवेश, इत्यादी संस्काराचे पालन काही प्रमाणात पेरक्यांमध्ये केले जाते. मात्र अलिकडे विधीमध्ये सरळ-सोपा मार्ग शोधण्यात येतो आहे. पूर्वीच्या विधी विशेषा पेक्षा आता मनोरंजन आणि दिखाव्यावर जास्त लक्ष दिले जात आहे.

‘पेरकी जन विवाह पद्धती’ या नावाने पेरकी जनसंघम विदर्भने एक पुस्तिका छापून पेरकी समाजाच्या विवाह पद्धतीची सविस्तर माहिती उपलब्ध करून दिले आहे.

**पेरक्यांची दैवते, सण,
व्रतवैकल्ये -**

पेरक्यांचे मूळदैवत म्हणजे मल्लन्ना. मल्लन्ना म्हणजे मल्लारी-मल्हारी अर्थात शिवशंकर! पेरक्यांचे आदिपुरुष गिरीराजानी (गिरीराजू) श्री शंकराची परम् भक्ती करून त्यांना प्रसन्न करून घेतल्याचे 'मैलारूदेवु' या ग्रंथात सांगितले आहे. याच ग्रंथात पुढे 'पेरिके' लोकांचा तो इष्टदेव होय. असेही म्हटले आहे. म्हणजेच अनादी काळापासून पेरक्यांच्या पूर्वजांनी आपले दैवत-आदि दैवत-कुल, दैवत-इष्ट दैवत म्हणून शंकरालाच मानलेले आहे. आणि आजही ते पेरकी जनांचे मुख्य दैवतच आहे.

'शिव' हे केवळ पेरक्यांचेच दैवत

नसून संबंध हिंदूधर्मीय लोकांचे ते आराध्य दैवत आहे. तो सामान्यांनाही आपला वाटतो.

पेरक्यांचे दैवत

वेणुकापुत्र पवशुलाम

पेरक्यांचे दैवत

मल्हार देव व गटिल्लदेवी
अर्थात

भगवान शिवशंकर व माता पार्वती

किंबहुना तो बहुजनांचा लोकदेव आहे. त्याला या नावारूपात लोक भजतात - पूजतात आणि तो त्यांना प्रसन्नही होतो. अशी दृढ धारणा दिसते. पेरक्यांनी याच शिवाला मल्लन्नाच्या रूपात आपले दैवत मानलेले आहे. ह्याच दैवताला मल्लारी, मल्हारी, मल्हारी-मार्तंड, मैलार, मैराठ अशी ही नावे आहेत. भगवान शिव हा या सर्वांचा केंद्रबिंदू होय. ज्याला आपण आज खंडोबा किंवा मैलार या नावाने ओळखतो. तो शिवाचा मार्तंड भैरवीरूपी अवतार होय. या बद्दलची सविस्तर माहिती या ग्रंथात दिली आहे.

इतर वेळेला मल्लन्नाची (शिवाची) भक्ती, श्रद्धेने पूजा तर केल्या जातेच पण विशेष मंगल प्रसंगी मल्लन्नाची पूजा विधीवत करण्याची प्रथा अजूनही पेरकी समाजात रुढ आहे. विवाहप्रसंगी, दिवाळीत आणि इतर महत्वाच्या प्रसंगी केल्या जाते. मल्लन्नाची सट बसविल्या जाते. वऱ्हाडात

सटपूजा फार मोठ्या श्रद्धेने केल्या जाते. मल्लनाच्या पूजेत भंडाराला (हळदीला) विशेष महत्व आहे. पूजेच्या वेळेला कुळातला प्रत्येक सदस्य आपल्या पूर्वजांचे, कुल-गोत्रांचे नामस्मरण करून भंडारा उधळतो आणि उगे-उगे (घुगे-घुगे) असा आवाज करून देवापुढे नतमस्तक होतो.

‘पेरिकान्वयूलू’ या ग्रंथात ‘रेणुका’ पेरकी कुलकन्या असल्याचे सांगितले आहे. म्हणून पेरकी बांधव तिला पेरक्यांचे आराध्य दैवत मानतात. ती ही कथा आपल्या ग्रंथात विस्तृतपणे आली आहे. रेणुका-यल्लम्मा-एकवीरा म्हणजे आदिशक्तीचेच एक स्वरूप होय. पेरक्यांची जी आराध्य दैवते आहेत,

त्यात अनेक ग्रामदेवतांचाही समावेश आहे. यात देवीच्या अनेक रूपात तिला मान मिळतो. शिवाय प्रत्येक गावात हनुमान आणि माता (पोच्यम्मा) मंदिर असतेच असते. याशिवाय विठ्ठल, विष्णू, गणपती इत्यादी देवानाही पेरकी श्रद्धेने पूजतात, देवाबरोबरच साधू-संतांच्या चरणी लीन होतात.... आणि यातून अनेक सणाचाही जन्म होत गेला. व्रत वैकल्ये ही निर्माण झाली. अनेक लोक अत्यंत निष्ठेने श्रद्धेने ही

पेरक्यांची आदिशक्ती

माता वामुणेश्वरी, म्हेन्तूल.

पेरक्यांचे कुलदैवत

जेजूकीचा व्हंडोळा

पेरक्यांची आदिशक्ती

माहवमळवी वेणुकाजाला

व्रत -वैकल्ये

करीत असतात. त्या निमित्ताने होणाऱ्या सणात उत्साहाने सहभागी होऊन आपला आनंद व्यक्त करतात. पेरक्यांच्या सणामध्ये प्रामुख्याने गुढीपाडवा, दिवाळी, दसरा, होळी, पोळा व्रतुकम्मा, (बोडेम्मा), मकर संक्रांत हे सण उत्साहाने साजरे केल्या जातात. इतरही स्थानीक सणामध्ये पेरक्यांचा सहभाग असतोच.

पेरक्यांची आडनावे -

जवळपास सर्वच समाजामध्ये आडनाव हा कुतूहलाचा विषय आहे. आडनाव म्हणजे काय? ते कसे आले? कुणी आणले? कशासाठी आणले? असे अनेक प्रश्न अजूनही अनेकांच्या मनात

उद्भवत असतात. मुलांच्या, युवकांच्या मनात तर सातत्याने येत असतात. ते जाणून घेण्याची त्यांची इच्छा त्यांना स्वस्थ बसू देत नाही. त्यांची जिज्ञासा त्यांना हे जाणून घेण्याच्या धडपडीला प्रवृत्त करते आणि त्यातून शोधा-शोध सुरू होते. या शोधातून सापडलेल्या काही नवलकारक गोष्टी ह्या मुळातून वाचनीय आहेतच शिवाय रंजकही आहेत.

पहा -

जगातल सर्वात जुनं आडनाव इसवीसनापूर्वी 3050 या सालातलं असल्याचा दावा 'गिनीज बुक ऑफ वर्ल्ड रेकार्ड' न केला आहे. चीन मधल्या राजकीय नेत्यांनी आपण इतरांपेक्षा मोठे आहोत-काही तरी वेगळे आहोत, हे दाखविण्यासाठी आपल्या नेहमीच्या नावा व्यतिरिक्त एक अन्य नाव आपल्या कुटुंबाला-समुहाला देवू लागले. त्या सोबतच इतर धनिक मंडळी आणि इतरांनीही हा कित्ता गिरविण्यास सुरूवात केली, यातून मुख्य नावापुढे-मागे एक अन्य नाव लावू लागले, तेच पुढे आडनाव म्हणून रुढ होत गेले. आणि मग पुढे ते जगभर पसरले.

महाराष्ट्रात तर याची सुरूवात अगदी अलिकडच्या काळातली आहे. पेशवाईचा काळ संपेपर्यंत माणसाला आडनाव लावत नसतच मुळी. फार झाल तर नाव पुढे वडिलांचे नाव लावत असत. उदा. नारायण गणपत, अशोक देवराव, तुकाराम सखाराम इत्यादी. असं म्हटलं तरी काम भागत असे, मात्र पुढे-पुढे संख्या जस-जशी वाढत गेली; तेव्हा व्यक्तीला ओळखण्यासाठी अडचणी येऊ लागल्या, जसे समाजात-गावात एकाच नावाच्या दोन व्यक्ती असल्या तर मग ओळखायचे कसे? उदा. अशोक-अशोक नावाच्या दोन व्यक्ती असल्या तर एक अशोक काशीनाथ चा आणि दुसरा अशोक हा बळीराजाचा यावरून त्यांची ओळख पटवल्या जाऊ लागली आणि ही पध्दत जवळपास 'इंग्रजांचं राज्य सुरू होईपर्यंत अशीच सुरू राहिली. आता मात्र संपूर्ण जगात आणि आपल्या देशातही आडनाव लावण्याची प्रथा सार्वत्रिक झाली. विशेष म्हणजे त्याला सामाजिक आणि कायदेशीर मान्यताही मिळाली आहे.

आडनाव म्हणजे काय?

आडनाव म्हणजे कुलनाम. यालाच उपनाव असेही म्हणतात. भारतातल्या बहुतांश लोक समुहात आडनावे लावण्याची पध्दत आहे. हीच पध्दत पेरकी समाजातही रुढ आहे. भारतीय संस्कृती कोशकारांच्या मते, 'एक कुलातील सर्वांचा निर्देश ज्याने करता येतो. ते आडनाव होय.' शब्दकोषातील अर्थ व उत्पत्तीनुसार 'अडनाव, आडनाव, उपनाव, घराण्याचे नाव, वंशाचे नाव, कुलनाम, कुळनाम, तसेच तेलुगू भाषेत 'इंटीपेरू' इत्यादी रूपात वापरला जातो. याचाच अर्थ असा की, संपूर्ण कुटुंबाला किंवा त्यात असलेल्या संबंध वंशावळीला दिलेले नाव म्हणजे 'आडनाव' होय. पेरकी समाजातही याच अर्थाने ते रुढ झालेले आहे. पेरकी समाज मुळातच तत्कालीन संयुक्त मद्रास प्रांत आणि आंध्रप्रदेशातून स्थलांतरीत झालेला असल्याने ही आडनावे त्याच अंगाची

असल्याचे आढळते. मात्र त्यानंतर ते महाराष्ट्रात आले, त्यावर महाराष्ट्रीय संस्कृती आणि येथील लोक व्यवहाराचा परिणाम होऊन त्याच्यांत अनेक बदल झाले. त्यानुषंगाने त्यांच्या आडनावारही त्याचे परिणाम दिसून येतात.

सद्या आंध्र व तेलंगणात, आधी आडनाव नंतर व्यक्तीचे नाव लावण्याची पद्धत रूढ आहे. उदा. अंकत रामन्ना, पाईली गोविंदा इत्यादी अलिकडच्या काळात तर ही आडनावे इंग्रजी वर्णाक्षराने लिहिली जात आहेत. उदा. ए. रामन्ना, पी. गोविंदा इत्यादी. दुसरा एक बदल म्हणजे महाराष्ट्रात आडनावापुढे वार लावल्या जाते. उदा. अंकत-अंकतवार, पाईली-पाईलवार आणि लिहितांना आधी नाव म्हणजे रामन्ना अंकतवार गोविंदा पाईलवार असे लिहिल्या जाते. हेच मराठवाड्यात 'वार' ऐवजी 'वाड' असे लिहिल्या जाते. कंदमवार ऐवजी कंदमवाड.

पेरकी समाजातील आडनावे एक कुतूहल म्हणून मी जेव्हा अभ्यास केला तर मला जवळपास एक हजारच्या आसपास आडनावे आढळले. त्यातील सुमारे 175 आडनावे महाराष्ट्रात प्रचलित आहेत. या 175 आडनावे अभ्यास-ती कुठून आली? कशी रूढ झाली? आदिचा विचार 'आडनावे' या प्रकरणात सविस्तरपणे केला आहे. उदा. शेड्टी वरून आलेले एक आडनाव पाहू या - 'दोराशेड्टी' (दोराशेड्टी-दोरा+शेड्टी= गोप्पा, उन्नतामैना) दोरा म्हणजे श्रेष्ठी, मोठा माणसू, प्रतिष्ठित, मान्यवर, महाजन, सर साहेब या अर्थाने हा शब्द येतो. पूर्वी पेरकी समाजात व्यापार-समृद्धीच्या दृष्टीने जी घरे प्रतिष्ठित मानल्या गेली, ती नंतर त्याच आडनावाने ओळखल्या जाऊ लागली. कालांतराने याही आडनावेत अनेक अपभ्रंश होत गेले - दोरा शेड्टी, दोरा सेड्टी, दोरेशेड्टी, दोरा शेड्टीवारू, दोरशेटवार, दारसेटवार, डोरसेटवार इत्यादी. या आडनावे घरे प्रामुख्याने नागपूर-कामठी येथे जास्त प्रमाणात आढळतात. 'आडनावे' समजून घेणे अतिशय रंजक आहे. इच्छुकांनी आपल्या ग्रंथाच्या प्रकरण 5 मधून अवलोकन करावे.

पेरक्यांचे मानचिन्ह -

चिन्ह म्हणजे निशाण, माणूस आपले अस्तित्व सिद्ध करण्यासाठी, आपली ओळख राखण्यासाठी, स्वतःचे असे एक प्रतीक (चिन्ह) निर्माण करतो. पेरक्यांनीही अत्यंत विचारपूर्वक एक प्रतीक (ध्वज) आपल्यासाठी निर्माण केले आहे. त्यात पेरकी जणांच्या सर्वकार्य कलापाचा, धार्मिक, सांस्कृतिक, आर्थिक आणि राजकीय जीवनादर्शाचा संपूर्ण साक्षात्कार घडविल्याचे दिसते. त्यातील सर्व खाणाखुणांचे सूक्ष्म अवलोकन केल्यास, आकर्षक चित्र संगती पाहिल्यास, आशय घनतेचा विचार केल्यास, एवढा सूक्ष्म विचार करून जे मानचिन्ह तयार केल्या गेले, ते केवळ विलोभनीयच नाही, तर अर्थपूर्णही आहे, याचा प्रत्यय येतो. यावरून आपले पूर्वज किती प्रगल्भ विचाराचे आणि समाजभान राखणारे होते याची कल्पना येते आणि अभिमानाने ऊर भरून येतो. आपण हा ग्रंथ एकदा वाचाच! आपल्या पूर्वजाबद्दल नितांत आदर आणि अभिमान वाटेल.

झाडीपट्टीतील पेरकी समाज : संस्कृती आणि प्रगतीचा अद्भुत संगम!

लेखक - श्री भगवान विसनाजी नारदेवार

माजी अध्यक्ष पेरकी जनसंघम् विदर्भ.

मो. 9370910458

झाडीपट्टीतील पेरकी समाज : संस्कृती आणि प्रगतीचा अद्भुत संगम!

गडचिरोली, चंद्रपूर आणि भंडारा जिल्ह्यांच्या नैसर्गिक सौंदर्याने वेढलेला, घनदाट जंगल आणि खेड्यांनी नटलेला प्रदेश 'झाडीपट्टी' म्हणून ओळखला जातो. याच भूभागात वास्तव्यास असलेला पेरकी समाज मूळतः नागपूर आणि यवतमाळ जिल्ह्यांशी जोडलेला असला तरी, येथील भौगोलिक आणि सांस्कृतिक वातावरणाने त्यांच्या जीवनशैलीला एक खास आणि समृद्ध ओळख बहाल केली आहे.

बोलीभाषा आणि राहणीमानातील बदल

सुमारे 40 ते 50 वर्षांपूर्वी पेरकी समाजाचे जीवनमान शेती आणि मोलमजुरीवर आधारित असल्याने अत्यंत साधे होते. त्यांची बोलीभाषा मराठीच असली तरी, बोलण्याच्या विशिष्ट उच्चारशैलीमुळे तिला 'झाडीपट्टीची मराठी' म्हणून ओळखले जाई. विशेषतः रामसागर आणि ठाकरी यांसारख्या भागांमध्ये तेलुगू भाषेचा प्रभावही स्पष्टपणे दिसतो, ज्यामुळे या भागात एक सुंदर भाषिक विविधता नांदते.

काळानुरूप, आधुनिक शिक्षण आणि नागपूर-यवतमाळसारख्या शहरी केंद्रांशी वाढलेल्या संपर्कानंतर, पेरकी समाज आता प्रमाणित मराठीचा स्वीकार करत आहे. हा बदल केवळ भाषेपुरता मर्यादित नसून, त्यांच्या राहणीमानात आणि संवादशैलीत एक सकारात्मक गतिमानता आणत आहे.

लोककला आणि मनोरंजनाची समृद्ध संस्कृती

झाडीपट्टीतील पेरकी समाजाची खरी सांस्कृतिक ओळख त्यांच्या समृद्ध मनोरंजन परंपरेत दडलेली आहे. शेतीची कामे संपल्यावर, विशेषतः होळी आणि संक्रांतीच्या सणांदरम्यान, करमणुकीसाठी डंडार, तमाशे, लोकनाट्ये आणि नाटके आयोजित करण्याची येथील जुनी आणि उत्साही पद्धत आहे.

पूर्वी स्थानिक लोकनाट्य मंडळे तयार करून, तालमी घेऊन, गावोगाव फिरून नाटके सादर करत असत. आजही, ही परंपरा मोठ्या उत्साहाने जपली जात आहे. वढसा (गडचिरोली) येथील स्थानिक मंडळांना प्रोत्साहन देणे किंवा मुंबई-पुण्याकडील व्यावसायिक नाटक कंपन्यांना बोलावून कार्यक्रम आयोजित करणे, हा त्यांच्या सामुदायिक मनोरंजनाचा अविभाज्य भाग आहे.

आर्थिक आणि सामाजिक गतिमानता

ऐतिहासिकदृष्ट्या, जंगल-आधारित अर्थव्यवस्था आणि मुख्य प्रवाहापासून तुटलेला संपर्क यामुळे पेरकी समाजाची आर्थिक स्थिती अनेक वर्षे संघर्षमय होती. शेती आणि शेतमजुरी हाच त्यांचा प्रमुख व्यवसाय होता.

परंतु, शिक्षणाच्या स्वीकृतीमुळे आणि शहरी भागाशी वाढलेल्या कनेक्टिव्हिटीमुळे तरुणांना शासकीय नोकऱ्यांसह अनेक नवीन संधी मिळाल्या आहेत. याचा परिणाम म्हणून,

अलीकडच्या काळात त्यांच्या आर्थिक स्थितीत लक्षणीय सुधारणा झाली आहे. हा समाज मुळातच सामुदायिक आणि परंपरावादी असून, कुटुंबाला येथे अत्यंत महत्त्वाचे स्थान आहे. जुन्या रूढी आणि नवीन प्रगती यांचा सुसंवाद साधत हा समाज अत्यंत गतीमान होत आहे, ज्यामुळे त्यांची सामाजिक बांधिलकी अधिक मजबूत झाली आहे.

वस्ती, कुटुंब आणि आडनावांची ओळख

झाडीपट्टी परिसरातील (विशेषतः गडचिरोली, चंद्रपूर आणि भंडारा) पेरकी समाजाचे एकत्रीकरण आणि त्यांची लोकसंख्या ही या भागातील सामाजिक संरचनेचे महत्त्वपूर्ण दर्शन घडवते.

मुख्य वस्ती केंद्रे !

या परिसरातील पेरकी समाजाची सर्वात मोठी वस्ती ठाकरी गावात आहे. हे गाव या समाजाचे मोठे केंद्र मानले जाते, जिथे 225 कुटुंबे (लोकसंख्या 1120) वास्तव्यास आहेत. त्यानंतर कुनघाडा (माल) (90 कुटुंबे - 435 लोकसंख्या) आणि रामसागर (70 कुटुंबे - 280 लोकसंख्या) या गावांचा क्रमांक लागतो.

महत्त्वाची वस्तीस्थाने :

- गडचिरोली जिल्हा : ठाकरी, कुनघाडा (माल), रामसागर, आष्टी, भंगारम तळोधी, सिंदेवाही, नवरगाव, सावली (निमगाव), निपद्रा, निलज, आरमोरी डोंगरगांव, सांयगाव
- गडचिरोली जिल्हा : आरमोरी, इंजेंवारी, सायगाव (वैनगंगा नदी).
- भंडारा जिल्हा : कोटगाव, घाट कुरडा (वैनगंगा घाट), ईटगाव (वैनगंगा), कुरझा (वैनगंगा नदी), कोरंबी, भोजापुर, सोनी (वैनगंगा नदी).

प्रमुख आडनावे आणि त्यांचे वितरण

पेरकी समाजात अनेक वैविध्यपूर्ण आडनावे आढळतात, जी त्यांची उप-जातीय ओळख दर्शवतात. अनेक आडनावे अनेक गावांमध्ये सामाईक आहेत, तर काही विशिष्ट गावांची ओळख आहेत:

प्रमुख गाव, ठळक आडनावे (सरनेम)

ठाकरी - आचेवार, बोलगोडवार, टोंगलवार, म्याडमवार, गुंफुलवार, पंचफुलीवार, बोडकुंटवार, चिंतमवार.

रामसागर - म्याडमवार, वननेवार, आक्रेडीवार, चिंतमवार, पंचफुलीवार, मुत्तेवार, दुमनवार.

कुनघाडा - अप्पनवार, टोंगलवार, चिंतमवार, दुमनवार, अप्पनवार, पुज्जलवार, बत्तुलवार, बोलगोडवार, बाकमवार.

आष्टी - आलशेष्टीवार, बोलगोडवार, आचेवार, येबंडवार, मुत्तेवार, करडेवार.

सिंदेवाही - प्यारमवार, बोलकुंटवार

नवरगाव - एचिलवार, मुद्दमवार, सामृतवार, बातुलवार, अलेवार

सावली - सालिंगंजेवार, मुद्दमवार, गुंडकवार, बुधवार, नारदेलवार

भंडारा - अंकतवार, गोविंदवार, पैडलवार, सिंगतवार, लकडसवार, डोडेवार

झाडीपट्टीतील पेरकी समाज : जिल्हावार वस्ती आणि आडनावांचा विस्तार

झाडीपट्टी परिसरातील पेरकी समाजाचे भौगोलिक वितरण आणि त्यांच्या आडनावांचे वैविध्य हे

या समाजाच्या सामुदायिक रचनेचे महत्त्वपूर्ण चित्र दर्शवते. चंद्रपूर, भंडारा आणि गडचिरोली या तीन जिल्ह्यांमध्ये हा समाज कशा प्रकारे विखुरलेला आहे, याची माहिती खालीलप्रमाणे आहे.

1. चंद्रपूर जिल्हा : वैनगंगा काठावरची पेरकी वस्ती

चंद्रपूर जिल्ह्यातील अनेक तालुक्यांमध्ये पेरकी समाजाच्या वस्त्या आढळतात, विशेषतः वैनगंगा नदीच्या आसपासच्या भागात त्यांचे अधिक एकत्रीकरण दिसून येते:

- **सिंदेवाही तालुका** : या तालुक्यात 20 घरांची वस्ती असून, प्रामुख्याने प्यारमवार आणि बोलकुटवार या आडनावांची कुटुंबे येथे स्थायिक आहेत.
- **नवरगाव (पेरकी पुरा)** : हे 60 घरांचे मोठे केंद्र आहे. येथे एचिलवार, मुद्दमवार, सामृतवार, बातुलवार आणि अल्लुवार या आडनावांच्या कुटुंबांचा प्रभाव दिसतो.
- **सावली (निमगाव)** : वैनगंगा नदीजवळ वसलेल्या या गावात 30 घरे पेरकी समाजाची आहेत. येथील प्रमुख आडनावे सालिंगजेवार, मुद्दमवार, गुडंकवार, बुधेवार आणि नारदेलवार ही आहेत.
- **निपद्रा** : या गावात पंचलवार आणि मुल्लेमवार या आडनावांची 5 घरे आहेत.
- **निलज** : येथे 12 घरांमध्ये नारदेलवार आडनावाचे लोक आढळतात.

2. भंडारा जिल्हा : वैनगंगेच्या किनाऱ्यावरचे एकत्रीकरण

भंडारा जिल्ह्यामध्येही पेरकी समाजाची वस्ती प्रामुख्याने वैनगंगा नदीच्या परिसरात केंद्रित झालेली आहे, जी त्यांच्या जल-आधारित जीवनशैलीची आठवण करून देते :

गाव / ठिकाण - अंदाजित घरे (मकान) - प्रमुख आडनावे

कोटगाव - 5 घरे (अंकतवार जास्त) - अंकतवार, **वैनगंगा घाट (कुरडा)** - 30 घरे - गोविंदवार, **वैनगंगा (ईटगाव)** - 20 घरे - पैडलवार, **वैनगंगा नदी (कुरझा)** - 25 घरे - सिंगतवार, सामृतवार, पंचलवार, पैडलवार, **भोजापुर** - 25 घरे - लकडसवार, पैडलवार, डोडेवार, **सोनी (वैनगंगा नदी)** - 25 घरे - एचिलवार, नारदेलवार, **कोरंबी** - 5 घरे - चिंतमवार

3. गडचिरोली जिल्हा : आरमोरी परिसरातील विस्तार

गडचिरोली जिल्ह्यात, विशेषतः आरमोरी तालुक्यात, पेरकी समाजाच्या वस्त्या लक्षणीय आहेत

गाव / ठिकाण - अंदाजित घरे (मकान) - प्रमुख आडनावे

आरमोरी तहसील - 20 घरे - कोपुलवार, नारदेलवार, पेटेवार, **आरमोरी (डोंगरगांव)** - 50 घरे

- नारदेलवार, पेटेवार, **इंजेंवारी** - 7 घरे - नारदेवार, पैडलवार, एनचिलवार

वैनगंगा नदी (सायगाव) - 20 घरे - कोपूलवार, नारदेलवार, अंगलवार

निष्कर्ष - दिलेल्या माहितीनुसार, पेरकी समाज चंद्रपूर, भंडारा आणि गडचिरोली जिल्ह्यांमध्ये वैनगंगा नदीच्या आसपास मोठ्या प्रमाणावर स्थायिक झालेला दिसतो. नारदेलवार, मुद्दमवार, पंचलवार, सामृतवार आणि पैडलवार यांसारखी आडनावे अनेक जिल्ह्यांमध्ये सामाईक असून, ती या समाजाच्या पूर्वीच्या संस्थानांतरण (स्थलांतरण) आणि मजबूत सामुदायिक संबंधांवर प्रकाश टाकतात. हा डेटा झाडीपट्टीतील पेरकी समाजाच्या विखुरलेल्या, परंतु मजबूत सामुदायिक संरचनेचे महत्त्वपूर्ण दर्शन घडवतो.

झाडीपट्टीतील पेरकी समाज आपल्या सांस्कृतिक वारसाचे जतन करत, त्याचबरोबर आधुनिक बदलांचा स्वीकार करून प्रगतीच्या दिशेने सातत्याने वाटचाल करत आहे. त्यांची ही मजबूत सामुदायिक संरचना आणि संस्कृती खऱ्या अर्थाने 'संस्कृती आणि प्रगतीचा अद्भुत संगम' आहे.

पेरकींना द्या भटक्या जमातीत स्थान

हक्कासाठी पुकारला दीर्घ लढा ;

मटा सोशल कनेक्टमध्ये मांडल्या भावना

पेरकींना द्या भटक्या जमातीत स्थान

हक्कासाठी पुकारला दीर्घ लढा; 'मटा सोशल कनेक्ट' मध्ये मांडल्या भावना

पेरकींना द्या भटक्या जमातीत स्थान. हक्कासाठी पुकारला दीर्घ लढा. 'मटा सोशल कनेक्ट' मध्ये मांडल्या भावना. पेरकींना द्या भटक्या जमातीत स्थान. हक्कासाठी पुकारला दीर्घ लढा. 'मटा सोशल कनेक्ट' मध्ये मांडल्या भावना.

पेरकींना द्या भटक्या जमातीत स्थान. हक्कासाठी पुकारला दीर्घ लढा. 'मटा सोशल कनेक्ट' मध्ये मांडल्या भावना. पेरकींना द्या भटक्या जमातीत स्थान. हक्कासाठी पुकारला दीर्घ लढा. 'मटा सोशल कनेक्ट' मध्ये मांडल्या भावना.

पेरकींना द्या भटक्या जमातीत स्थान. हक्कासाठी पुकारला दीर्घ लढा. 'मटा सोशल कनेक्ट' मध्ये मांडल्या भावना. पेरकींना द्या भटक्या जमातीत स्थान. हक्कासाठी पुकारला दीर्घ लढा. 'मटा सोशल कनेक्ट' मध्ये मांडल्या भावना.

तागापासून शेती करणारा समाज अशी पेरकी समाजाची ओळख आहे. पूर्वी आंध्रप्रदेश, चेन्नई याच प्रदेशात राहणारा समाज आज देशात वेगवेगळ्या भागात विखुरला आहे. नागपुरातही त्यांनी आपले स्थान बळकट केले आहे. प्रगतीची वाट धरणाऱ्या समाजाचा आजही म्हणावा तसा विकास झाला नाही. भटक्या जमातीत स्थान मिळावे यासाठी दीर्घ लढा दिला. आजही या मागण्या कायम असून विकासाचा असमतोल दूर करण्यासाठी शासनाने पुढाकार घ्यावा, असे आवाहन पेरकी समाजबांधवांनी मटाच्या सोशल कनेक्ट उपक्रमात केले.

मटा सोशल कनेक्टच्या 89 व्या भागात पेरकी समाज संघटनेची वाटचाल, विधायक उपक्रम, भेडसावणाऱ्या समस्या आदी मुद्द्यांवर मंथन झाले. यावेळी डॉ. राम बोडेवार, भगवान नारदेलवार, प्रकाश गोविंदवार, गुलाब पैडलवार, सुरेश डोकेवार, चंदा बोडेवार, शैलजा डोकेवार, ममता डोकेवार, कविता गोविंदवार, डॉ. कीर्ती दोरसेतवार, रंजना प्यारमवार, शांता पंचलवार, गीता पैडलवार, राजू डोकेवार, देविदास जिह्मेवार, रमेश अंकतवार, दयानंद बुर्वेवार, अनिल मंचलवार, उमेश पायदलवार आदी समाजाचे पदाधिकारी आणि सदस्य उपस्थित होते.

'आपल्या देशातील विविध समाज संस्कृतीचे दर्शन घडविणारा 'महाराष्ट्र टाइम्स'चा 'सोशल कनेक्ट' हा विधायक उपक्रम आहे. प्रत्येक समाजाचा वैभवशाली इतिहास आहे. समाजाची संघर्षमय वाटचाल मांडणाऱ्या 'सोशल कनेक्टला नागपुरातील समाजबांधवांनी भरभरून प्रतिसाद दिला. जातीय विभागणी वा तंटे नव्हे, तर सामाजिक एकोपा साधणे, हा या उपक्रमाचा हेतू आहे. आपल्या हक्कासाठी संघटित झालेल्या आणि विविध सामाजिक विषयांवर लढा देणाऱ्या संघटनांनाही या उपक्रमात आता सहभागी करून घेतले जात आहे', अशा शब्दांत 'मटा'चे निवासी संपादक श्रीपाद अपराजित यांनी 'सोशल कनेक्ट' उपक्रमामागील भूमिका मांडली.

तागाची शेती करणारा समाज

-पेरकी हा प्राचीन शब्द आहे. तेलगू ग्रंथांमध्येही याचा उल्लेख आढळतो. ननय्या या तेलगू साहित्यिकाने या बाबत लिखाण केले आहे. पेरकी समाजाच्या अर्थाची उकल या ग्रंथात केली आहे.

-कालिदासाच्या कुमारसंभवम् या ग्रंथात पेरकी शब्दाचा उल्लेख आढळतो.

-ताग नावाची वनस्पती आहे. या तागापासून दोरी बनविली जाते. तागापासून तयार होणाऱ्या पहिल्या दोरीला पेरका असे म्हणतात. मुळात हा पेरिका असा शब्द आहे. यापासून पेरकी असा शब्द तयार झाला आहे.

-तागापासून गोण्या बारदाणा विणला जातो. यात तागाचा वापर केला जातो. तागाच्या झाडाला पूर्वी पेरु असे म्हटले जात होते. त्याच्या सालीला बोरु असे म्हणतात. याच तागाची शेती करणे हा पेरकी समाजाचा मूळ व्यवसाय आहे.

-या व्यवसायावरूनच या समाजाला पेरकी असे म्हटले जाते.

-या समाजाचे पूर्वज परशुरामकालीन क्षत्रीय होते. पूरगिरी क्षत्रीय असा उल्लेख ग्रंथांमध्ये आढळतो. समाजाचा पहिला मूळपुरुष वीरराजू आहे.

-भगवान परशुराम यांची आई रेणुका माता या पेरकी समाजाच्याच आहेत, असे समाजबांधव सांगतात.

-पेरकी समाजाचे आराध्य दैवत 'मल्लना' आहे आहे. तेलगूमध्ये शंकराचे नाव मल्लना असे आहे.

-पार्वतिला तेलगूमध्ये 'मडीगा' असे म्हणतात. माहुरची देवी पेरकी समाजबांधवांसाठी मोठे श्रद्धास्थान आहे.

-शेतातून नवीन धान्य आल्यानंतर समाजबांधव या धान्याचा नैवेद्य तयार करून देवाला अर्पण करतात. यालाच 'सटपूजा' असे म्हटले जाते.

-ही पूजा मार्गशिष महिन्यातील शनिवारी केली जाते. यासह हिंदू संस्कृतीनुसार साजरे होणारे सर्व सण मोठ्या उत्साहात समाजबांधव साजरे करतात.

-आंध्रप्रदेश, चेन्नई या प्रदेशात पूर्वी हा समाज मोठ्या प्रमाणात राहत होता. शिक्षण आणि व्यवसायानिमित्त देशाच्या वेगवेगळ्या भागात तो विखुरल्या गेला.

-जिल्ह्यात सुमारे तीन हजारपेक्षा अधिक पेरकी समाजबांधव राहतात. विदर्भात यवतमाळ, चंद्रपूर, गडचिरोली, भंडारा, गोंदिया या जिल्ह्यात त्यांचे वास्तव्य आहे. नांदेड जिल्ह्यातही पेरकी समाजाची संख्या मोठ्या प्रमाणात आहे.

-पारंपरिक व्यवसाय आज जवळपास लुप्त झाला आहे. काळानुसार उच्चशिक्षण घेऊन डॉक्टर, वकील, अभियंता, उद्योग अशा विविध क्षेत्रात समाजबांधव यशस्विरित्या काम करीत आहेत.

-इतर मागासवर्गीय म्हणजे ओबीसी मध्ये मोडणाऱ्या पेरकी समाजात बलीजा, कैवरे, जानाप्यन अशा पोटजाती आहेत. चेन्नई भागात या पोटजाती आढळतात.

नावाने ओळखले जाते.

-मराठवाड्यात मुखेड हे तालुक्याचे ठिकाण आहे. तिथे आणि कामठीत पेरकी मोहल्ला आहे.

-समाजाची पेरकी जनसंघम विदर्भ नावाची नोंदणीकृत संघटना आहे. 1955 साली या संघटनेची स्थापना झाली.

-संघटनेच्या माध्यमातून परिचय मेळावे, गुणवंतांचे सत्कार, आरोग्य शिबिर यासह महिलांच्या आर्थिक सक्षमतेसाठी विविध उपक्रम राबविले जातात.

-यवतमाळ येथे गरजू विद्यार्थ्यांसाठी वसतिगृह चालविले जाते. अशाच स्वरूपाचे वसतिगृह नागपुरात तयार व्हावे यासाठी प्रयत्न सुरू आहेत, असे समाजबांधवांनी सांगितले.

मागण्यांसाठी संघर्ष आणि लढा

-पेरकी समजाचा भटक्या जमातीत समावेश करावा यासाठी मोठा लढा उभारला होता. 2004 मध्ये विधानभवनावर मोर्चाही काढण्यात आला होता.

-8 वर्षे आंदोलन केल्यानंतर शासनाकडून नेमलेल्या एका समितीने निर्णय देत समाजाला भटक्या जमातीतील स्थान नाकारले. त्यामुळे लढा काहीसा थंड पडला असला तरी मागणी कायम आहे, अशी भावना समाजबांधवांनी व्यक्त केली.

-अल्पसंख्यांक असलो तरी आम्ही समाजाचा महत्त्वाचा घटक आहे. त्यामुळे नागपुरात समाजासाठी समाजभवन तयार करण्यात यावे. विविध शासकीय पातळीवर यासाठी पत्रव्यवहार सुरू आहे.

-राजगारासाठी हा समाज नागपुरात आला, एका भागातून दुसऱ्या भागांत स्थानांतरित झालेल्या या समाजाला भटक्या जमातील स्थान मिळावे.

-आंध्रप्रदेशात या समाजाचा अनुसूचित जातीत समावेश आहे. हाच न्याय महाराष्ट्रातही लागू व्हावा.

-समाजातील काहींनी शिक्षणात प्रावीण्य मिळविले असले तरी मोठ्या प्रमाणात समाज शैक्षणिकदृष्ट्या मागासला आहे.

-विद्यार्थ्यांना शिक्षण घेण्यात अडचणी येऊ नये यासाठी नागपुरात जागा उपलब्ध करून देऊन वसतिगृह तयार करण्यात यावे. यासाठी शासनाने मदत करावी.

-समाजातील राजकीय नेतृत्व विकसित व्हावे यासाठी राजकीय पक्षांनी संधी द्यावी, असे आवाहन समाजबांधवांनी केले.

-ओबीसी जनगणना करण्यात यावी. जातिनिहाय जनगणना झाली तर समाजाची ताकद लक्षात येईल आणि यानुसार लाभ देता येईल.

विशेष धन्यवाद आणि आभार 'महाराष्ट्र टाइम्स', निवासी संपादक श्री श्रीपाद अपराजित, लेखक - प्रवीण लोणकर, नागपूर

मुंबईतील पेरकी समाजाचे सामाजिक आणि आर्थिक मूल्यांकन !

- संदीप रामचंद्र वंगलवार
अध्यक्ष, पेरकी समाज, मुंबई.
मोबाइल - 98923 45898

मुंबईतील पेरकी समाजाचे सामाजिक आणि आर्थिक मूल्यांकन !

मुंबईत स्थायिक झालेल्या पेरकी समाजाचा इतिहास 150 वर्षांहून अधिक जुना आहे. समाजाचा मूळ उगम आंध्र प्रदेश (सध्याचे तेलंगणा), विदर्भ आणि मराठवाडा या भागांतून झाला. सुरुवातीला (के. पी.), नागपाडा जे मध्य मुंबईसारख्या भागांमध्ये त्यांनी आपले वास्तव्य केले.

आर्थिक स्थिती आणि विकास !

पेरकी समाजातील व्यक्तींनी एकत्र येऊन आर्थिक प्रगती साधली आहे. त्यांनी एकमेकांना मदत करत आपापल्या कुटुंबांना आर्थिकदृष्ट्या सुरक्षित केले आहे. समाजातील अनेक कुटुंबांनी आपलं मोठं स्वप्न किंवा आर्थिक ध्येय पूर्ण केलं आहे.

उद्योजकता : कै. काशीबाई चिंतम यांनी विडी उद्योगाची सुरुवात करून पेरकी समाजातील पहिल्या महिला उद्योजिका म्हणून ओळख मिळवली. ही बाब समाजातील महिलांच्या आर्थिक योगदानाला अधोरेखित करते.

कै. लिंगणा पुजारी हे या क्षेत्रातूनच तब्बल 25 वर्ष नगरसेवक होते आणि 1972 मध्ये विधान परिषद हून आमदार झाले. हे खरोखर अभिमानास्पद होत.

नोकरी आणि शिक्षण : समाजातील तरुण पिढी उच्चशिक्षित होत आहे. कै. सयाजी बुरीवार यांनी परदेशात (लंडन) उच्च शिक्षण घेऊन नोकरी केली (1965 ते, 1970) हे याचे उत्तम उदाहरण आहे.

शिक्षणाकडे असलेला कल पाहता, अनेक मुले-मुली शैक्षणिक प्रवेश आणि नोकऱ्यांमध्ये इतर मागास वर्ग (OBC) आरक्षणाचा लाभ घेत आहेत. समाजाची संस्था (पेरकी समाज,

मुंबई) जातीच्या प्रमाणपत्रासाठी लोकांना मदत करते. वेळोवेळी अद्यावत माहिती प्रधान करण्यात आली.

सामूहिक मालमत्ता : समाजाने एकत्र येऊन जुनी पिढीतल्या बांधव आर्थिक मदत गोळा केली समाजासाठी 9वी गल्ली येथे एक बिल्डिंग विकत घेतली, जिथे आता डॉक्टर क्लिनिक आहे. हे सामूहिक प्रयत्न आणि गुंतवणुकीचे प्रतीक आहे.

तेव्हा ते होळी, पाडवा आणि दसरा सण साजरे करायचे.

समाजाच्या सामाजिक जीवनात एकता आणि परंपरेचा मिलाप दिसून येतो.

संघटना आणि नेतृत्व : 1986 साली नवीन संघटना स्थापन करण्याची गरज भासल्यानंतर, ज्येष्ठ आणि तरुण पिढीने एकत्र येऊन नवीन कार्यकारी मंडळ स्थापन केले. त्यात कै.लिंगणा पुजारी मोलाचे मार्गदर्शन केले. कै.सयाजी बुरीवार यांच्या नेतृत्वाखाली 1987 पासून नियमित सभा आणि सन्नेहसंमेलन आयोजित केली जात आहेत तसेच सांस्कृतिक उपक्रम गुढीपाडवा सणानिमित्त पचडम वाटप आणि त्यात समाज बांधव सभा तसेच कार्यकारणी निवड प्रक्रिया सुरू झाली ते आजतागायत चालू आहे.

सन्नेहसंमेलनात गुणवंत विद्यार्थ्यांचा बक्षिसे दिला जातो तसेच ज्येष्ठ समाज बांधव वय 75 वर्षे वरील त्यांना शाल श्रीफळ देऊन त्यांची सत्कार केला जातो आणि विविध स्पर्धांचे आयोजन केले जाते, ज्यामुळे नवीन पिढीला प्रोत्साहन मिळते.

विवाह आणि परंपरा: विवाह पद्धतींमध्ये जुन्या आणि नव्या विचारांचा संगम दिसून येतो. लग्नात मंगलाष्टके आणि सप्तपदीसारख्या पारंपरिक पद्धती आजही पाळल्या जातात.

त्याचबरोबर, बोनालु सारखे पारंपरिक विधी आजही महत्त्वाचे मानले जातात. मात्र, आताची पिढी अधिक सुशिक्षित असल्याने, ते आपल्या आवडीनुसार आणि समजुतीने जीवनसाथी निवडत आहेत, ज्याला कुटुंबही पाठिंबा देत आहे. हुंडा पद्धतीऐवजी एकमेकांच्या पसंतीस महत्त्व दिले जाते.

● **लोकसंख्या :** सुरुवातीला 25-50 कुटुंबांचे वास्तव्य असलेल्या या समाजात आता 200-250 कुटुंबे आहेत.

एकंदरीत, पेरकी समाज, मुंबईने सामूहिक प्रयत्नांनी आर्थिक आणि सामाजिक दोन्ही स्तरांवर प्रगती साधली आहे. त्यांनी आपल्या पारंपरिक मूल्यांना जपून आधुनिकतेचा स्वीकार केला आहे, ज्यामुळे त्यांचे सामाजिक स्थान अधिक मजबूत झाले आहे.

मुंबईतील कुटुंबाची काही आडनावे !

कन्यावार, बुद्धेवार, आचेवार, मुल्लेमवार, अक्कलवार, अंकतवार, गेटकेवार, पंचफुला, मुठेनवार, अंचलवार, दोरसेटवार, गुजेवार, जीडेवार, तीपनी, मल्याला, रमीनेणी, अलचटवार

पांढरकवडा यवतमाल जिले चे टाकळी, पाटणबोरी, देमाडदेवी, गवारा आणि चणाखा गावातील वैभवशाली पेरकी समाज !

- प्रा.दशरथ बुर्रवार,
टाकळी पांढरकवडा

(कोषाध्यक्ष पेरकी जन संगम विदर्भ)

मोबाईल - 9325404101

पेरकी समाज मुख्यतः गोणपाट आणि त्यातून वस्तु-धान्य भरून व्यापार करणाऱ्या लोकांसाठी ओळखला जातो. मानवंशशास्त्रानुसार, त्यांचा तागाच्या व्यवसायामुळे त्यांना 'पेरका' हे नाव मिळाले. त्यांचे पूर्वज तागाच्या तंतूंपासून गोणपाट, तरट, बारदाना तयार करत आणि त्याची विक्री करत. ताग-बियांची लागवड ते विक्री या सर्व प्रक्रियेत ते सहभागी होते. या समाजाला पेरकी, पेरिका, पेरके, पेरकेवाड यांसारख्या विविध नावांनी ओळखले जाते आणि काही ठिकाणी त्यांचा उल्लेख बलिजा समाजाची पोटजात म्हणूनही होतो. विशेष म्हणजे, पेरकी लोकांना पुरगिरि क्षत्रिय मानले जाते.

पेरकी समाजाचे गावातील स्वरूप

लेखात टाकळी, पाटणबोरी, देमाडदेवी, गवारा आणि चणाखा या पाच गावातील पेरकी समाजाची माहिती दिली आहे, ज्यात त्यांचा प्रमुख व्यवसाय शेती आहे आणि ते सामाजिक व राजकीय क्षेत्रात सक्रिय आहेत !

● **टाकळी (शंभर घरे) :** खुनी नदीकाठी वसलेल्या या गावात शेती व प्रमुख व्यवसाय आहेत. व गावातील बरेच लोक नोकरीत आहेत. श्रीमती दुर्गाबाई भा. बुर्रवार सध्या सरपंच आहेत. लक्ष्मणराव बळीराम पाटील यांचे पूर्वीच्या काळात प्रस्थ होते ते. पूर्वीच्या कार्यकारणीत प्रतिनिधी होते. आणि श्री संदीप बुर्रवार हे (माजी सरपंच व सभापतीपद भूषविले) यांनी गावात महत्वाचे कार्य केले. मोहन बुर्रवार ग्राहक मंच अध्यक्ष म्हणून कार्यरत आहेत.

● **पाटणबोरी (50 ते 60 घरे) :** येथे स्वर्गीय राजाभाऊ बोडेवार (काँग्रेसचे ज्येष्ठ नेते) म्हणून ओळख. श्री अनिलजी चिंतकुंठलावार गोरक्षण संस्थेद्वारे समाजकार्य करतात.

सौ. निता उपरवार यांनी सरपंच म्हणून काम पाहिले असून, श्रीकांत बोडेवार बाजार समिती संचालक आहेत.

● **देमाडदेवी (30 ते 40 घरे) :** येथील लोकांचा मुख्य व्यवसाय शेती आहे. देविदास गोपेवार यांनी उपसरपंच पद भूषविले आहे. कृष्णराव पाटील हे पूर्वीच्या कार्यकारणीत होते..

● **गवारा (8 ते 10 घरे) :** या गावातील समाज शेतीवर अवलंबून आहे. श्री रमेश जी किलचटवार हे प्रगतशील शेतकरी व उपसरपंच म्हणून परिचित आहेत.

● **चणाखा (20 ते 25 घरे) :** पैनगंगा नदीच्या तीरावर वसलेल्या या गावात शेती हा मुख्य व्यवसाय आहे. येथे सिर्तीवार परिवाराचे जुन्या काळापासून प्रस्थ दिसून येते. जी. परिषद सदस्य सुद्धा याच घराण्यात झाल्या..

या पाच गावांत बुर्रवार, गोपेवार चिंतकुंठलावार, किलचटवार बोडेवार दुमनवार गोरलेवार उपरवार दासपतवार जिद्देवार राडेवार पोतराजवार टोंगलवार अंकतवार बतुलवार पिनमवार भूशेड्डीवार सिर्तीवार मुद्दसणवार गुडेवार मंचलवार. उठलावार यांसारखी विविध आडनावे आढळतात.

कामठीचा पेरकी समाज : धाग्यांपासून समृद्धीची यशोगाथा ! पेरकी समाजाला आज सर्वात मोठी आणि अत्यावश्यक सेवा कार्य म्हणजे हे!

- श्री. सतीश (बंटी) रमेश तामसेटवार,
रनाळा, कामठी, जि. नागपूर.
मो. 7875950950

नागपूर जवळ असलेले कामठी हे ऐतिहासिक शहर एकेकाळी ब्रिटिश छावणी 'कॅम्प-टी' (Camp-T), सैनिक तळ आणि व्यापारी केंद्र म्हणून ओळखले जात होते. या शहरात पेरकी समाजाची पेरकीपुरा, बढई पुरा, मोढा आणि इतर ठिकाणी 150 हून अधिक घरे आहेत. येथील पेरकी समाज एक आदर्श म्हणून ओळखला जातो.

पेरकी समाजासाठी सर्वात मोठी सेवा म्हणजे गावांमध्ये व वस्त्यांमध्ये छोट्या कार्यक्रमांचे संयुक्त आयोजन करणे. दुर्गा पूजा, गणेश उत्सव, दिवाळी मिलन, हळदी-कुंकू, विद्यार्थी सत्कार यांसारखे कार्यक्रम दर महिन्याला घ्यावेत. यासाठी तरुणांची टीम तयार करावी. हे कार्यक्रम समाज मंदिर, खासगी छप्पर किंवा उपलब्ध मोकळ्या जागेत आयोजित करावेत, ज्यात सर्वांचा सहभाग असावा.

मासिक कार्यक्रमांमुळे कामठीचा पेरकी समाज सतत एकमेकांना भेटत राहतो. काही कार्यक्रमांना बाहेरचे दूर असलेले समाजबांधवही येतात, ज्यामुळे कामठीचा समाज संपूर्ण विदर्भाशी जोडला गेला आहे. त्यांची नातेसंबंध विदर्भातील पेरकी समाजाशी आहेत.

पेरकी समाजातील प्रमुख आडनावे - जसे की, तामसेटवार, दोरसेटवार, नारदेलवार, सालिगजेवार, अंचलवार, अछेवार, पैडलेवार, नेलीकवार, पायलवार, सुनकीनवार, बोलगुंडेवार, बातुलवार, अंकतवार सालिगंजेवार, मुद्दमवार - या परिसरात आढळून येतात, जी या समाजाची मोठी आणि संघटित उपस्थिती दर्शवतात. समाजाने आता सरकारी नोकऱ्यांमधून निवृत्ती आणि साधनांच्या बळावर आर्थिक स्थैर्य मिळवले आहे. त्यांची तरुण पिढी उत्साही आहे.

हे नियमित कार्यक्रम समाजात एकजूट टिकवून ठेवतात आणि आंतरजातीय विवाहांचे प्रमाण कमी करून समाजाची अखंडता जपण्यास मदत करतात. कामठीचा पेरकी समाज मेहनत, प्रगती आणि संघटनेचा प्रेरणादायक आदर्श आहे.

पेरकी समाज गोणपाट, बारदाना बनवून धान्य व्यापार करणारा म्हणून ओळखला जातो. तागाच्या व्यवसायामुळे त्यांना 'पेरका' हे नाव मिळाले. त्यांना पुरगिरि क्षत्रियही मानतात. कामठी शहरात पेरकी समाजाचा हाच पारंपरिक व्यवसाय होता.

श्री परशुरामांना पूजणारा पेरकी समाज !

- प्रकाश पारो गणपतराव गोविंदवार, नागपूर

श्री परशुरामांना पूजणारा पेरकी समाज

॥ प्रकाश गणपतराव
गोविंदवार, नागपूर

आज तृतीया हा हिंदूंच्या प्रमुख सणांपैकी एक आहे. या दिवशी भगवान परशुराम यांची जयंती. परशुरामांना श्री विष्णूंचे सहावे अवतार मानले जाते आणि ब्राह्मण समाज त्यांना आपले दैवत मानतो.

ब्राह्मण समाजाव्यतिरिक्त महाराष्ट्र आणि आंध्र प्रदेशातील आणखी एक मोठा वर्ग परशुरामांची आस्था दैवत म्हणून पूजा करतो. त्या समाजाचे नाव आहे पेरकी. पेरकी समाजाला पेरकेवाड किंवा पेरकालू असेसुद्धा म्हटले जाते. इतर मागासवर्गीय प्रवर्गात या समाजाचा समावेश होतो. पेरकी समाजाची लोकसंख्या सुमारे ५० लाख असून प्रामुख्याने विदर्भ, मराठवाडा आणि तेलंगणमध्ये या समाजाची वस्ती आहे. पेरकी

समाजातील लोकांचा मुख्य व्यवसाय शेती आहे. परंतु, मराठीमध्ये वेगळा बोरू आणि तेलुगूमध्ये पेरू म्हटले

जाते त्या व्यवसायातही पेरकी समाजाचे लोक मोठ्या प्रमाणात आढळतात. बोरूपासून दोन्या तयार करून त्या विकण्याचा व्यवसाय हे लोक करीत असत. जमप्रमाणे कुणी क्षेत्रही संबंधित व्यवसाय करण्याच्या कुणी किंवा कुठरी म्हटले जाते, तेत काहीन विकण्याच्या तेव्हा अथवा सडू म्हटले जाते. त्याचप्रमाणे पेरूपासून दोन्या बनविण्याचे नाव पेरकी असे पडले.

पेरकी समाजातील ज्येष्ठ डॉ. राम बोडेकर यांच्यानुसार, भगवान परशुराम यांच्या नकावरून पेरकी समाजाला त्यांचे नाव मिळाले आहे. डॉ. बोडेकर यांनी प्राचाय राम शेकाडकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली पेरकी समाजाचा पै. एचडी. केरी आहे, हे विशेष. डॉ. बोडेवार यांच्या संशोधनानुसार परशुरामांची आई पेरकी समाजाची होती. त्यामुळे परशुराम यांच्याशी या समाजाचा नातेसंबंधसुद्धा

आहे. प्राचीन काळापासूनच पेरकी समाज ही परशुरामांना आपले अवतार मानत आला आहे.

पेरकी समाजाची मूलभूत तेलुगू आहे. महाराष्ट्रात राहणारे पेरकी लोक तेलुगूसोबतच मराठीसुद्धा बोलतात. अलीकडील काळात डॉ. नगनाथ कोतापल्ले, नानाबाऊ एम्बडवार यांच्यासारख्या वैशेषिक आणि राजकीय क्षेत्रात मोठे काम केले आहे. डॉ. कोतापल्ले हे बाबामाहेब अंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठाचे कुलसूक्त होते. तर नानाबाऊ एम्बडवार महाराष्ट्राचे कृषिमंत्री होते. सध्या प्रकाश एम्बडवार हे पेरकी जनसंघामे विदर्भाचे अध्यक्ष म्हणून काम पाहत आहेत.

मुख्य व्यवसाय शेती असल्या तरी पेरकी समाजाने नेहमीच शिक्षणाची वास्तु पाली आहे. त्यामुळे आज या समाजाला अनेक डॉक्टर, इंजिनियर आणि इतर व्यावसायिक आढळतात.

आज तृतीया हा हिंदूंच्या प्रमुख सणांपैकी एक आहे. या दिवशी भगवान परशुराम यांची जयंती. परशुरामांना श्री विष्णूंचे सहावे अवतार मानले जाते आणि ब्राह्मण समाज त्यांना आपले दैवत मानतो.

ब्राह्मण समाजाव्यतिरिक्त महाराष्ट्र आणि आंध्र प्रदेशातील आणखी एक मोठा वर्ग परशुरामांची आस्था ठेवून म्हणून पूजा करतो. त्या समाजामध्ये नाच आहे पेरकी. पेरकी समाजाला पेरकेवाड किंवा पेरकालू असेसुद्धा म्हटले जाते. इतर मागासवर्गीय प्रवर्गात या समाजाचा समावेश होतो. पेरकी समाजाची लोकसंख्या सुमारे 50 लाख असून प्रामुख्याने विदर्भ, मराठवाडा आंध्रप्रदेश आणि तेलंगणामध्ये या समाजाची वस्ती आहे.

पेरकी समाजाचे लोक व्यवसायासाठी पेरकी समाजाचे लोक मोठ्या प्रमाणात आढळतात, वेळोवेळी दुसऱ्या तयार करून त्या विकण्याच्यासारखे हे लोक करीत असत. त्याचप्रमाणे कुणी शेती संबंधित व्यवसाय करण्याच्या कुणी कुंभि किंवा कुंभटे

म्हटले जाते, तेल काडून विकणाऱ्यांना तेली अशापण शब्द म्हटले जाते, त्याचप्रमाणे पेरकासुन्न दोघांना बंदिघोषणाचे नाव पेरकी असे पडले.

पेरकी समाजातील ज्येष्ठ डॉ. राम बोडकर, यांच्यानुसार, भगवान परशुराम यांच्या नावावरून पेरकी समाजाला त्याचे नाव मिळाले आहे. डॉ. बोडकर यांनी आचार्य राम शेवाळकर यांच्या मार्गदर्शनखाली पेरकी समाजावरची पी. एच. डी. केली आहे, हे विशेष. डॉ. बोडकर यांच्या संशोधनानुसार परशुरामांची आई पेरकी समाजाची होती. त्यामुळे परशुराम यांच्यांची या समाजामध्ये वंशजसुद्धा आहे, प्राचीन काळापासूनच पेरकी समाज श्री परशुरामाना आपला आदर्श मानत आले आहे.

पेरकी समाजाची मातृभाषा तेलगू आहे. महाराष्ट्रात राहणारे पेरकी लोक तेलगू सोबत मराठीसुद्धा बोलतात. अलिकडेला काळात डॉ. नागनाथ कोत्तापल्ले, नानाभाऊ रत्नपारखे यांच्यासारख्यांनी शैक्षणिक आणि राजकीय क्षेत्रात मोठे काम केले आहे. डॉ. कोत्तापल्ले हे बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठाचे कुलगुरु होते. तर नानाभाऊ धर्मपारखे महाराष्ट्राचे कृषिमंत्रि होते. सध्या पेरकांचा प्रचार हे पेरकी जनसंघाचे विदर्भाचे अध्यक्ष म्हणून काम पाहत आहेत.

मुख्य व्यवसाय शेती असला तरी पेरकी समाजाने नेहमीच शिक्षणाची कास धरली आहे. त्यामुळे आता या समाजात अनेक डॉक्टर, इंजिनीअर आणि इतर व्यावसायिक आढळतात.

समाजातील लोकांना मुख्य व्यवसाय शेती आहे. परंतु, मराठवाड्यात बोरी आणि तेलगुमध्ये पेरकाटले

महाराष्ट्र टाइम्स, नागपूरचे संपादक श्री. श्रीपाद अपराजितजीचे आभार. परशुराम जयंतीनिमित्त पेरकी समाजावरील लेख प्रसिद्ध केल्याबद्दल, पेरकी समाज बिझनेस ग्रुपकडून धन्यवाद आणि आभार !

गगनभरारी ! जिद्द, कर्तृत्व आणि पेरकी समाजाचा गौरव !

- श्री. राम अरुण अक्कलवार
कृष्णा टाउनशिप, वसई (प.), मुंबई - 401202
मो. 9152074967

पेरकी समाजाची पहिली वैमानिक, पायलट असणे, हे समस्त पेरकी समाजासाठी गौरव आणि अभिमानाची गोष्ट आहे.

कु. दीप्ती राघवेंद्र दोरसटवार

कु. दीप्ती राघवेंद्र दोरसटवार यांची यशोगाथा म्हणजे केवळ एका व्यक्तीची प्रगती नसून, संपूर्ण पेरकी समाजासाठी अभिमानास्पद आणि प्रेरणादायी प्रबोधन आहे.

पेरकी जनसंघम विदर्भ संगठन चे संस्थापक आणि पहले माजी अध्यक्ष, नागपुर चे कै. पैटय्याजी दोरसटवार आणि सांवगी पेरका चे कै. विश्वासराव अक्कलवार यांची नात असलेल्या दीप्ती यांनी आपल्या कर्तृत्वाने आकाशाला गवसणी घातली आहे.

त्या सध्या अलायन्स एअर सरकारी उपक्रम मुंबई येथे को-पायलट म्हणून कार्यरत आहेत. या प्रवासात त्यांचे आई-वडील, नागपुर निवासी श्री राघवेंद्र व रंजना दोरसटवार, यांचा पाठिंबा अत्यंत मोलाचा ठरला. सरकारी उच्च पदावर कार्यरत असतानाही, त्यांनी मुलीच्या या मोठ्या स्वप्नासाठी लागणारा प्रचंड खर्च करण्याची तयारी दाखवली आणि तिला 'मागे वळून न पाहता' पुढे जाण्यासाठी प्रेरित केले. पालकांनी मुला-मुलींच्या ध्येयासाठी दिलेला पाठिंबा किती मोठे यश मिळवून देऊ शकतो, याचे हे आदर्श उदाहरण आहे.

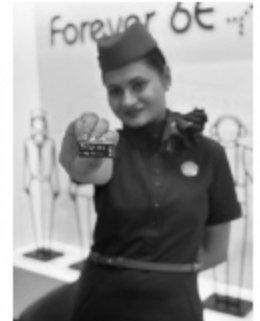
'म्हारी छोरियां छोरों से कम हैं के ?'

'पेरकी समाजाच्या लेकी कोणापेक्षा कमी आहेत काय ?'

समस्त पेरकी समाजासाठी ही एक अभिमानास्पद आणि ऐतिहासिक बाब आहे! नागपुर चे राजेंद्र अनंतराम तामसेटवार यांची कन्या श्रुतिका चंदा तामसेटवार, हिने इंडिगो एअरलाईन्सच्या एअर बसमध्ये हवाई सुंदरी म्हणून नोकरी स्वीकारून समाजातील पहिली एअर होस्टेस होण्याचा मान मिळवला आहे. या महत्त्वपूर्ण कामगिरीबद्दल श्रुतिकाचे आणि तिच्या आई-वडिलांचे मनःपूर्वक अभिनंदन आणि शुभेच्छा!

श्रुतिकाच्या आधी पेरकी समाजात एकही एअर होस्टेस किंवा पायलट नव्हते. आता दोन्ही आहेत. तिची ही दैदीप्यमान उपलब्धी पेरकी समाजातील युवा पिढीला, विशेषतः मुलींना, मोठी स्वप्ने पाहण्यासाठी आणि ती साध्य करण्यासाठी प्रेरणा देणारी ठरेल. एअर होस्टेस होण्याचा प्रवास सोपा नव्हता. लाखो उमेदवारांमधून निवड होणे, हे तिच्या कठोर परिश्रमाचे आणि अदम्य इच्छाशक्तीचे प्रतीक आहे. एका सामान्य मध्यमवर्गीय कुटुंबातील मुलीने केवळ स्वप्न पाहिले नाही, तर ते जिद्दीने पूर्ण केले.

पेरकी समाज बिझनेस ग्रुप श्रुतिकाच्या या यशाबद्दल तिचे पुन्हा एकदा अभिनंदन करतो .

श्रुतिका तामसेटवार

पुण्य स्मरण

श्री उद्धवराव हणमंतराव गोविंदवार

श्रीमती लक्ष्मीबाई उद्धवराव गोविंदवार

श्री साई लॉज

बस स्टॅंड जवळ,
अमरावती रोड, यवतमाळ
प्रोप्रा. दिगांबर उ. गोविंदवार
मो.नं. 9421958266, 9421884434

श्री लक्ष्मी नगर ले-आऊट
सावंगी (पेरका), प्राथमिक शाळेजवळ
चिकणा रोड, सावंगी (पेरका)
फार्म हाऊस दिगांबर उद्धवराव
गोविंदवार, सावंगी (पेरका)

पुण्य स्मरण

स्व.श्री दौलतराव
हनुमंतराव गोविंदवार
सावंगी (पेरका)
मृत्यू - अंदाजे 1956

स्व.श्रीमती चंद्राबाई
दौलतराव गोविंदवार
सावंगी (पेरका)
मृत्यू - 16 मे 2003

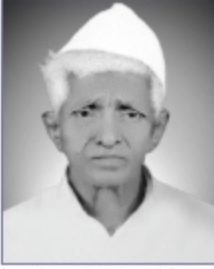
स्व.श्री श्रीरामजी
तानाजी गुडंकराव
सावंगी (पेरका)
जन्म - 25 मे 1945

● पुण्य अनुमोदक ● मृत्यू - 15 नोव्हेंबर 2018

प्रल्हाद दौलतराव गोविंदवार

सावंगी (पेरका), रालेगांव यवतमाल
हल्ली मुक्काम - मंगेशी सृष्टी, कल्याण (पश्चिम), मुंबई

पुण्य स्मरण

स्व.श्री महादेव डोमा गोविंदवार

स्व.श्री गणपत महादेव गोविंदवार

स्व.श्रीमती गोविंदवार
मृत्यु : 21/12/23

● पुण्य अनुमोदक ●

प्रकाश गणपतराव गोविंदवार आणि परिवार
मिलींद नगर, बालाभाऊपेठ, नागपूर-17.

पुण्य स्मरण

स्व. सहादेव डोमाजी
गोविंदवार

मृत्यु : 27 मई 1989

स्व. विठाबाई सहादेव
गोविंदवार

मृत्यु : 07 नवम्बर 2011

स्व. दुर्गा शंकरराव
गोविंदवार

मृत्यु : 19 मई 2021

● पुण्य अनुमोदक ●

श्री शंकरराव सहादेव गोविंदवार

श्री प्रकाश गणपतराव गोविन्दवार आणि परिवार

पता: मकान नंबर 124, खलासी लाईन, लाला का बगीचा, मोहन नगर, नागपुर-440001

सिंगतवार परिवार

| पवित्र तुमची स्मृती, अनंत तुमची माया || नित्य असुद्या आम्हावरती, अखंड तुमची छाया |

कै. श्रीमती सरुबाई गोपाळराव सिंगतवार कै. श्री गोपाळराव सोमाजी सिंगतवार

महवाम जरी सुटला, स्मृती सुगंध देत राहील.
आयुष्याच्या प्रत्येक वळणावर आठवण तुमची येत राहील.

श्रीमती सरुबाई गोपाळरावजी सिंगतवार सहज परिचय

मोहन नगर नागपुर स्थित सरुबाई सिंगतवार एक साहसी और कर्तव्यनिष्ठ महिला के रूप में जानी जाती थी। उनके पति श्री गोपाळरावजी सिंगतवार बहुत ही शांत और सरल स्वभाव के धनी थे। सरल और दृढ़ स्वभाव के कारण हर निष्पत्ति प्रक्रिया में व्यवहारिक और सामाजिक तौर पर सरुबाई कि अहम भूमिका रहा करती थी। उनके घर में उनके पति गोपाळरावजी उनके बड़े पुत्र श्री रामचंद्रजी उनके छोटे पुत्र श्री प्रभुजी ये सरकारी नौकरी में कार्यरत थे व श्रीमती सरुबाई का स्वयं के लकड़ी का टाल व कोयले का व्यवसाय था। सम्पूर्ण परिवार होने से घर में सभी शुभमंगल कार्यमें सभी का योगदान था। पर रिश्तेदारी करने के निष्पत्ति में अहम भूमिका श्रीमती सरुबाई की रहा करती थी।

मोहन नगर इलाका बहुत सारे समाज के मुकाबले ईसाई धर्म के लिए मशहूर था। ये सभी लोग सरुबाई का आदरपूर्वक सम्मान करते थे। उस समय आस-पास के गाँवों या जिलों में रिश्तेदारी हुआ करती थी। उस समय उन्होंने नागपुर में कई दूर नांदेड में दो सुखी-संपन्न परिवार में अपने लड़की का ब्याह रचाया। जो की उस समय एक साहसिक कदम था। नागपुर-नांदेड उस समय पहला रिश्ता होने के नाते जितने भी नांदेड के पैरकी समाज प्रेमी नागपूर अस्पताल, दफ्तर या अपने निजी काम के लिए नागपुर आते थे तो सरुबाई सिंगतवार इन्ही के घर पे आते थे।

सरुबाई सिंगतवार का निवासस्थान उस समय नांदेड जिले के समाज भाइयों के लिए मानो एक प्रकार का अतिथी गृह ही बन गया था। और उन्होंने भी उन सभी समाज भाइयों की बड़ी विनम्रता के साथ आतिथ्य धर्म निभाया। इसीलिए वे सभी लोग उनके यहाँ बेहिसाब आया-जाया करते थे।

सरुबाई सिंगतवार जैसी कर्तव्यदक्ष, महिला को उनके साहस, उदारता और समाज के प्रति सद्भाव के लिए ज़रूर याद किया जाना चाहिए। उन्होंने अपने विचारों को, जो मजबूत नींव रखी थी, उसी प्रेरणा पाकर उनका सारा परिवार उसी मजबूती और दृढ़ता के साथ अपना मार्गक्रमण करता दिख रहा है।

* कै. श्रीमती सरुबाई गोपाळरावजी सिंगतवार का परिवार *

कै. श्री. रामचंद्र गोपाळराव सिंगतवार
(जन्म १९०६)

कै. श्री. प्रभुजी गोपाळराव सिंगतवार
(जन्म १९०८)

कै. श्री. रामचंद्र गोपाळराव सिंगतवार
(जन्म १९०६)

कै. श्री. प्रभुजी गोपाळराव सिंगतवार
(जन्म १९०८)

कै. श्री. रामचंद्र गोपाळराव सिंगतवार
(जन्म १९०६)

कै. श्री. प्रभुजी गोपाळराव सिंगतवार
(जन्म १९०८)

कै. श्री. रामचंद्र गोपाळराव सिंगतवार
(जन्म १९०६)

कै. श्री. रामचंद्र गोपाळराव सिंगतवार
(जन्म १९०६)

कै. श्री. प्रभुजी गोपाळराव सिंगतवार
(जन्म १९०८)

कै. श्री. रामचंद्र गोपाळराव सिंगतवार
(जन्म १९०६)

कै. श्री. प्रभुजी गोपाळराव सिंगतवार
(जन्म १९०८)

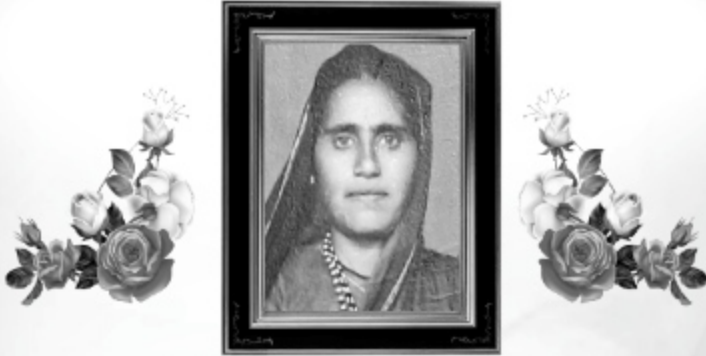
कै. श्री. रामचंद्र गोपाळराव सिंगतवार
(जन्म १९०६)

कै. श्री. प्रभुजी गोपाळराव सिंगतवार
(जन्म १९०८)

✽ कै. श्रीमती नागम्मा आजी नारायणराव लिंगलवार ✽

॥ मनी होता साधेपणा । कधीही नाही दाखविला मोठेपणा । चंदनापरी देह झिजविला ॥
॥ कष्टतुन वसंत फुलविला । उरली नाही साथ झाम्हाला । झाटवण येते क्षणा क्षणाला ॥

कै. श्रीमती नागम्मा आजी नारायणराव लिंगलवार

मु.पो. सुसती ता. केडापूर (पांढरकवडा) त्रि. पवनवाड

॥ वाटले नव्हते खेणाला असे अघटीत यडून येईल. चासना बोलता येव तुम्हाला असे दुर नेईल...
माणसकी, स्नेह, माया, ममतेची ज्या ज्या वेळी चर्चा होईल. त्या त्या वेळी तवगत बहिती आत्मत्रय तुमची येईल... ॥

कै. श्रीमती नागम्मा आजी नारायणराव लिंगलवार जीवन परिचय !

कै. श्रीमती नागम्मा आजी यांच्या लग्नानंतर काही कालावधीतच वैधव्य प्राप्त होऊनही, विचार आणि आचारांनी आपल्याला किती स्पष्ट वाचता येत, परिवाराचा भार शिरावर ठेऊन, जबाबदारी स्वीकारून, चरित्र किती निर्भळ आणि पारदर्शक ठेवता येत याचं सवीतम उदाहरण म्हणजे कै. श्रीमती नागम्मा आजी नारायणराव लिंगलवार.

कमी वयात आलेल्या वैधव्यामुळे प्रचंड जबाबदारी वाढली, मात्र अशा परिस्थितीत मुलांना शिक्षणविषयाचं साहसी निगन्य त्यांनी घेतला. मुलांना शिकविलं आणि तिचा विवाह आपल्या गावापासून दूर महानगरपालिकेचे ठिकाणी नागपूरला एका सधन मोठ्या कुटुंबात करून दिला.

स्वतःच्या चरित्रातून प्रत्यक्ष प्रमाण मुलीला दिले. कारण कागदी घोडे नाचविणारे अनेक मिळतात, शाब्दिक वचने देणारेही समाजात बहूसंख्य आहेत. पण स्वतःच्या चरित्रातून मुलीला बालकाडून पाळले, तिच्या चरित्र निर्मितीमध्ये मोठी भूमिका बजावली.

देवावर अर्पणित श्रद्धा ठेवून हयातभर पुण्यकार्य केले. समाजकार्य केले, और संसार जसा जसा चुलीवर आधी हाताला घट्ट के मग मिळतं भाकर, या नामदेवरायांच्या ओवी प्रमाणे. संसारिक जबाबदारी पार पाडली.

संसार गुणा गोविदाने नांदवला. अशा व्यक्तिमत्त्वाचे अनंत गोडवे गाऊनही त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाला विशद करणं शक्य होणार नाही. असे हे अथंग, अपरिमित, असीम आणि अपूर्व व्यक्तिमत्त्व धिरकाल स्मरणात राहील पुनश्च एकदा कै. श्रीमती नागम्मा आजी नारायणराव लिंगलवार यांच्या स्मृतीस विनम्र अभिवादन.

कै. श्रीमती नागम्मा आजी नारायणराव लिंगलवार ह्या कर्तव्यदक्ष, सजग व सक्षम महिला होती आणि त्यांच्या आतील, धैर्य, उदारता, सद्भाव गुणवान आणि चरित्रसंपन्नते बरोबरच समाजप्रति सद्भाव या त्यांच्या जीवनातील उदार गुणांकरिता त्यांचे सदैव स्मरण केल्या जाईल.

कै. श्रीमती नागम्मा आजी नारायणराव लिंगलवार
मु. पो. सुसती ता. केडापूर (पांढरकवडा) त्रि. पवनवाड

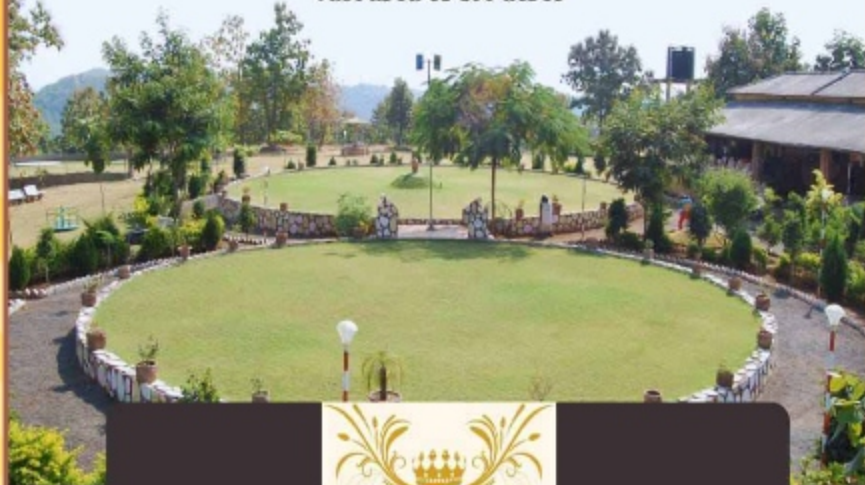

श्री. श्री. नारायणराव लिंगलवार
रायचवडी जिल्हा
(कृष्ण): नागपूर

श्री. श्री. नारायणराव लिंगलवार
(नवी): नागपूर

Serene beauty situated near Maharashtra-MP border, spread over a vast area of 400 acres

MAHARAJA FARMS
AGRO TOURISM

SPECIAL FEATURES:

- ✓ Birthday Parties
- ✓ Kitty Parties
- ✓ Marriage
- ✓ School Picnic
- ✓ Conference Meets
- ✓ College Parties
- ✓ Office Parties

LET'S GO

ADVENTURE

CONTACT US

7030953133, 9373825096

Prop. Suresh Burewar

Just 49-km from zero miles, Chhindwara road, Kelwad, Tah-Saoner,
Dist- Nagpur